

ФИЛОЛОГ

№2

№6 қазан 2023 жыл

Педагогтарға арналған облыстық әдістемелік, танымдық, мәдени-рухани электронды журнал

*Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие керек.
Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы,
ол келешекте оның өміріне қауіп әкеледі.
Атақты ойшыл Әбу Насыр әл Фараби*

ӘОЖ 80
ББК 80
Ф52

Түркістан облысы адами әлеуетті дамыту басқармасы «Білім беруді дамыту орталығы» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің ғылыми-әдістемелік кеңесінде қаралып баспаға ұсынылған, №2 хаттама 6.10.2023 ж.

Редакциялық кеңес:

Редактор: Апетова Сауле Канлибаевна

Редакция мүшелері: Айкозова Динара Рахматуллаевна

Аблаева Акмарал Еламановна

Ботиева Гулнар Турганбаевна

Алиакбарова Шахноза Бабажановна

Материалды жинақтап журналды шығаруға жауаптылар:

«Тілдерді дамыту» кафедрасы

«Филолог» педагогтарға арналған облыстық әдістемелік, танымдық, мәдени-рухани электронды журналының материалдары. 6 қазан. – Түркістан: «Әлем» баспаханасы, 2023. – 100 б.

ISBN 978-9965-782-81-7

Педагогтерге қолдау көрсету, мотивация беру және өз тәжірибелерімен бөлісуге, тәжірибе алмасуға арналған облыстық әдістемелік, танымдық, мәдени-рухани жанрларда өз ойларымен бөлісуге, олардың озық педагогикалық тәжірибелерін таратуға, жаңашылдықтары және ұсыныстарымен бөлісуге берілген үлкен мүмкіндік.

Журналында жаңа оқу жылының тың жаңалықтары мен, облыс педагогтарының өз тәжірибесімен бөліскен мақалалары қамтылған. Журналда «Озық тәжірибе – ортақ іс», «Теңізден тамшы», «Өлең сөздің патшасы», «Білім жаршысы» айдарлары қарастырылған. Педагогтардың өз ақындық шығармаларымен бөліскен айдары да бар. Бұл журнал облыс педагогтері үшін өз тәжірибесімен бөлісу және шыңдау үшін керекті құрал бола алады.

Журнал педагогтердің білім беру процесіндегі ілгерілеуін, оларға мотивациялық қолдау көрсету мақсатында шығарылған туынды. Әр тоқсан сайын шығарылатын Журнал облыс педагогтері арасында қызығушылыққа ие болып, өз тәжірибесімен бөлісуге ынта жігері артқан педагог саны өсуде.

Бұл журнал жас ұрпақтың білім кеңістігіне еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін мақалалар жарияланып отыр.

Журнал білім саласының қызметкерлеріне арналған.

ӘОЖ 80

ББК 80

ISBN 978-9965-782-81-7

ISBN 978-9965-782-81-7

9 789965 782817

© Түркістан облысының
білім беруді дамыту орталығы, 2023

БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫ

*Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Тәрбие жұмысы және қосымша білім департаменті*

Биылғы оқу жылы «Толық адам», «Еңбек адамы», «Адал адам» идеологияларын қамтитын, адамгершілік, тұлғалық қасиеттерге ұстын болатын құндылықтарды дарытуға бағытталған «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» әзірленді.

Бұл бағдарлама, Мемлекет басшысының Ұлттық құрылтайдың «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» атты екінші отырысында: «Балалар арасында жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды дәріптеген абзал. Оқушылар мектеп бітіргенде, ең алдымен, адал азамат болып шығуы керек. Отаншылдық және мемлекетшілдік қасиет әр баланың бойынан табылуы қажет. Сонымен бірге балаларға экологиялық тәрбие беру маңызды. Мәдени мұраларымызды танып-білуге, қорғауға дағдыландыру керек» деп атап көрсеткен нақты тапсырмаларын іске асыруға бағытталды.

«Біртұтас тәрбие» бағдарламасында заман өзгерсе де ұрпақ тәрбиесінде өзгермейтін ұстанымдар көрініс тапқан. Ал мазмұны ұлттық тәрбиенің тамыры болған Әл-Фарабидің «Парасатты адам», Жүсіп Баласағұнидің «Құтты білік», Яссауидің «Хәл» туралы, Абай Құнанбаевтың «Толық адам», Шәкәрім Құдайбердіұлының «Ар-ұждан» ілімдерімен, ұлт зиялылары мен ағартушыларының ізгілікті идеяларымен өрілген.

Бағдарламаның діңгегі ретінде мемлекет, қоғам мен отбасы, оқушы тұлғасы үшін маңызды болып табылатын Ұлттық мүдде, Ар-ұят және Талап құндылықтары іріктелді.

«Біртұтас тәрбие бағдарламасы» ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды бойына сіңірген, ұлттық мүддені жоғары қоятын, өзінің туған жерін, Отанын қадірлейтін, Әділетті Қазақстанның әрі қарай дамуына серпін беретін, терең білімді, озық ойлы, еңбекқор, адал тұлға тәрбиелеуді көздейді.

Жалпы, тәрбие көзбен көру арқылы бала бойына сіңеді, ата-анаға, ұстаздарына, жалпы ересектерге қарап бой түзеу арқылы жүзеге асырылады. Ұлттық құндылықтарды, салауаттылыққа ұмтылуды және негізгі құзыреттерді дамытуды ескере отырып, ұлағатты ұрпақты тәрбиелеу жолындағы жұмысымыз еліміздің тұрақты және жасампаз болашағына ықпал етіп, ұлт сапасын арттырып, жемісін берсін!

(Негіз: 19 қыркүйек 2023 жылғы ҚР Оқу-ағарту министрлігінің №294 бұйрығы)

АЙМАҚТЫҚ МЕКТЕП

АЛИАКБАРОВА Шахноза Бабажановна

*Білім беруді дамыту ортылығы «Тілдерді дамыту» кафедрасының
өзбек тілі мен әдебиеті пәні әдіскері, педагог-шебер*

*«Білім-біліктілікке жеткізер баспалдақ, ал біліктілік
сол білімді іске асыра білу дағдысы»*

А.Байтұрсынұлы

Қазақстан Республикасы оқу ағарту министрлігі, БҰҰ-ЮНИСЕФ Балалар қорының Қырғыз Республикасындағы өкілдіктері, "Өрлеу" ұлттық біліктілікті арттыру орталығы мен "EDUSTREAM" халықаралық компаниясының қолдауымен 2023 жылдың 2-6 мамырында, Алматы қаласында, ЕҚЫҰ-ның ұлттық азшылық істері жөніндегі Жоғарғы комиссарының кеңсесі Алматы қаласы Білім басқармасының білім берудегі жаңа технологиялардың қалалық ғылыми әдістемелік орталығымен бірлесе отырып "Ана тілі негізінде көптілді білім беру: сапа мен әлеуметтік интеграцияны қамтамасыз ету жолы" тақырыбындағы №10 өңірлік мектеп жұмысы ұйымдастырылды.

Қатысушылар: Қазақстан, Монғолия, Грузия, Молдова, Тәжікстан, Өзбекстан, Қырғызстан, Эстония, Литва мемлекеттерінің жоғары оқу орындары уәкілдері, білім басқармалары қызметкерлері,

әдіскерлер, білім беру ұйымдары педагогтары.

Аймақтық мектепке Түркістан облысынан Түркістан облысы білім беруді дамыту орталығының «Тілдерді дамыту» кафедрасы меңгерушісі Апетова Сауле Канлыбаевна, өзбек және тәжік тілдері әдіскері Алиакбарова Шахноза Бабажановна, Кентау қаласы М.Қашғари атындағы мектеп-лицейі директоры орынбасары Маменов Турар Рыскулович, Түркістан қаласы «Балдаурен» балабақшасы меңгерушісі Ризаева Гулбахор Алихановналар қатысты.

Мақсаты: Азшылық ұлттар шұғырланған өңірлерде ана тілін сақтай отырып, мемлекеттік, халықаралық тілдерді оқытуды дамыту.

Міндеттері:

- Әр түрлі қоғамдарды интеграциялау және тұрақты даму мақсатында көп тілді және көпмәдениетті білім берудің теңдестірілген бағдарламаларын ілгерілету;
- Көптілді көпмәдениетті білім берудің әртүрлі аспектілері бойынша тәжірибе алмасу: көптілді білім беру бағдарламаларын жоспарлау, енгізу және бағалау, ана және екінші тілді оқыту әдістемесі.

Аймақтық мектеп бағдарламасына сай «Ресурстық мектептерде әдістемелік семинарларға арналған бағдарлама мен материалдарды әзірлеу», «CLIL сабағын жоспарлау, жұмыс парақтарын/ оқу материалдарын әзірлеу» тақырыптарында тәжірибелік зертхана жұмыстары, «мектепте көптілді бағдарлама: табыс шарттары», «Көптілді білім беру жағдайында мектепте бірінші тілді және мақсатты тілдерді

қолданудың теңдестірілген тәсілі: шешімдер мен қиындықтар», «көптілді білім беру бағдарламасы аясында мектеп мұғалімдерінің ынтымақтастығы» тақырыптарында шебер-сыныптар, тренингтар ұйымдастырылды.

Аймақтық мектеп барысында ұйымдастырылған іс-шаралар барлық қатысушыларда үлкен әсер қалдырды, өзекті тәжірибелермен бөлісті.

Барлық қатысушы елдердің мақсаты бір, яғни келешек ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие беру. Сондықтан бұл бағдарлама білім сапасын көтеруде өте маңызды, үлкен күш екендігіне көздері жетті.

Білім беруді дамыту орталығы әдіскерлері тарапынан алдағы уақытта көптілді білім беру бағдарламасы бойынша түрлі іс-шаралар ұйымдастыру жоспарлануда.

ӘДІСТЕМЕЛІК ІС-ШАРА

АПЕТОВА Сауле Канлибаевана

*Білім беруді дамыту орталығы «Тілдерді дамыту»
кафедрасының меңгерушісі, магистр, педагог-шебер*

Гонконг, JC InnoPower Fellowship for Teachers бағдарламасы аясында таңдалған Гонконг мамандары а.ж. 11-12 мамыр күндері Түркістан облысының бірнеше білім беру ұйымдарында әдістемелік семинарын өткізді.

JC InnoPower Fellowship for Teachers бағдарламаның мақсаты – Қазақстанның мектеп оқушылары мен мұғалімдеріне әдістемелік қолдау көрсету, үштілде білім беру, тәжірибелік сабақ көрсетіп, мұғалімдермен проблемалық сұрақтарда әңгімелесу, сонымен қатар Қазақстандағы мектеп оқушылары арасындағы дәл сабақтағы тәртіп пен тәрбие басқа мемлекеттерге қарағанда дұрыс жолға қойылғанын ескерте отырып, Қазақстан

оқушылары мен мұғалімдерінің осы жағдайдағы тәжірибесін зерттеу болған.

Мақсатты түрде Гонконг мемлекетінің мектеп мұғалімдері Куан Чун Танг, Дестер мырза, Цанг Яу Юнг, Вайлет ханым, Цэ Вай Инь, Сэнди ханым Түркістан облысының педагогтарымен қатар оқушылармен тәжірибелік сабақтар көрсетті, әдіс алмасу үшін мұғалімдермен кездесіп, сұхбаттасты.

11 мамырдың бірінші аусымда Шымкент қаласы Химия-биология бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебінің педагогтарымен және оқушыларымен практикалық жұмыс жүргізді. Түркістан облысы білім беруді дамыту орталығының директорының қатысуымен НЗМ басшысы мен педагогтары, М.Тасова атындағы үш тілде оқытатын мамандандырылған мектеп-интернатының ағылшын тілі және үштілде сабақ беретін пән мұғалімдері өткізілген семинарға талдау жасап, педагогикалық үрдістегі проблемалық сұрақтардың шешу жолы бағытында сұхбаттасты.

11 мамырдың екінші аусымында Ордабасы ауданы «Атамекен» жалпы орта мектеп базасында аудан педагогтарымен кездесу, сұхбат бейресми форматта, еркін тақырыптарда жүргізілді. Аудан педагогтары педагог моделі және педагогты жігерлендіру тақырыптарында өз тәжірибелерімен бөліссе, Гонконг ұстаздары қарапайым қолда бар заттармен көрнекілік жасау, қолдану, әдіс түрлерімен бөлісті.

12 мамыр күні ең маңызды кездесу Түлкібас аудандық үш тілде оқытатын мамандандырылған мектеп-интернаты базасында болды. Аталған мектептегі практикалық семинарға Оқу-ағарту министрлігі Білім саласында сапаны қамтамасыз ету комитеті төрағасының орынбасары Мелдебекова Майра Тұрғанбайқызы және Түркістан облысы адами әлеуетті дамыту басқарма басшысының орынбасары Садықова Ардақ Мәдіханқызы қатысып, Гонконг педагогтарымен жеке сұхбат жүргізді. Онда, министрлік тарапынан бекітілетін оқу бағдарламасынан бастап, бағалау, оқулық, ресурс, халықаралық зерттеулер туралы тәжірибе алмасу бағытында әңгімелесті. Бұл сұхбаттың негізгі мақсаты, Гонконг мемлекетінің білім саласындағы ұтымды тұстарын өз тәжірибемізде пайдалану, енгізу болатын.

Мектеп-интернаты базасындағы практикалық жұмыс 12 мамырдың екінші аусымында Түлкібас ауданы М.Ломоносов атындағы мектеп-гимназиясының базасында жалғасын тапты. Онда, келген қонақтармен қатар аудан педагогтары тәжірибелерімен бөлісті. Мектеп оқушылары ағылшын тілінде сабақ өткен Дестер, Сэнди, Вайлеттің сабақтарына белсене қатысып, ары қарай сұхбаттасу жүргізілді. Оқушылар Гонконг мемлекеті туралы оң ойларын айтта отырып, аталған мемлекетке құрметін көрсете білді, сонымен қатар қытай тілін меңгерген оқушылар мен мұғалімдер қытай тілінде де жылы лебіздерін білдіріп қонақтарды қуанып қойды.

Екі күнге созылған іс-шара жемісті нәтиже берді. Қарапайым мектеп мұғалімдерінің жігері, оқушыға білім беремін деген талпынысы халықаралық деңгейде тәжірибе алмасуға алып келді. Екі күндік іс-шараны қорыта келе алдағы уақытта осы мемлекет педагогтарымен әдіс алмасу және сұхбаттасу жалғасын табады делінген шешім қабылданды.

«ҚИССА СҮЛ-ӘНБИЯ» КІТАБЫН ТӘРБИЕ ҮДЕРІСІНЕ ЕНДІРУДЕ ПЕРСПЕКТИВАЛАР, КҮТІЛЕТІН НӘТИЖЕ

АБЛАЕВА Ақмарал Еламанқызы

Білім беруді дамыту ортылығы «Тілдерді дамыту» кафедрасының қазақ тілі мен әдебиеті пәні әдіскері, педагог-шебер

Ыбырай Алтынсарин мен Ұлы Абайдан бастап, XX ғасырда ерекше құбылыс боп көрінген қазақ интеллигенциясының өкілдері түгелдей дерлік бала кезінде дәстүрлі тәрбие мектебінен тәлім алған. Олардың барлығы да: «Бала күнімде атамыз не әжеміз қызық қиссалар мен батырлар жырын жаттатып, дастарқан басында қызық етіп әңгімелеп отыратын» деп жазған. Бір ғана мысал, Бауыржан Момышұлы «Ұшқан ұя» атты кітабында өзінің жастайынан аңыз-ертегі естіп өскенін айта келіп, осыларды құлағына құйған әжесін өмір жолында кездескен ұстаздарының бәрінен де жоғары қояды. Көрнекті қаламгер Таласбек Әсемқұлов «Адамның тәрбиесі шыр етіп дүниеге келгеннен басталады. Әуелі отбасы-ошақ қасы тәрбиесі, содан соң мектеп тәрбиесі, содан кейін азаматтық өмір... осылай кете береді. Алаш қайраткерлерінің өмірбаяндарын оқығанда, «алғашқы білімді ауыл молласынан алды» деп келетін елеусіз ғана мәліметті талай рет көзіңіз шалған шығар. Солай болған. Адам әуелі рухани тәрбие алуы керек. Алаштың арыстарына бала кездерінде, иманның, ұят-аят, ар, кісіліктің әліппесін үйреткен, көбінің аты белгісіз қарапайым ауыл моллалары еді» деп, ұлттық тәрбиенің шынайы сипатын ашады. Мыңдаған жылдар бойы кәдеге жарап, кемеңгер, қайраткер тұлғалардың қалыптасуына түрткі болған рухани бастау – аңыз-ертегі, қисса-хикая, жыр-дастандар желісі еді. Осы кітапты құрастыру барысында біз де осы фактіні ең басты назарға алдық. Яғни бір кездері ерекше дарын қабілетімен айрықша танылған қазақ ғалымдары мен зиялы тұлғалардың бала кезінде «әжемнен

тыңдап едім» деген аңыз-әпсана, жыр-дастандарын, әулие-әнбие қиссаларын, ертегілерін шамамыз келгенше бір кітапқа қайта жинауға тырыстық.

«Қисса сүл-әнбия» кітабына XIII ғасырда Түркістан өңірінде өмір сүрген Рабғузи есімді түркі ғұламасының аңыз-қиссалары енгізілген. Қисса жанры діннің құқықтық тарапын үйрететін шариғат саласына жатпайды. Бұл дін ғылымының аксиология аймағына тиесілі. Яғни қиссалар адамзаттық құндылықты құлатпай ұстап тұруды көздейді. Сондықтан бұл өнерге жүйрік болған балада барлық адамды бауырым деп қарайтын, барша жанды бөліп-жармай әділ қарайтын филантропистік қасиет ерекше дамиды.

«Қисса сүл-әнбияның» тағы бір кереметін айта кетелік. Барлық ата-ана баласының оқуда озат, өнер мен кәсіпте бәрінен хабардар болғанын қалап тұрады. Сол үшін олар баласын, ақылы болсын, элиталық мектептерде оқытуға барын салады. Бұл жақсы, әрине. Бірақ ондай нығмет барлық балаға бұйырмайды. Қала берді, үлкен қаладан жырақ жатқан ауыл-аймақта жәй ғана орта мектептің өзі арман. Олар орта мектептің өзіне алыстан қатынап білім алады. Мұндай жырақта жатқан ауыл-аймақтың ел-жұртына жаңа заманның білімі мен өнер ғылымы нәсіп болмай ма? Олар мағынасыз жұмысқа жегіліп, келешекте екінші сортты адам санатына еніп кетпей ме?

Біздіңше, жоқ. Тарихқа көз салыңыз. XIX ғасырдың екінші жартысында бір ауыз орысша білмей-ақ, Ресейдің ірі қалаларына ілім алуға барған қазақ баласының көбі мүлде дайындықсыз еді. Бір ауыз орысша білмесе

де, аз ғана жылда ресейлік құрдастарын қуып жетіп, сауатты мамандарға айналды.

Ерекше батылдары XX ғасырдың басында жаппай Алашорда мемлекетін құруға атсалысты. «Қазақ ұлтының алтын арманын жүзеге асырамыз», - деп күресіп, артында өшпес із қалдырды. Осы арыстардың бәріне қайтпас қайрат пен сарқылмас серпін, шығармашылық шабыт, мұқалмас құштарлық сыйлаған қандай құдіреттің күші еді?

Біздіңше, мұндай қуаттың ең түбінде пайғамбарлар қиссасы мен бүкіл ауыз әдебиетіне жасырылған иләһи символдар жатыр.

Адамның түпсанасы Тәңірлік хикмет пен символға толған кезде, мұншама рухани қазына қаласа да, қаламаса да нақты бір ғылым түріне айналғысы кеп, толғата бастайды. Ғылым мен өнерге деген шексіз құштарлық осылай туса керек-ті. Бұл саланы зерттеген ғалымдар сөй деп ой қорытады.

Олай болса, құрметті ұстаздар, құрметті ата-ана және қиссақұмар балақай! «Мықты мектепке түсе алмадым, қала мәдениетінен жырақта қалдым, болашағым не болады?» - деп қайғырма. Одан да уақыт

оздырмастан ғасырлар сүзгісінен өтіп сұрыпталған саф құндылықты мейірің қанғанша санаңа сіңіре бер. Уақыты келгенде, бұл қуат ғылым мен өнердің сан алуан түрі болып тысқа шығады. Сол кезде сен де өз алдына тұлға болып, бұл ғаламға өзіңнің қолтаңбаңды өшпестей етіп қалдыра аласың.

Қазіргі таңда смартфонға үңіліп, даңғаза музыка мен шет елдің киноларына алтын уақытын арнайтын өскелең ұрпаққа және олардың ата-аналары, сынып жетекшілері мен пән мұғалімдеріне кітап оқу арқылы қисаларды түсініп оқуға кеңес бере отырып, алдағы уақытта сынып сағаттары мен тілдік дағдыларды (айтылым, оқылым, жазылым, тыңдалым) іске асыруда мәтіндерді қолданса, оқушылардың бойында оқу сауаттылығын арттыру мәселесін шешуге септігін тигізеді.

Алдағы уақытта авторлармен кездесу өткізіп, балаларымыздың қисса, жыр жаттап, еліміздің тарихы мен халық ауыз әдебиетіне қызығушылығын арттырсақ... Мәтіндерден үзінді алып, жаттығу жұмыстары жүргізілсе, оқушылардың оқу сауаттылығын арттыра аламыз.

РАЗВИТИЕ ГРАМОТНОСТИ ЧТЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ ПРИ ПОДГОТОВКЕ К ВЫПУСКНЫМ ЭКЗАМЕНАМ

БОПИЕВА Гульнара Турганбаевна

Білім беруді дамыту ортылығы «Тілдерді дамыту» кафедрасының орыс тілі мен әдебиеті пәні әдіскері, педагогика ғылымдарының магистрі, педагог-шебер

/СБОРНИК ТЕКСТОВ И ЗАДАНИЙ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ, ВЫШЕДШИХ ИЗ РЕЖИМА КОНФИДЕНЦИАЛЬНОСТИ - 9 КЛАСС/

Чтение – основа всей учебной деятельности. Именно на нем базируется успешность обучения, так как, не понимая прочитанный текст, а большую часть новых знаний мы добываем из всевозможных текстов, человек не в силах проанализировать содержащуюся в нем информацию, интерпретировать ее и, следовательно, извлечь пользу для себя. «Простое» чтение текста – формальное складывание букв в слова – основа, которой обучаются в младших классах и которую осваивают практически все школьники. Но этой основы, очевидно, недостаточно для понимания текста. Второй уровень читательского восприятия – анализ текста, который подразумевает проникновение в смысл написанного, осознание того, что сказано автором «явно», без скрытых смыслов. Этот уровень требует уже более вдумчивого неоднократного чтения. Наконец, третий уровень – интерпретация и глубокое осмысление текста, проникновение в подтекст и «извлечение пользы» для собственного жизненного опыта. В этом уровне восприятия и заключается смысл ставшей сегодня модной и востребованной читательской грамотности. Это далеко не значит, что за всю предыдущую историю

образования никогда не обращали внимания на такое глубокое проникновение в текст [3].

Однако само понятие «читательская грамотность» возникло не так давно: с появлением международного исследования PISA в 1991 году. Именно тогда официально заговорили о том, что важна не только и не столько способность детей к чтению текста, сколько возможность использовать текст для своих жизненных целей, «расширять свои знания и возможности, участвовать в социальной жизни» [2]. Соответственно, для понимания и принятия сказанного в тексте требуются особые читательские умения, позволяющие проникнуть в смысл прочитанного, обобщать, анализировать и интерпретировать информацию, а также соотносить ее с личным жизненным опытом. Именно это и приносит необходимый эффект от чтения, которое в противном случае остается лишь формальностью и может измеряться количеством прочитанных слов, страниц, книг. Другими словами, «читательская грамотность» - это переход от количественного чтения к качественному [1].

Данные задания, вышедшие из конфиденциальности, содержат материалы для подготовки учащихся 9-х классов к итоговой аттестации в школе. Согласно Государственной программе развития

образования и науки Республики Казахстан в сборнике использованы тексты, ориентированные на определение способностей к дальнейшему обучению, проверке уровня логического мышления и функциональной грамотности обучающихся.

Тексты составлены на основе учебной программы по русскому языку и стандарту образования РК по данному предмету. При подготовке материалов в соответствии с правилами не использовались такие темы, как тяжелые семейные проблемы, вопросы

политического или религиозного характера, несчастные случаи, стихийные бедствия, война и терроризм, тяжелая болезнь, смерть. Задачи и вопросы, составлены по разделам, которые использовались на ежедневных занятиях в течение года.

Предлагаемым заданием можно успешно пользоваться в качестве теоретического и практического материала в помощь преподавателям на занятиях по русскому языку.

1. Задания итоговой аттестации учащихся 9-х классов по предмету «Русский язык» (Я1)

Вариант 1

Прочитайте два текста и выполните задание.

Текст А. Орывок из статьи о животных

Есть немало историй о преданности, равнодушии, бескорыстии и других душевных качествах наших меньших братьев, которые не задумываются, как поступить, когда их близкие – дети, родители или даже хозяева – нуждаются в помощи, а сразу же стараются её оказать. Животные не могут отличить добро от зла, понять, кто прав, а кто виноват, сделать правильный или неправильный выбор: они действуют по инстинктам, переданным родными по наследству. Но нередко получается так, что поступки неразумных животных трогают сердце и заставляют задуматься наделенного разумом человека.

Есть немало фактов о том, как собаки помогают друг другу или попавшим в беду людям. Гораздо меньше известны истории, когда собаки спасают какое-нибудь другое беспомощное животное.

Но тем не менее, такое тоже не редкость.

Вот послушайте рассказ очевидца. Речь в нём идёт о собаке, которая из сострадания возвратила к жизни тонувшего в реке котёнка.

Вытащив малыша из воды, она принесла его к стоявшему на берегу человеку. Однако тот оказался хозяином котёнка, который пришёл сюда с намерением утопить бедняжку в реке. Жестокосердный мужчина повторил свою попытку. И собака снова спасла котёнка, но уже не потащила к нему спасённого.

Она поплыла с несчастным детёнышем в зубах к другому берегу – к своему родному дому. Собаку сносило быстрым течением, она захлёбывалась – ведь слишком сжав зубы можно было придушить котёнка.

Но бесстрашное животное сумело-таки преодолеть опасную реку.

С малышом в зубах собака явилась на кухню дома своего хозяина и положила мокрый комочек возле тёплой печи. С той поры животные стали неразлучны.

Текст Б. Статья из журнала «Наука и жизнь»

Тысячи фактов убедительно говорят о том, что животные обладают удивительным даром исцеления людей. Нет, не только своими продуктами - медом, ядом, прополисом, кумысом, пантами, жиром. Как оказалось, животные умеют лечить и своей звериной... «душой».

Древние египтяне уже сознательно занимались «профилактикой» болезней и заводили в своих домах животных, способных, по их мнению, предохранить и вылечить от бронхита, туберкулеза, болезней сердца. Жители степей и пустынь издревле лечились ужами: клали змею на больное место, чтобы она поглощала болезнь.

Так что то, что домашние животные обладают особым лечебным воздействием на хозяев, установлено еще в древности. Последними же зарубежными исследованиями это доказано экспериментально: оказалось, что владельцы кошек и собак живут в среднем на 4—5 лет дольше. Медицине также известны случаи, когда контакт с собакой, кошкой или птичкой оказывается единственным средством помочь больному человеку.

Поэтому совсем не случайно вы любите, например, именно собак. Они — идеальное средство от нервных стрессов. Собаки, живущие в доме, являются замечательным, мягким и пушистым лекарством для детей. А чуткие к потребностям и настроениям человека они ещё очень часто «работают» в больницах, домах для престарелых и санаториях в качестве «лечебных собак». Дружески протянутая мохнатая лапа и бархатистая морда на коленях обладают поистине волшебной исцеляющей силой!

Задание

Используя информацию из **обоих** текстов и свое собственное мнение, напишите эссе-аргументацию (170-200 слов) для школьного журнала на тему: «Дружба с животными: больше вреда или пользы?».

[20]**1. Материалы итоговой аттестации по предмету «Русский язык и литература»
(для национальных классов)****Вариант1****Прочитайте текст Мукагали. Человек с душой ребенка и выполните задания.**

Мукагали Макатаев прожил короткую и полную лишений жизнь, что, впрочем, не помешало ему возвысить казахскую поэтическую мысль и форму на небывалые для поэзии высоты

Мукагали Макатаев родился 9 февраля 1931 года в селе Карасаз Нарынкольского района Алма-Атинской области, у самого подножия гор Хан-Тенгри. Родные места он не раз воспевал в своих произведениях, подчеркивая, что именно окружающий его мир, природа породила в его сознании желание творить. При рождении родители мальчика назвали его Мухаметкали, однако позже мать назвала сына Мукагали.

Родители Мукагали, Сулеймен и Нагиман, были из простого работающего народа. В семье Макатаевых Мукагали был первенцем, поэтому на сына они возлагали большие надежды. Его воспитывали с любовью к труду и пониманием того, что честность и справедливость — это самое главное. Пожалуй, первые десять лет жизни были самыми счастливыми в жизни мальчика, даже несмотря на голод и сталинские репрессии.

Когда Мукагали стукнуло десять лет, его отец ушел на фронт. Уходя, отец прощаясь и прижимая к груди Мукагали, сказал сыну, что он теперь остается за старшего, что он в ответе за мать и младших детей, и что должен заботиться о них, защищая и оберегая от

всего. Наказ отца запомнил на всю жизнь и поэтому долгие годы он был опорой для всей семьи.

Отец с войны так и не вернулся, пришла лишь похоронка, что он пал смертью храбрых. В семье Макатаевых Мукагали был первенцем, поэтому на сына они возлагали большие надежды. Война отняла у Мукагали и других детей того времени очень много: отцов, братьев, спокойствие и счастье, детство. О своем детстве Мукагали писал:

Эти дети взяли на свои хрупкие плечи тяжелую ношу, повзрослев в одночасье. В городах они наравне со взрослыми стояли у заводских станков, работали на фабриках, а в аулах эти мальчишки и девчонки после уроков пахали землю, убирали урожай, ухаживали за скотом.

В тяжелые для народа годы маленький Мукагали серьезно увлекся литературой. За время войны он самостоятельно выучил русский язык, а в свободное от работы время взахлеб читал классиков казахской литературы, наизусть знал работы Пушкина, Есенина и Блока. Погружаясь в прекрасный мир, созданный писателями, поэтами, он словно забывал об окружающей его действительности.

Впервые Мукагали взялся за перо в возрасте семнадцати лет, тогда же увидело свет первое стихотворение поэта, напечатанное на страницах газеты «Советская граница». 350 слов

Задание 1

Найдите в тексте слова, которые соответствуют следующим определениям.

- прославлял, хвалил [1]
- A) окрестный, соседний.....[1]
- B) стремление, потребность.....[1]
- D) малый, краткий.....[1]
- E) акцентирование, выделение..... [1]
- Всего: [5 баллов]

Задание 2

Прочитайте предложения и составьте новые, которые должны начинаться с заданных слов и передавать смысл исходных предложений, следуя образцу.

Дополнительно присваивается 5 баллов за качество языка.

Образец:

Кто не умеет простить вину ближнего, того чужой обидит.

Чужой обидит того,[1]

Ответ: Чужой обидит того, кто не умеет прощать вины ближнего

1. При рождении родители мальчика назвали его Мухаметкали, однако позже мать назвала сына Мукагали.

Мать назвала сына Мукагали,.....[1]

2. Пожалуй, первые десять лет жизни были самыми счастливыми в жизни мальчика, несмотря на голод и сталинские репрессии.

Несмотря на голод и сталинские репрессии, [1]

3. Когда Мукагали стукнуло десять лет, его отец ушел на фронт.

Его отец ушел на фронт,.....[1]

4. Погружаясь в прекрасный мир, созданный писателями, поэтами, он словно забывал об окружающей его действительности.

Он словно забывал об окружающей его действительности[1]

5. Родные места он не раз воспевал в своих произведениях, подчеркивая, что именно окружающий его мир, природа породила в его сознании желание творить.

Желание творить в его сознании породила природа,.....[1]

6. В семье Макатаевых Мукагали был первенцем, поэтому на сына они возлагали большие надежды

На сына они возлагали большие надежды,.....[1]

7. В семье Макатаевых Мукагали был первенцем, поэтому на сына они возлагали большие надежды.

Долгие годы он был опорой для всей семьи,..... [1]

8. Эти дети взяли на свои хрупкие плечи тяжелую ношу, повзрослев в одночасье

Повзрослев в одночасье,[1]

9. Мукагали Макатаев прожил короткую и полную лишений жизнь, что впрочем не помешало ему возвысить казахскую поэтическую мысль и форму на небывалые для поэзии высоты

На небывалые для поэзии высоты возвысил Мукагали Макатаев казахскую поэтическую мысль и формы,..... [1]

10. Впервые Мукагали взялся за перо в возрасте семнадцати лет, тогда же увидело свет первое стихотворение поэта, напечатанное на страницах газеты «Советская граница».

Первое стихотворение поэта,[1]

Всего: [10 баллов]

Задание 3

Ответьте на вопросы, используя информацию текста.

А) Что породило в сознании Махатаева желание творить?

..... [1]

В) Как воспитывали Мукагали родители?

.....[1]

С) Что сказал отец Мукагали, уходя на фронт?

Приведите 3 примера.

..... [1]

.....[1]

.....[1]

Всего: [5 баллов]

DIFFICULTIES AND ACHIEVEMENTS

ОТЕБЕК Aliya Ergalikyzy

Teacher of English Turkistan oblast Ordabasy region “D.Konaev secondary school”

Good day, dear guests and my colleagues. I am glad to participate in such a wonderful seminar. Welcome to sunny Turkistan oblast, Ordabasy region. Our region is called Ordabasy, because it is one of the most important regions of our country; this place is historically famous place, as there were many historic events. Ordabasy is the place of unity and harmony.

Before starting my presentation let me, ask you some questions to break the Ice. 1st question is “Do you remember your first teacher?” and the 2nd question is “Who was your favourite teacher when you were at school?”

So, who is the teacher? According to the Wikipedia - **Teacher - also called a schoolteacher or formally an educator, is a person who helps students to acquire knowledge, competence, or virtue, via the practice of teaching.**

Now I want to share with you the idea who is the teacher in reality. I have been working as a teacher for 20 years, in city schools and in rural schools as well. Therefore, who is the teacher from my point of view, from my 20 years' experience? I want to stop at every letter of the word “teacher” and give full description of the teacher's role from my point of view.

T - Tutor – a person who teaches or trains students privately, when you explain the rule the whole group, some of the students are not able to understand the material. In order to deal with this problem we, teachers sometimes have to work individually with every single student.

E - Educator – as an educator I have an experience to teach not only students but the teachers as well, by guiding, giving instructions and so on.

A - Advisor – during these working years I had an experience of being an advisor, that is to talk over the Ss' problems, offer different ways for better memorizing the material, how to behave in a good way, to establish warm relationship within the class and so on. It is a wonderful

feeling when your students rely on you, share their problems with you and come up with their thoughts or feeling. Moreover, after a certain period of time when students say thank you, you feel proud of yourself, that you were able to give an important advice.

C - Coach – I consider myself as a coach, because I explain the material for several times, I drill out this or that sound or word for several times for better recognition and perception, this kind of exercise look like sport exercises. In order to be a sportsman they should work out hour by hour, day by day, week by week. It requires your full concentration, devotion, time and energy. Therefore, I can name myself a coach of future champions of their life.

H - Helper – I became a helper when I worked with primary learners. I did not just teach them English, but I helped them with their everyday lives. For example I had I student who had a fear of stairs, as my classroom was on the first floor, I went downstairs and helped my learners to go upstairs holding the hands. One more example, after the lessons usually on the last lesson I helped my learners with their winter clothes to put on, to tie their shoes, or even to hold a pen correctly to write the letters.

E - Expert – thinking of my teaching years and analyzing the things I have done I consider myself an expert. Because I teach my students definite skills: for example listening, reading, writing and speaking, working in groups, in pairs, leadership skills and so on. Also acting skills, because at most of our lesson we practice different dialogues, role-playing and others.

R - Riser – I have chosen this definition because teacher always supports his students in every situation, offers his hand, encourages moving ahead and continue to develop himself or herself. So, I as a teacher, I help my students rise and stand firm on their feet.

So, what kind of difficulties we face in our profession. Let me innumerate them:

1. “Lack of modern equipment”

2. “No or bad internet connection”
3. “Lack of realia/communication”
4. “Burnout”

At the beginning of my career, I thought that the government should provide with all equipment and necessary materials. However, after a while I came to conclusion that government is not able to provide all the teachers throughout the country, because there are too many teachers all around Kazakhstan. Even in our school, we have 10 English teachers. In order to solve this problem we with my colleagues at school decided to get simple things such as TV set, Bluetooth speaker, flashcards and others. In addition, instead of internet games we use blackboard and chalk. For communication and realia we use downloaded authentic audio and video materials. During the

academic year, one day at each term we ask our students to speak only English, in order to make our students more confident we encourage them speak English in any situation. To avoid burning out we work hard with each other. We have a collaboration with other teachers not only in our school, but also in the region and oblast. The high salary given by the government encourages us to work in a better way.

To sum up my ideas I want to say that being a teacher is to work hard, to devote fully yourself to children, to demonstrate your knowledge with practice. As one of my university teachers said, “The profession of a teacher is noble but is not grateful”. Even my students do not say “Thank you” I am happy that I am a person who opens their eyes.

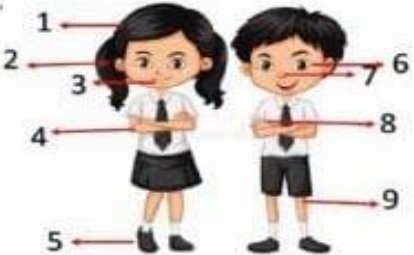
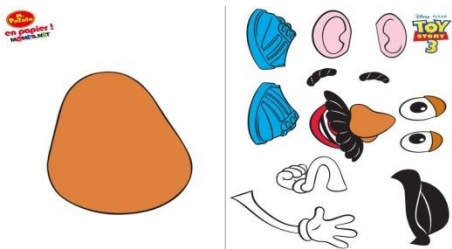
BODY PARTS 2

БЕРДАЛИЕВА Сауле

Арыс ауданы №4 жалпы орта мектебі

Unit of a long term plan	School: Primary school №4			
Date:	Teacher name: Saule Berdalieva			
CLASS: 2	Number present: 12		absent:-	
Lesson title	Body parts 2			
Learning objectives	2.R1 read and spell out words for others 2.S3 use a limited range of basic words, phrases and short sentences to describe objects. 2.U6 use demonstrative pronouns this, these, that, those to make and respond to requests for information			
Lesson objectives	Learners will be able to read and spell body parts And list active vocabulary on the topic “Body parts” in 1-2 sentences using singular and plural nouns. They will be able to use , these, that, those to make sentences			
Plan				
Planned timings	Planned activities (replace the notes below with your planned activities)	Learners’ activities	Evaluation	Resources

Start 5 min	Organization moment : 1. Greeting. 2. Warm-up My hands are for clapping My arms can hug tight My fingers can snap Or can turn out the light My legs are for jumping My eyes help me see This is my body, And I love all of me! 3. Checking up homework	The pupils say after the teacher and do actions	 Evaluation by basketball method 1 ball for each answer	http://www.youtube.com/watch?v=l68rk1CLhGI																
5 min	Introduction with new words. T shows the body parts' picture and say body parts in english Head, hair, eyes, ears, nose, mouth, legs, hands	The pupils listen to the teacher and repeat the new words. Descriptor: Learners listen to the teacher and repeat the new words.		Board, Pictures																
Middle 30 min	Review active vocabulary. (method “Matching”)–group work Task 2. Match the words with their translations <table><tr><td>hair</td><td>аяқ</td></tr><tr><td>legs</td><td>мұрын</td></tr><tr><td>nose</td><td>көз</td></tr><tr><td>head</td><td>құлақ</td></tr><tr><td>hands</td><td>ауыз</td></tr><tr><td>ears</td><td>бас</td></tr><tr><td>mouth</td><td>қол</td></tr><tr><td>eyes</td><td>шаш</td></tr></table> T explains grammar. Use <i>this</i> and <i>these</i> to talk about things near us. Use <i>this</i> for one thing and <i>these</i> for more than one. Use <i>that</i> and <i>those</i> to talk about things far away. Use <i>that</i> for one thing and <i>those</i> for more than one. Ask the class to repeat the pronouns after you.	hair	аяқ	legs	мұрын	nose	көз	head	құлақ	hands	ауыз	ears	бас	mouth	қол	eyes	шаш	match the words with their translations.	1 ball for each correct answer	Matching task
hair	аяқ																			
legs	мұрын																			
nose	көз																			
head	құлақ																			
hands	ауыз																			
ears	бас																			
mouth	қол																			
eyes	шаш																			
		Complete the	1 ball for each correctly completed task	worksheet																

	Singular This is an apple. That is an apple. Plural These are apples. Those are apples. Task 2 Pair work. Complete the sentences with demonstrative pronouns and read the sentences Look. Drag and drop to complete the sentences. _____ my head. _____ my ears. _____ my mouth. _____ my arms. _____ my foot. _____ my eyes. _____ my nose. _____ my hands. _____ my knees. This is This is This is This is These are These are These are These are These are Dynamic pause “Head, shoulders, knees” Introduction with new words. T shows the body parts' picture and say body parts in english Head, hair, eyes, ears, nose, mouth, legs, hands Task 3. Speaking Compose (method) Mr. Potato 	sentences and read Descriptor: Learners should complete the sentences and read sentences Descriptor: Learners listen to the song and do the actions Learners do the task Descriptor: Learners say how many eyes, ears, body parts has Mr Potato.	1sentence-1 ball	Video Mr. Potato's head and body parts
--	--	--	-------------------------	--

	For stronger classes: put the Mr. Potato's body parts and describe it using singular and plural nouns in 5-6 sentences For weaker classes: 1-2 sentences using singular and plural nouns			
End 5 min	Before finishing the class, review what students learned during the lesson. Check your students' understanding of the difference between this and that, and then practice the key expressions from the lesson. A great way to do this when teaching 'this and that' is to ask students to line up at the door before they leave. Then, simply point to body parts and ask students, 'What's this?' / 'What are these?' and encourage students to answer using the target language. Home task. Learn by heart new words. Feedback.		Right answer-1ball	Ticket

SPORTS

БЕКЖИГИТОВА Айсулу Ахмановна

Түркістан облысы Ордабасы ауданы Шұбарсу ауылы

«Ынтымақ» жалпы орта мектебі ағылшын тілі пән мұғалімі

Summative Assessment for the unit "Sports"

Learning objective

5.4.1.1 Understand the main points in a limited range of short simple texts on general and curricular topics

5.5.7.1 Use with some support appropriate layout at text level for a limited range of written genres on familiar general topics and some curricular topics

Assessment criteria

- Identify the main idea of the text
- Write a text keeping the register and format of a given genre

Level of thinking skills Knowledge and comprehension
Application

Duration 20 minutes

Reading

Task 1. Read the text.

(for further reading go to the link: *Excel for Kazakhstan grade 5 SB p.102. Express Publishing*)

Sports in Kazakhstan.

Kazakhstan has got many traditional sports. Most of these are games that involve riding horses, such as baiga and kokpar. Kazakhstan is also famous for its great athletes in modern sports, too. Check out our top three sports in Kazakhstan.

Cycling

Have you got a bike? Lots of people in Kazakhstan do. In fact, there are special bike paths in big cities such as Almaty. Cycling is a popular sport and Kazakhstan has a special racing team, Pro Astana. They wear blue and yellow cycling clothes, the colors of the flag of Kazakhstan. Pro Astana cyclists win lots of medals, including a gold medal at the London 2012 Olympic Games! One to watch: Keep your eye on Oleg Zemlyakov, a young cyclist from Petropavl. He's the winner of the 2016 Le Tour de Filipinas, a big event with cyclists from all over the world.

Boxing

This is the sport that makes Kazakhstan famous all over the world. The country always wins medals for boxing at every Olympic Games. Their national team is the Astana Arlans and their sign is a wolf.

One to watch: People from Nur-Sultan to Los Angeles, California know Gennady Golovkin's name. He is a great boxer and never loses a fight. That's why people call him "the Knock-Out King"!

Football

The most popular sport in Kazakhstan is football. Lots of people watch games between the teams in the Kazakhstan Premier League. Some of these teams even compete with famous European teams in the UEFA Champions League.

One to watch: Born in 1993, Bauyrzhan Islamkhan is a young football player. He is the captain of Kairat, a team that plays in the Kazakhstan Premier League! Bauyrzhan also plays for the national team of Kazakhstan. He is a great footballer.

Choose the correct answer:

1. Pro Astana is...
A) a big event B) popular sport C) racing team
2. Top three sports in Kazakhstan:
A) baiga, kokpar, cycling
B) cycling, boxing, football
C) riding horses, baiga, kokpar
3. Who won a gold medal during the Olympic Games in London in 2012?
A) Astana Arlans
B) Kazakhstan Premier League
C) Pro Astana
4. Whom do we call "Knock-Out King"?
A) Bauyrzhan Islamkhan
B) Gennady Golovkin
C) Oleg Zemlyakov
5. The captain of Kairat Team is:
A) B. Islamkhan B) G. Golovkin C) O. Zemlyakov

Writing

Task 2. Write a letter to your friend about your favourite sport. Follow the plan.

- Greeting
- Information about the sport which you like. (Why do you like it?)
- Ask questions about his/her favourite sport?

Assessment criteria	Task	Descriptor	Mark
		A learner	
Identify the main idea of the text	1	1 - C	1
		2- B	1
		3 - C	1
		4 - B	1
		5 - A	1
Write a text keeping the register and format of a given genre	2	Follows a plan;	1
		Makes up correct sentences appropriately;	1
		Organizes Sentences into a coherent paragraph;	1
		Uses topical vocabulary accurately;	1
		Keeps the structure.	1
Total			10

ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ПРЕПОДАВАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ ПО ПРЕДМЕТУ АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК ЧЕРЕЗ ВНЕДРЕНИЕ ACTION RESEARCH, НАПРАВЛЕННЫЙ НА РАЗВИТИЕ ВНИМАНИЯ

МУРЗАШЕВА С. У.

*Ордабасынский район Общая Средняя школа имени С.Сейфуллина
учитель-модератор английского языка*

Определение результативности развития внимания учащихся 9 класса на уроках английского языка через опыт проведения Action Research

Современному учителю невозможно профессионально совершенствоваться, если он не проводит рефлексию собственной деятельности, если он не проводит глубокий анализ достижений и, наоборот, тормозящих факторов в работе с учащимися, в планировании и проведении уроков в системе. Работа в профессиональном сообществе предполагает взаимодействие учителей для решения общих проблем, отбор общих стратегий, исследование их результативности в работе с учащимися и предполагает стратегия «Исследование в действии». Одним из немаловажных моментов, является присутствие в творческой группе критического друга, который при необходимости может провести наблюдение за отдельными учениками, сделать видео съемку, фиксировать моменты совершенствования знаний отдельных учеников и дать

критический конструктивный отзыв о ваших шагах. Целью «Исследования в действии» становятся приёмы и методы работы учителя, способствующих развитию основных речевых навыков учащихся.

В начале третьей четверти в нашей школе была создана мини – группа по Action Research. В нее вошли критический друг – учитель физики, наблюдатели – учителя истории и математики, учитель начальных классов. Цель группы – создание условий для развития внимания учащихся через использование различных стратегий.

После каждого проведенного исследовательского урока, мы проводили совместное обсуждение, делали выводы. Наблюдатели давали рекомендации по дальнейшей работе с наблюдаемыми

**Аналитический отчет проведения Исследования в действии по теме:
«Определение результативности развития внимания учащихся 9 Г класса через опыт проведения Action Research»**

Для определения проблемы и принятия решения о проведении «Исследования в действии» выстроены следующие этапы: сбор данных и мониторинг учебных достижений учащихся, анализ полученных данных, формулирование проблемы, отбор стратегий и инструментов для проведения исследования. Это очень важные этапы для проведения рефлексии собственной деятельности учителя, работы по отбору и совершенствованию методов работы с учащимися, обмену опытом и взаимодействию с коллегами. Данные анализов показали, что необходима помощь в организации работы над концентрацией внимания для достижения лучших результатов. Фокусом нашей группы стали учащиеся 9Г класса. В результате была сформулирована проблема и тема исследования:

«Определение результативности развития внимания учащихся 9 Г класса через опыт проведения Action Research». Ведущим инструментом деятельности стали различные приемы, задания на развитие внимания. Для решения поставленной проблемы прежде всего был составлен план действия, где первым пунктом было изучение понятия

учениками и по улучшению практики преподавания. Таким образом, идея проведения подобных совместных исследований бесспорно актуальна и эффективна. Подход «Action Research» позволяет улучшить практику как опытных, так и молодых учителей. Хочется отметить, что совместная работа с исследовательской группой заставляет задуматься учителей над ожидаемыми результатами каждого этапа урока, и что необходимо учитывать возможности и потребности каждого ученика при планировании. А также размышлять над эффективностью выбираемых упражнений и записывать о положительных и неудачных моментах предыдущего урока, чтобы избежать ошибок при новом планировании.

«внимание». Работа с дополнительной литературой расширила мой кругозор по данной теме.

Выделяют три основных вида внимания: *непроизвольное, произвольное, послепроизвольное*.

Непроизвольное внимание возникает как бы само собой, без усилия воли. Именно этот вид характерен для познавательной деятельности школьников (в сознании маленьких детей фиксируется то, что ярко и эмоционально).

С возрастом в процессе игры, обучения, общения со взрослыми начинает формироваться **произвольное внимание**. Произвольное внимание требует от человека волевых усилий для своего возникновения, оно необходимо для того, чтобы делать не то, что хочется, а то, что необходимо.

В процессе обучения, работы могут возникнуть интерес, увлечённость, вдохновение, которые быстро снимают волевое напряжение. В этом случае говорят о возникновении третьего вида внимания – **послепроизвольного**. Волевые усилия для ее продолжения уже не требуются, что сближает послепроизвольное внимание с непроизвольным. Однако в отличие от

непроизвольного внимания послепроизвольное регулируется сознательно поставленной целью и осуществляется планомерно, играя важную роль как фактор, способствующий выполнению учащимися трудных заданий в течение длительного времени.

Тема исследования: Развитие внимания учащихся на уроках английского языка в 9г классе.

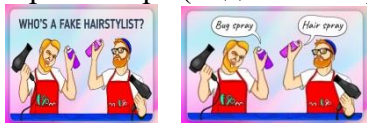
Инструмент урока: Различные приёмы развития внимания.

Методы, приемы на развитие внимания учащихся

Предлагаю опробованные мною на исследовательских уроках следующие приемы развития внимания:

1. **Прием: «Узнай парикмахера»** развивает наблюдательность, логическое мышление

Учащиеся по картинке определяют парикмахера (подсказка спрей для волос)

2. **Разминка на развитие зрительной памяти.**

Учитель предлагает в течение 10 секунд запомнить и произнести предложения

She writes.

She wrote.

She has written.

She was writing.

3. **Прием: Шерлок Холмс**

Задание позволяет хорошо освоить новые слова по теме

На доске вывешены новые слова. Ученики в течение 15 секунд запоминают. Затем закрывают глаза, учитель в это время убирает несколько слов. Учащиеся должны ответить, что учитель убрал.

4. **Прием: Найди ошибку**

Have you organize the wedding?

Why has you written?

Учащиеся находят ошибки в словах

5. **Прием: «Домино».**

Позволяет запомнить значение новых слов.

Учащимся раздаются карточки, из которых дети выкладывают цепочку из карточек,

Итак, учитель может целенаправленно обучать ребенка вниманию. Для этого наряду с основными заданиями учащимся следует давать специальные упражнения на проверку выполненной работы, указывая критерии, образцы, общий план и последовательность конкретных действий.

совмещая изображение слова и перевода, или название времени и формула времени по теме. Итог игры – соединение карточек таким образом, чтобы цепочка замкнулась, и все места соединения карточек были правильными.

6. **Прием «Методика Мюнстерберга»**

В набранном наборе букв находят слова
FSWDREAMHGXXUPLANVSDTQMF

7. **Прием «Лишняя буква».**

Данное упражнение-игра направлены на развитие концентрации и распределения внимания.

Задание такое: нужно найти в тексте лишние буквы, вычеркнуть их и прочитать текст.

Например:

Fish and chips is English,

Sushi's Japanese.

Pizza is Italian,

So is mozzarella cheese!

All around the world

People love to eat.

All around the world

Food is such a treat!

In Spain they eat paella,

In China they eat rice.

The Russians think potatoes

Are really, really nice!

Задание можно усложнить, если потом из лишних букв можно будет составить слово (в данном случае, из лишних букв можно составить слово pineapple) или короткую фразу. Выполнять это упражнение можно эффективно и в небольших группах, так и индивидуально.

8. **Прием: «Интеллектуальные таблицы».**

Вопросы, задания, предлагаемые ребенку, довольно просты и практически не требуют от него каких-либо специальных знаний.

Главная трудность для выполняющего заключается в ограничении количества

времени — для каждого задания 2-5 секунд. Кроме временного ограничения, обязательным условием является однократность предъявления задания, то есть каждое задание зачитывается только один раз, иначе оно попросту теряет свой развивающий смысл. О правилах выполнения упражнения ребенку сообщают заранее, чтобы он знал и был готов к этим ограничениям. Диктуя задания, произносить слова нужно четко и ясно, чтобы ребенок вас понял.

1. «Если ты мальчик, нарисуй солнышко, если девочка, то цветочек.
2. Поставь в круге точку.
3. Нарисуй три круга, закрась любой не первый круг.
4. Закрась фигуру, у которой три угла.
5. Закрась стрелочку направленную вниз.
6. Под чертой нарисуй кружок.

9. Прием: «Снежный ком».

Одна из самых популярных игр на английском языке для школьников, которая заставит учеников быть максимально внимательными. При этом ее рекомендуется проводить, когда число учеников не превышает восьми человек. Слова лучше выбирать одной темы, чтобы было не так сложно. Итак, первый ученик называет свое слово, второй повторяет это слово, потом называет свое. Третьему ученику нужно сначала назвать слово первого ученика, затем второго, а затем добавить свое слово и так далее. Для усложнения задачи можно провести два круга. Это будет выглядеть примерно так (допустим, тема «Vegetables» (овощи):

Первый ученик: tomato...

Второй ученик: tomato, potato...

Третий ученик: tomato, potato, cucumber...

Четвертый

ученик: tomato, potato, cucumber, cabbage...

Пятый

ученик: tomato, potato, cucumber, cabbage, onion...

Шестой

ученик: tomato, potato, cucumber, cabbage, onion, carrot...

Чтобы игра имела смысл, можно ввести правило: кто ошибется, тот выбывает из игры. Тогда в конце останется самый внимательный.

10. Прием: «Назови цвет слов»

Это упражнение отлично развивает умение концентрировать внимание. Ребенок должен посмотреть на картинку и назвать цвет, которым написано каждое слово. При этом цвет слов не совпадает с написанным, что развивает способность сосредотачиваться и отсеивать ненужную информацию.

Кроме этого, применение интерактивных методов обучения, активизировали деятельность учащихся на уроках. Эти методы тоже развивали внимания и память учащихся. Например: Игра «Kahoot. Данные активные методы разнообразили урок. Дети всегда с большой охотой выполняли такие задания, часто сами на уроках стали просить, чтобы мы немного «поиграли», что говорит о повышении мотивации учащихся.

Выводы и заключения:

Итак, концентрация внимания учащихся развивается:

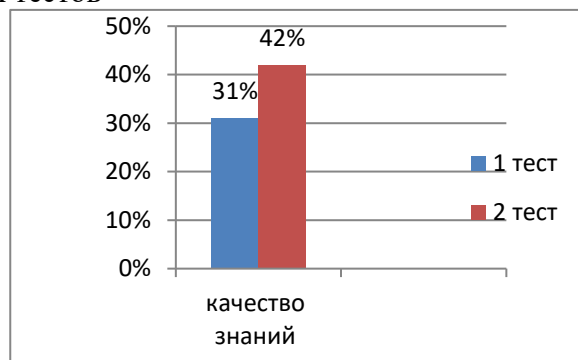
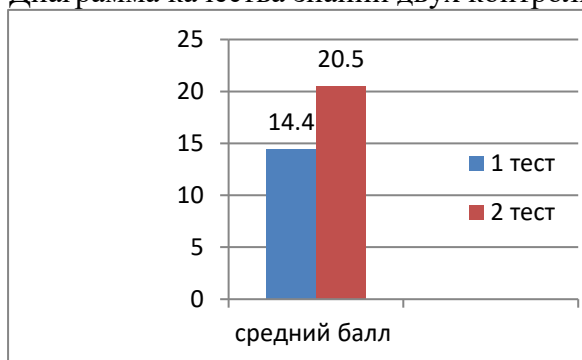
- через активные методы на каждом уроке;
- через применение новых подходов в обучении (использование групповой, парной, индивидуальной работы на уроках)
- через наполнения содержания учебных заданий практической, интеллектуальной, эмоциональной и оценочной деятельностью.

В ходе исследования мне удалось собрать доказательства успешности

применения приемов на развитие внимания всех учеников. Наблюдения за их работой на уроке, анализ письменных работ, фото и видеосъемка, анализ анкет, интервью учащихся после уроков показали повышение мотивации учащихся.

Доказательством роста мотивации учащихся является результаты контрольного среза учащихся, которые брались вначале исследования и в конце. На диаграмме замечен рост качества учащихся. Диаграмма тестирования учащихся

Диаграмма качества знаний двух контрольных тестов

Произошли изменения и в группе исследуемых учеников. Так ученик группы С на протяжении всех уроков был очень активным, помогал организовывать работу в группе, оформлял постеры; удалось на уроках раскрыть его лидерские качества и повысить качество знания предмета.

Ученица группы В на протяжении всех уроков выполняла задания учителя, проявляла активность. На большей части уроков она старалась не привлекать к себе внимания, хотя иногда все-таки предлагала идеи. В общем, я сделала вывод, что она работала на уроке еще по необходимости, чтобы иметь хорошую оценку по предмету.

Ученика группы С удалось активизировать на уроке, ему предлагались дифференцированные задания, где он мог получить удовольствие от выполненной работы. Низкая мотивация ученика группы А объясняется тем, что ученик А все-таки отдает предпочтение предмету физика, потому что поставил перед собой цель поступить в технический ВУЗ и уже выбрал себе профессию инженера. За короткий промежуток моего исследования мне не удалось изменить его отношение к предмету английский язык. Хотя он и признает значимость этого предмета, но себя не видит в этой области.

В заключение отмечу, что тренировки на развитие внимания должны быть недолгими, но регулярными и проходить в игровой форме. Каждое достижение обязательно нужно отмечать

похвалой. Чтобы стимулировать интерес к занятиям, желательно чередовать задания, и каждый тренировочный сеанс пытаться достичь одной поставленной цели. Важно также ограничить раздражители и исключить замечания, подсказки, громкие звуки и резкие движения, чтобы не мешать ребёнку сконцентрироваться на упражнении. Сами задачи и игры нужно выбирать обязательно с перспективой воздействия на мыслительную деятельность и проявление наблюдательности.

Список литературы

1. Абанкина, П.И. Совершенствование методики преподавания английского языка: учебник / П.И. Абанкина. - М. : ВЛАДОС, - 2005. - 346 с.
2. Аникеева, Н.П. Воспитание игрой: учебное пособие / Н.П. Аникеева. - М.: Просвещение, 2008. - 238 с
3. Большой психологический словарь под редакцией Мещерякова Б.Г., Зинченко В.П./М.: пресс.2014.
4. Волкова Т.Н. Развитие памяти и внимания. / Т.Н. Волкова, М., 2006.
5. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский; под ред. В.В. Давыдова. - М: АСТ ; Астрель, 2010.
6. Вудвортс, Р. Экспериментальная психология. / Р.Вудвортс, М.Директ-Медиа, 2008.
7. Гальперин, П. Я., Кабыльницкая, С. Л. Экспериментальное формирование внимания. /П.Я. Гальперин, С.Л. Кабыльницкая, М., 1974.
8. Гальперин, П.Я. К проблеме внимания / П.Я. Гальперин, Докл. Апп РСФСР. 1958 г. № 3.

SUMMATIVE ASSESSMENT FOR THE UNIT «VALUES»

ЖАМАЛХАН Ақерке

Ордабасы ауданы С.Сейфуллин атындағы жалпы орта мектебі

Ағылшын тілі пәні мұғалімі

Grade 5

Learning objectives	5.4.1.1 understand the main points in a limited range of short simple texts on general and curricular topics; 5.5.8.1 spell most high-frequency words accurately for a limited range of general topics.
Assessment criteria	Identify the main points in the text; Make up a story by using most high-frequency words correctly.
Level of thinking skills	Knowledge and comprehension Application Higher order thinking skills
Duration	20 minutes

I Reading

The text is taken from English Plus Grade 5 Student's Book, page 56.

Task 1. Read the text “International festivals” and mark the sentences T for True or F for False

“International festivals”

There are many interesting International festivals in the world. Each country has their own traditions and customs. Hi. I’m Fernando and I’m from Spain. One of my favorite celebrations is the New year. New Year’s Eve is the day before the New Year, and in Spain on New Year’s Eve we eat twelve grapes at twelve o’clock. It’s very hilarious. And I like this tradition. I also like my name day because I go to a café with my family and we celebrate.

Hello, I’m Heidi. Midsummer Day is in June and it is an important celebration here in Norway. The name of the celebration is Jonsok. On the eve of Midsummer Day, we make big fires and we have parties outside. People dance and sing and my friends and I jump over the fire. We eat fish and potatoes. We also get sweets and presents.

Hi I’m Clara and I’m from England. Christmas is my favorite celebration. Christmas is the famous holiday in the world. In our country we also celebrate this day. We decorate our house and we have a big Christmas tree. The days before Christmas, my friends and I sing songs called carols in front of people’s houses. We get sweets and money. On 25th December, we have a family meal. My dad cooks turkey, my mum cooks cakes and we open our presents. And in this day we wish good things.

Adopted by A.K. Zhamalkhan.

True or False

Fernando lives in France.

T ___ F

New Year’s Eve we eat grapes in Spain.

T ___ F

Jonsok is an important celebration in Norway.

T ___ F

Midsummer Day celebrate in July.

T ___ F

Clara’s family decorate their house and have a big Christmas tree.

T ___ F

Clara’s mum cooks turkey at Christmas.

T ___ F

Points [6]

II Writing

Task 2. Make up your own story, using the pictures and following words (celebrate, present, make, flower, candy, decorate)

<https://creazilla.com/nodes/15211-child-is-giving-carnations-for-mother-s-day-clipart>

https://www.freepik.com/free-vector/people-cooking-home_7941716.htm

https://pngtree.com/freepng/mother-s-day-daughter-gives-a-gift-to-mom_4536928.html

Points [4]

Assessment criteria	Task	Descriptor	Mark
		A learner	
Identify the main points in the text	1	1. Marks “False” 2. Marks “True” 3. Marks “True” 4. Marks “False” 5. Marks “True” 6. Marks “ False”	1 1 1 1 1 1
Make up a story by using most high-frequency words correctly.	2	1. Writes more than 3 sentences about pictures by using high- frequency words. 2. Uses appropriate vocabulary. 3. Uses grammatically correct sentences (allowed to make 2 errors); 4. Makes the sentences logically connected.	1 1 1 1
Total marks:			10

SPECIFICATION OF SUMMATIVE ASSESSMENT FOR TERM 4
Review of summative assessment for term 4

БЕКЖИГИТОВА Айсулу Ахмановна
 Түркістан облысы Ордабасы ауданы Шұбарсу ауылы
 «Ынтымақ» жалпы орта мектебі
 Ағылшын тілі пән мұғалімі

Duration of the summative assessment– 45 minutes

Listening – 10 minutes
 Reading – 10 minutes
 Writing – 20 minutes
 Speaking task is conducted separately.

Total marks - 22

The structure of the summative assessment

This Summative Assessment consists of 12 questions: listening, reading, writing and speaking. Different types of tasks are used in the Summative Assessment for the term.

Sentence completion tasks require learners to choose the missing word/number or a suitable word.

Multiple choice tasks consist of several possible answers from which the correct one should be selected.

Open-ended tasks require learners follow instructions of the task, answer questions in words, expressions and sentences.

Tapescript for listening task can be found in by the following link:
<https://kazakhstan.travel/publications/en/108/seven-architectural-wonders-of-kazakhstan>.

Transcript for listening task can be found after the mark scheme.

The content of the summative assessment for the 4 term should be selected on topics “Our Neighbourhood” or/and “Transport”.

Grade 6

Listening.

Task 1. Listen to the text about Khan Shatyr twice.

Go to this link to listen: <https://kazakhstan.travel/publications/en/108/seven-architectural-wonders-of-kazakhstan>. Transcript for listening task can be found after the mark scheme

For questions 1-5, choose the correct item.

- 1.The meaning of Khan Shatyr is *beautiful/Khan of the tents/the best place of Kazakhstan* [1]
- 2.Khan Shatyr is name of *the hotel /shopping center/ restaurant* [1]
- 3.Forbes magazine named this building *eco building/the highest building/ the most expensive building* [1]
4. The tent is made of *innovation materials/glass/woo* [1]
- 5.Khan Shatyr entered the Guinness book as *eco building/the tallest tent/ the most expensive building* [1]

Total [5]

Reading

Task 2. Read the text.

Hi! My name’s Anna and I want to tell you about my family holidays. Every summer, and sometimes in the winter, I go with my parents and two brothers to a holiday resort in the south of our country, near the sea and not very far from the mountains. The resort is very popular because it has beautiful landscapes, and there’s usually a lot to do.

And on the days when it's a bit rainy, we're happy to just sit and read or listen to music. It's the perfect place to go on holiday.

There are many interesting places to visit in the town there. For anyone in your family that likes history, there are a lot of museums and ancient houses. When the weather is good, you can walk along the streets and enjoy the outdoor cafés. And you can buy anything you want at the new shopping center – it's enormous!

We usually stay in a hotel, but there are good hostels there, too, or cabins in the forest outside the town.

In the winter, there are many places where you can go skiing, and in the summer there are excellent places to go cycling. I'm sure that anyone who goes there will have a brilliant holiday!

Choose the right variant

1. Every summer Anna's family goes to [1]
 - a. a holiday resort
 - b. the sea
 - c. the mountains
2. During the rainy days they usually [1]
 - a. walk along the streets
 - b. go to the museums
 - c. just sit and read
3. If a member of your family likes history, [1]
 - a. there are plenty of ancient houses and museums
 - b. there are a lot of outdoor cafes.
 - c. there are many new shopping centers
4. Anna and her family usually stay [1]
 - a. in a good hostel
 - b. in a good hotel
 - c. in a cabin in the forest
5. Anna thinks everybody who visits this place will [1]
 - a. enjoy the cafes
 - b. be happy to listen to music
 - c. have a brilliant holiday

Total [5]

Writing

Task 3. Choose one of the topics below. In your description do not forget to ...

- connect your sentences into a paragraph
- use accurately present simple forms
- use proper topical vocabulary

Topic 1. "My hometown". Write a description of your hometown/city/village. Use the following questions.

1. Where is it situated? Is it big/small?
2. Is it provided with necessary types of transportation?
3. Do you have any favourite places? What are they?
4. Is it famous with tourists?
5. Do you like your hometown/city/village? Why?

Topic 2. “The best transport”. Write a description of the best type of transport in the world. Use the following questions.

1. What type of transport is it?
2. Is it convenient?
3. Does it exist in your hometown/city/village?
4. What are the advantages of this type?
5. Do you like it? Why/Why not?

Total [6]

Speaking

Task 4. Choose one of the cards below. Work in pairs. Make up a dialogue. You have 1 minute to prepare and 2 minutes to talk

Card 1. Look at the pictures. Imagine that you are a guide. Your partner wants to get some more information. Answer your partner’s questions.

Card 2. Look at the pictures. Talk about the vehicles of the future. Discuss positive and negative sides of it. Give your own opinion, ask questions, explain your point of view and answer the questions of your partner.

Pictures are from internet resources:

https://www.google.com/search?q=future+transportation&sxsrf=ALeKk01McpG02SXBgp8H5xe9ujr56pGzQ:1619696280888&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjX7dzrrqPwAhVnx4sKHYdXDaAQ_AUoAXoECAEQAw&biw=1600&bih=757#imgsrc=cU13QuSHPbneMM

Total [6]

Total marks ____/22

Mark scheme

Listening and Reading

№	Answer	Mark	Additional information
1	Khan of tents	1	
2	Shopping centers	1	
3	Eco building	1	
4	Innovation materials	1	

5	The tallest tent	1	
1	A	1	
2	C	1	
3	A	1	
4	B	1	
5	C	1	
Total marks		10	

Transcript: Khan Shatyr

Along with other eye-catching skyscrapers and futuristic structures, Khan Shatyr is the architectural highlight of Nur-Sultan, the capital of Kazakhstan. Translated from Kazakh, this name stands for “Khan of the tents”. And the building lives up to its name as it has been listed in the Guinness Book of Records as the tallest tent-like structure in the world. Khan Shatyr is one of the largest shopping and entertainment centers in all of Central Asia. Forbes magazine has included it in the top ten world ‘eco’ buildings. It brilliantly embodies the concept of having a piece of land with an eternal summer. The unusual 150 meter high tent is made out of unique and innovative materials that regulates a constant cozy microclimate on the inside, no matter what the weather is like outside. Khan Shatyr is a masterpiece of modern architecture that stands out amongst the growing architectural diversity of the

DESCRIBING PEOPLE

ТОЙБЕК Әсел Тілеуханқызы
Арыс ауданы №11 Б.Момышұлы атындағы жалпы орта
білім беретін мектебі Ағылшын тілі пәні мұғалімі

Unit:	Drama and comedy		
Teacher's name:	Toibek Asel		
Theme of the lesson:	Describing people		
Date:	08.12.2022		
Grade:	6	Number present:	absent:
Learning objectives(s) that this lesson is contributing to:	6.S7 use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about a range of general topics, and some curricular topics 6.L2 understand with little or no support most specific information in extended talk on a wide range of general and curricular topics 6.R2 understand with little support specific information and detail in short, simple texts on a limited range of general and curricular topics		

Lesson objectives:	All learners will be able to: Transfer information from the given information into a graphic organizer describing people.
	Most learners will be able to: Select, compile, and synthesize information for an oral presentation
	Some learners will be able to: Make a presentation about a person you love and respect
Assessment criteria	✓ Read the given text and identify the general information. ✓ Demonstrate skills of organizing and expressing ideas accurately. ✓ Illustrate a viewpoint in a discussion.

Plan:

Part of the lesson/Time	Teacher's activity	Student's activity	Assessment	Resources
Beginning of the lesson 10 min	I. Organization moment: - Good afternoon, boys and girls! - How are you? - I'm glad to see you, sit down please! - What is the weather like today? - What season is it now? - Before the beginning our interesting lesson, take the lamp and wish each other good luck.	Wish candle Ss wish each other good luck.	T tries to evaluate Ss with phrases like: "Good job! Well, done! Excellent!"	Interactive board Cards Pupil's book
	II. Generator method (Dividing into groups) Now, I want to divide you into two groups. Just like pulling names from a hat to determine a random order for a group of people, Thegenerator generates a random order from a list of any number of names. 1st group Clever 2nd group Smart	Ss divide into two groups by looking generator	T tries to evaluate Ss with phrases like: "Good job! Well, done! Excellent!"	
Pre-learning Individual work 5 min	III. Popcorn method (previous lesson) <i>Aim: To develop thinking and reading skill.</i> Look at the board. You can see empty bucket of popcorn. In the 1st bucket written "animals" and 2nd bucket written "foods". You must dial the words by written popcorn and complete the empty buckets.	Ss find words related written name 	Descriptor: -finds the words Total: 1point	Flashcards Interactive board

Middle of the lesson 20 min	III. Brainstorming method (new theme) <i>Aim:</i> To interest students for the lesson, to develop reading and writing skills. Take the paper and draw parts of body and say in English form. Let's watch the video in order to repeat some words of feelings and emotions. Then you should guess what will be the theme of the lesson - What is the video about? - What do you think is the topic of today's lesson?	Ss in two groups complete the draws parts of the body: head, face, eye, ear, nose, mouth, tooth/teeth, hair, body, shoulders, leg, foot/feet, arm, hand, and finger.	Descriptor: -answers the questions Total: 1point	https://youtu.be/CU3Wqb3eadc
Whole class activity	IV. Flashcard method(new words) Well, today we have some new words. At first listen to me and repeat after me. Moustache – мұрт Beard - сақал Curly – бұйра Tall –ұзын Fat – толық Slim – жіңішке Straight – тігіс Blonde – ақ құба 	Ss listen to the teacher and repeat after teacher	Descriptor: -pronounces correctly Total: 1point	
Whole class activity	V. Scanning method Task 2. Complete the sentences with words in exercise 1. 1 She's average height and average build. She's got ___ eyes and ___ blonde hair. 2 He's ___ and slim. He's got ___ dark hair. 3 She's quite ___ and fat. She's got purple hair and she's wearing ___. 4 He's very short and ___. He's got a beard and a ___.	Ss read the sentences and complete the sentences words.	Descriptor: -completes the sentences -reads the sentences correctly Total: 2 points	
	VI. Secret person method Aim: to develop reading and writing skill Teacher asks learners to read the sentences and find the sentences related to the person in the picture and write down who is.	Ss read the sentences and write names of person	Descriptor: -writes the names of person reading sentences Total: 2 points	

1- <u>Lucy</u> has got medium lenght blond hair. She's wearing a dark blue school uniform. 2- <u> </u> is fat. He has got brown eyes. He has got glasses. He is wearing a striped T-shirt. 3- <u> </u> has got long straight brown hair. She is wearing a flowery dress and brown shoes.				
Group work	VII. Shadow method(group work) Aim: To develop writing and reading skill Well, done! Let's do next exercises. You must find the words looking shadow. 1st group 2nd group 	Ss find the person by looking shadow and describe person.	Descriptor - finds the person by looking shadow Total: 2 points	
End of the lesson. 10 min	VII. Reflection Cup method Aims: to develop speaking and listening skills. Students, it's time to conclude the lesson. Please, take the medals by looking reflection sentences above the cup. Write your names behind the medal. - giving home task - marking (1 -10 points) During the lesson you were colour the assessment circle. Let's count and say me today's points. 		Descriptor: - understandsto day's lesson Total: 1 point	Whiteboard Pupils Book Poster.

CELEBRATIONS AND SPECIAL DAYS

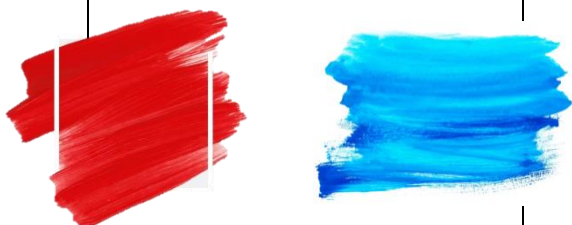
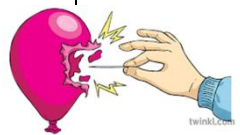
CHULDAKOVA Zh.

Aris district, school named after B.Momyshuly

Unit:	
Teacher's name:	
Theme of the lesson:	Celebrations and special days
Date:	
Grade:	5 Number present: absent:
Learning objectives(s) that this lesson is contributing to:	5.R1 understand the main points in a limited range of short simple texts on general and curricular topics 5.W3 write with support factual descriptions at text level which describe people, places and objects 5.L1 understand a sequence of supported classroom instructions 5.U5 use questions, including tag questions to seek agreement, and clarify meaning on a limited range of familiar general and curricular topics
Lesson objectives:	All learners will be able to: - Talk about special days and celebrations. - Say topical vocabulary
	Most learners will be able to: - Talk about activities at different times of the year. - Present a poster about celebrations
	Some learners will be able to: - Can write about special occasions. - Discuss the meaning of values and create their own list of values
Assessment criteria	- To identify main idea of the text - Use questions and talk about special days and celebrations.

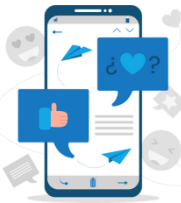
Plan:

Part of the lesson/Time	Teacher's activity	Student's activity	Assessment	Resources
Beginning of the lesson 10 min	VIII. Organization moment: - Good afternoon, boys and girls! - How are you? - I'm glad to see you, sit down please! - What is the weather like today? - What season is it now?	Wish lamp Ss wish each other good luck.	T tries to evaluate Ss with phrases like: "Good job! Well, done! Excellent!"	Slide 3

	Before the beginning our interesting lesson, take the lamp and wish each other good luck.			
	IX. Bang balloon method (Dividing into groups) Now, I want to divide you into two groups. Please, bang the balloon and find the colorful paper. 1st group Red 2nd group Blue	Ss choose one of them picture and sit in own group.	T tries to evaluate Ss with phrases like: “Good job! Well, done! Excellent!”	Slide 4
				
Pre-learning Individual work	X. Kahoot method (previous lesson) Aim: To develop thinking and spelling skill. Let's revise our last theme. Take your phone and add the platform Kahoot and choose right variant. - During the Ait, some people don't eat or drink. - In Mexico they make these sweets for ... - This is a didgeridoo. They play this instrument in... - When you have a party for your birthday in Britain and the USA, people sing... - In the USA there is a special day called Thanksgiving, when people cook - For the New Year people decorate streets and houses with red in	Ss answer the questions - In the day - The day of the Dead - Australia - Happy Birthday - Turkey - China - The samba - Colour 25th December	Descriptor: -answers the questions Total: 1point	Slide 5

	7. At Carnival in South America people dance 8. In India there is a festival called Holi, when people celebrate 9. At Christmas in many countries people get presents. In Britain and the USA people open their presents on			
Middle of the lesson 25 min	IV. Brainstorming method (new theme) <i>Aim: To interest students for the lesson, to develop reading and writing skills.</i> - Well, I will show you a very impressive video. At first let's see together. - What can you see? - Where are they? - What they are doing? - Today's our new theme is about special days	Ss see video and answer the questions	Descriptor: -answers the questions Total: 1point	https://www.youtube.com/watch?v=KjLimAwQ1iw
	V. Secret pictures method (new words) Well, today we have some new words. At first listen to me and repeat after me. New year Valentine's Day Thanksgiving Day Easter Day Halloween Nauryz International Women's Day Unity Day Victory Day Astana Day Constitution day Independence day	Ss listen to the teacher and repeat after teacher	Descriptor: -can pronounce correctly Total: 1point	Slide 8
	VI. Matching up method Task 1. Let's do tasks. You must match the dates. New year 14th February		Descriptor: -matches the dates	White board Pupils Book

Pair work	Valentine's Day 22nd March Thanksgiving Day 31st December Easter Day 8th March Halloween 6th July Nauryz 16th December International Women's Day 25th October Unity Day 1st March Victory Day 9th May Astana Day 1st May Constitution day 27th November Independence day 31st October	Ss match the special days with dates.	Total: 1 point	Poster
Group work	VII. Magic poster method Now, I'll give you some pictures are about special days. You must glue pictures on the poster and talk about that celebration. You may use these key phrases (<i>We decorate... We eat ... We celebrate... We dance ... We sing...</i>) 1st group – Nauryz 2nd group – New year		Descriptor: -talks about celebration Total: 1 point	
Whole class activity	VIII. Relaxing moment <i>Aim: To interest students for the lesson, to develop listening skill.</i> I'll say you one letter, you must read the under the word that letter then to, turn left or right.	 Ss listen to the teacher and do actions.	T tries to evaluate Ss with phrases like: “Good job! Well, done! Excellent	
	IX. Grammar reference Preposition — қазақ тілінде: көмекші сөз — сөйлемнің мүшесі болып, оның мағынасына өз үлесін қосатын, бірақ жеке тұрғанда ешқандай грамматикалық мағынасы жоқ сөз, көмекші сөз. in — уақытқа қатысты қолданылатын көмекші сөздердің бірі. Ол қазақ тіліндегі -да (-де, -та, -те), -ы (жыл-ы) дегендей жалғаулар сияқты сөйлемге мағына береді. Кей кездері оған лайықты қазақша жалғау да болмайды. Мысалы: in October – қазанда (ай), in 1932 – 1932 жылы, in		Descriptor: understands grammar ruler Total: 1 point	

	two week – екі аптада, in the morning – таңертең, in 90s – 90-шы жылдары.			
Group work	X. Season collage You look at the pictures of seasons. Then you must write names of special days in each season.		Descriptor - writes names of special days Total: 1 point	
Whole class activity	XI. Snail's task <i>Find nine words in a snail. Then choose words to complete the sentences.</i> We decorate our house at Christmas. We _____ a party on New Year. At concerts in Nursultan, people _____ the "kara zhorga" People _____ presents at New Year' day in my country. In the Kazakhstan, they _____ Capital day in July. My family _____ 'Happy birthday' to me on my birthday. I _____ turkey in Thanksgiving day. They _____ a cake for the your birthday party. We _____ new clothes. You _____ in a football team.	Ss find the words and put the missing words.	Descriptor - Finds and puts the missing words Total: 2 points	
End of the lesson. 10 min 	XII. Umbrella method (feedback) Aims: to develop speaking and listening skills. Students, do you see the umbrella in my hand? You must answer the some questions about today's lesson. - giving home task - assessment - reflection 	Ss answer the questions 	Descriptor: can understand today's lesson Total: 1 point	Whiteboard Pupils Book Poster.

НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ОРГАНИЗАЦИИ РАБОТЫ УЧИТЕЛЯ ПО РАЗВИТИЮ УСТНОЙ И ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ В НАЦИОНАЛЬНЫХ ШКОЛАХ

АБРАХМАНОВА Гульнара Мандесовна
*Учитель русского языка и литературы
школы - гимназии «Женис»
Туркестанской области
Жетысайского района*

Повысить качество преподавания русского языка в национальных школах на основе своего профессионального опыта и мастерства.

Совершенствовать работу учителя по развитию устной и письменной речи учащихся по предложенной теории и практике, методам работы.

Сделать акцент на сознательность, активность и творчество учащихся - как основных формах нового подхода в организации деятельности учителя.

- Используемые методы и методики.
- Усовершенствованные программы.
- Развивающие технологии.
- Игровые методики.
- Педагогика сотрудничества.
- Коллективные, групповые и индивидуальные формы обучения.
- Исследовательские методы.
- Проблемное обучение.

Русский язык среди других учебных дисциплин имеет особый статус. Это и предмет обучения, и средство обучения другим дисциплинам, который является наиболее трудным предметом и для ученика, и для учителей не только в начальных классах, но и на всем протяжении учебы в школе.

Развитие речи детей в начальном обучении является ведущим принципом обучения русскому языку. Большой проблемой для нашего южного региона является то, что в школу приходят дети, не

владеющие русской речью, либо дети, речь которых не организована, не осознанна и недостаточно для того, чтобы стать средством широкого общения.

В связи с этим предлагается разработка новой национальной модели, который будет существенно отличаться от старой модели: новый подход в организации работы учителя по развитию устной и письменной речи учащихся в начальной школе. Русский язык составлен из трех укрупненных дидактических единиц и представляет собой изучение трех самостоятельных дисциплин: «Русский язык» (основной предмет), «Развитие речи» (спец. курс), «Русская грамота» (факультативно развивающему обучению), которые тесно связаны между собой, дополняют и пополняют знания учащихся.

Основными методами знакомства с материалом являются гностические и перцептивные методы обучения, где передача и восприятие учебной информации идет посредством чувств и носит исследовательский характер.

Организация работы учителя по развитию устной и письменной речи учащихся в национальной школе.

Русский язык (основной предмет)

Здесь существенно сокращен теоретический материал для обязательного изучения, в связи с введением метода опережающего обучения с блочным прохождением тем. Изучение новых тем

носит информационный характер и рассчитан на возможный уровень предъявления учебного материала.

Работа по прочному усвоению детьми слов с трудным написанием требует большого кропотливого труда от учителя, ведение системной работы помогает выработке орфографической зоркости у учащихся.

Сокращение материала для обязательного заучивания дало возможность расширить материал для изучения самостоятельной дисциплины «Грамотность» (спец.курс).

Линия развития речи, которая в полной мере разворачивалась лишь с 5 класса, и по сути, была фрагментально представлена в программе начальной школы, теперь начинается с 3 класса, стала более последовательной и полноценной. Логически четкая, доказательная, образная, устная и письменная речь – показатель умственного развития.

Чтобы поднять этот уровень, вести общий фронт борьбы за грамотность и культуру речи, созданы творческие и исследовательские работы.

Составлена творческая работа на тему: «дидактические требования по проведению письменных работ», предложены открытые уроки и классные часы по теме, сделаны выводы и заключения, внесены предложения.

Цели задачи развивающего обучения:

Обеспечить умственное развитие учащихся.

Создать систему работы, позволяющую учителю привить своим ученикам способность к творчеству, поиску новых знаний, выработке собственного мнения, стимулировать развитие детской мысли, пытливости, желания и способности вникать в тайны языка.

Обеспечить познавательную самостоятельность. Не давать никаких знаний в готовом виде, но вооружить учеников такими средствами умственного труда, которые помогут им самим добывать новые знания. Главное средство умственных действий ребенка – это модели,

схемы. Это позволит преодолеть вербализм обучения, сделать абстракции наглядными, обеспечивать возможность предметно-практических действий ребенка, открывая резервы познавательной самостоятельности детей. Кроме учебных моделей применяется оригинальный способ материализации абстрактного содержания понятий: особые учебные игры. Сложными понятиями дети овладевают играючи. Так решается задача перехода от игровой деятельности к учебной деятельности, от образного мышления к понятийному мышлению.

Виды технологий по моделированию уроков.

Урок-диалог Урок-турнир
Урок-лекция Урок-конференция
Урок-КВН Урок-марафон
Урок-семинар Урок-соревнование
Урок-бенефис Урок-диспут
Урок-путешествие Урок-концерт
Урок-игра Урок-творческий отчет
Урок – взаимообучения Компьютерный урок

Урок с групповыми формами обучения

Подводя итоги работы по теме, видны ее результаты. У учащихся обогатился словарь. Усвоилась фразеология, они овладели закономерностями словообразования, словоизменения и словосочетания, с многообразными синтаксическими конструкциями. Теперь эти средства языка учащиеся используют для передачи своих все усложняющихся знаний, для общения с окружающими людьми в процессе деятельности.

Секрет этих достижений раскрыть сегодня – это кропотливая систематическая целенаправленная работа учителей начальной ступени, основной школы и старшей ступени, является гарантией профессионального мастерства, компетенции и конкурентноспособности учителя, основная задача которого воспитание и обучение ученика нового поколения в сфере требований жизни XXI века.

Использованная литература

М.Р.Львов. Методика развития речи школьников.

2. Н.И.Жинкин. Психологические основы. Научно-методический журнал «Русский язык и литература в национальной школе»

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ РАБОТЫ С РАЗНЫМИ ВИДАМИ ТЕКСТОВ

КАНСЕЙТОВА Лаура Абдуалиевна
*Общая средняя школа «Торткуль»
Ордабасинского района Туркестанской области*

Изучение русского языка в школе – процесс сложный, трудоемкий, связанный с большим объемом правил и исключений. Новая форма работы на уроках русского языка и литературы дает понять, что наиболее эффективным является комплексное обучение речи, при котором умения воспринимать устную и письменную речь (слушание и чтение) формируются в сочетании с умениями строить устное и письменное высказывание (говорение и письмо). В каждом виде речевой деятельности формируются умения и навыки, общие для всех видов текста.

Соединить деятельность учащихся по выработке практических навыков грамотного письма и речевого развития позволяет работа с текстом, как основной дидактической единицей. Тексты окружают современного человека на каждом шагу: реклама, доклад на собрании, статья в газете или интернете, SMS-сообщение, школьное сочинение и прочее, а умение понимать и создавать текст формируется прежде всего на уроках русского языка и литературы.

Сегодня считается важным формирование умений работать с различными источниками информации, в том числе формирование навыков работы с текстом.

Навыки при работе с текстом:

- Выделять главную мысль текста или его частей;
- Понимать информацию, содержащуюся в тексте;
- Преобразовывать текстовую информацию с учётом цели дальнейшего использования;
- Применять информацию из текста в изменённой ситуации;
- Критически оценивать степень достоверности содержащейся в тексте информации.

Изменилось количество разнородной текстовой информации, которую ежедневно воспринимает и обрабатывает человек. И здесь в игру вступает известный закон физики «если где-то прибыло, значит где-то убыло». Увеличилось количество информации, уменьшилось качество её критического осмысления. Делаем простой вывод: в работе с текстом стоит делать ставку на осознанность восприятия, а не гнаться за количеством, потому что современные дети – аудиовизуалы: мало общаются; сложно читают линейные тексты; чаще интроверты; слабая усидчивость; нацеленность на быстрый результат; сложно воспринимают линейную текстовую информацию; хуже развита коммуникация через письмо от руки; быстро находят цифровую информацию; «Советы» из Интернета предпочитают живому общению;

воспринимают новые технологии быстрее, чем поколение взрослых.

Посудите сами: впервые в истории человечества массово стал доступен открытый диалог с текстом. Читатель больше не молчаливый реципиент, чей удел в лучшем случае оставлять заметки на полях и обсуждать прочитанное в книжном клубе. Теперь он взаимодействует с текстом и его автором здесь и сейчас. Диалог с текстом происходит в результате внимательного чтения текста, с целью разгадать текст, увидеть позицию автора, осознать свое отношение к этой позиции. Психологами, замечено, что опытный читатель начинает диалог с текстом еще при знакомстве с названием произведения, а заканчивается самостоятельным поиском ответов на вопросы, которые остались нераскрытыми в тексте (3 этапа работы с текстом).

А также я хочу рассказать о креативных стратегиях работы с текстом, которые предполагают чувство сопричастности, взаимодействия и творчества на основе прочитанного и осмысленного. Попутно тренируем навыки внимательного чтения, умения задавать вопросы, обсуждения и рефлексии.

1. Текст и я, текст и текст, текст и мир

1. «Найди вторую половину»

У нас в школе	первым в секцию.
И вот я пришел	чемпионом будешь!
Эге, да ты	открылась секция бокса.
Я обиделся	что ты делаешь?
Вон там, в широченных штанах,	и не больше пришел больше.

2. Определить тип предложения по цели высказывания.

Образец: *У нас (у кого?) в школе (где?) открылась (что сделала?) секция (что?) бокса (чего?).*

По этому образцу задать вопросы всем словам предложения:

И вот я пришел первым в секцию.

4. Определить порядок предложений в тексте.

А) С тех пор за мной пошла слава сильнейшего. [1]

Обсуждение текста выстраивается из ответов на 3 вопроса, которые помогают ученику взглянуть на текст не как на реликтовый экспонат, а как на возможность для диалога:

- **Соотнесение текста с текстом.** Какие параллели и взаимосвязи можно найти между изучаемым текстом и другими произведениями?
- **Соотнесение текста с собой.** Как то, что написал автор, соотносится с имеющимся у ученика опытом? Почему прочитанное произведение актуально и важно для него лично?
- **Соотнесение текста с миром.** На какие глобальные вопросы и проблемы выходит текст?

Для наглядности можно использовать подсказку с выражениями, которые помогут начать обсуждение.

Вашему вниманию предлагаю работу, разработанную мной при изучении темы «В любом деле нужно уметь работать» в 5 классе. Работа состоит из 7 заданий, которые ученики выполняли самостоятельно.

К каждому заданию были разработаны критерии оценивания и дескрипторы.

- Б) Так все ребята считали. [2]
- В) Зал никто не покинул. [3]
- Г) Он посторил нас по росту. [4]
- Д) Туда записывали самых смелых. [5]
- Е) Махали руками по воздуху. [6]
- Ж) Пусть все об этом подумают. [7]
- З) Я обиделся и не пришел больше. [8]

5. Выписать из текста восклицательные предложения.

6. Определить начало, середину, конец действий героя рассказа (1 глава).

7. Какой стиль – художественный или разговорный – используют герои 1 главы. Обоснуйте свой ответ.

При изучении темы «Спорт в нашей жизни» ученики выполняли следующие задания:

1. Запиши слова, переведи на казахский язык:

Рост, обезьяна, море, веревка (слова из рассказа)

2. Собери предложения из слов:

1) Всех, в отряде, был, меньше, Вовка.

2) Через, девчонки, любой, веревочку, лучше, прыгал.

3) Ему, футболистом, тоже, стать, захотелось.

4) В этот, Вовка- маленький, не пришел, на обед, день.

5) С тех, Вовку-маленького, звать, пор, стали, Вовкой-вратарем.

3. Найти, поставить вопросы и подчеркнуть подлежащее и сказуемое в предложениях:

Вратарь сердился.

Вовка не верил своему счастью.

4. Дополнить вопросы (заполнить пропуски в вопросах):

Кто _____ меньше всех?

В чем уступал _____ ?

Где Вовка-маленький _____ артековцев?

Кому захотелось стать _____?

Почему Вовка _____ на обед?

5. Ответьте на вопрос:

Какая мечта была у Вовки?

Сбылась ли мечта Вовки?

Как автор описывает счастливое состояние Вовки?

6. Определить последовательность действий 1 главы.

Найдя в тексте детали, которые представляют образ героя рассказа, ученики по сути применили навык “выделить главное”. Однако полученный результат провоцирует далее такую работу с текстом, выполнение которой потребует от ученика **компетентного подхода**. В частности, ученик должен обнаружить недостаточность информации, **сформулировать вопросы** (это применение общеучебных навыков)

и наметить способы поиска ответов на поставленные вопросы, **спланировать самостоятельно свои действия** на пути поиска ответов.

Вот примерные вопросы, которые возникают у учеников (формулируют самостоятельно).

- Какие дополнительные детали необходимы, чтобы представить историю полно?
- Как зовут главного героя рассказа?
- Почему мы не знаем его имени?
- Какие рассказы мы читали о боксе или о футболе?
- Все ли термины бокса, футбола мы знаем?

Пятиклассник, конечно, не может самостоятельно решить весь комплекс задач, однако ему под силу многое. Например, он ставит задачу найти недостающую информацию о боксе и футболе в энциклопедиях, справочниках, в Интернете. Таким же образом он узнает о лексике, употребляемой в этих видах спорта. Между тем компетентный ученик в 5-м классе может поставить себе другую задачу и самостоятельно её решить. Эта задача вновь ставится через вопрос: *“Только ли о боксе и футболе мечтали дети? О чем мечтают современные дети?”* Найти информацию для её решения в современных технических условиях несложно: достаточно набрать в поисковом окне Интернета ключевые слова.

2. Текст через призму чувств

Активизируем воображение и погружаемся в воспоминания. Кому не хотелось попробовать себя в роли мальчиков, мечтающих стать боксером и вратарем. А может, вы Мишутка и Стасик из рассказа Н.Носова «Фантазеры», кто буквально ощущал великаном, раздавившим автобус или поймавшим акулу, или были на Луне, как они? Такие ассоциации точно не забудутся, а упражнение поможет детям сформировать их. Задача — зафиксировать сенсорные детали, которые были замечены в тексте: звуки, образы, ароматы, тактильные ощущения и вкусы.

3. Дизайн для персонажей

Неотъемлемый навык осознанного чтения — умение подмечать детали и выстраивать аргументацию. В этом помогает упражнение на дизайн для персонажей. Для характеристики героев произведений можно использовать необычный ракурс и предложить прочувствовать персонажа, создав страничку его личного дневника, пост в социальной сети, а может подобрать идеальный дизайн для дома, в котором мог бы жить персонаж, или собрать для него гардероб. Поэтому на уроке изучения рассказа В.Голышкина «Вратарь» ученики получили дополнительное задание: создать аватар на инстаграм-странице.

Чтобы задание не превратилось в оторванное от произведения свободное творчество, попросите подобрать три аргумента из текста, которые могли бы обосновать точку зрения ученика. Не потерять структуру поможет визуальный образ: детали дизайна основаны на тех качествах персонажа, которые можно отыскать в тексте.

В этой статье я собрала только часть методов, которые полюбились мне. И хотя они все разные, объединяющий,

на мой взгляд, момент в том, что все эти техники дают возможность ребенку «проживать» текст, задавать вопросы и отвечать на них, исходя из своего опыта и взглядов.

Литература:

1. Бойцов О. Как сделать урок интересным.
<file:///C:/Users/пользователь/Desktop/19.01/мастер-классы/как%20сделать%20урок%20интересным.pdf>
2. Пленкин Н. Восприятие текста учащимися // Лингвистические знания – основа умений и навыков: сборник / сост. Т.А.Злобина. М.: Просвещение. 1985. С.124-149
3. Федоров В. Формирование функциональной грамотности учеников на уроках русского языка и литературы.
[Вебинар Формирование функциональной грамотности.pdf](https://mcoip.ru/blog/2022/05/23/master-klass-formirovanie-umenij-raboty-s-tekstom-na-urokah-biologii/)
4. Югошина Г. Формирование навыков работы с текстом на уроках биологии./https://mcoip.ru/blog/2022/05/23/master-klass-formirovanie-umenij-raboty-s-tekstom-na-urokah-biologii/

ДЕТСКИЕ ФАНТАЗИИ-КЛЮЧ К РАЗВИТИЮ ТВОРЧЕСТВА РЕБЕНКА

СЕРПЕРОВА Динара Кенжебаевна
учитель русского языка и литературы
многопрофильной общей средней школы-лицея «Шаян»
Байдибекского района, Туркестанской области

В последнее время изменились его главные цели – развитие творческой личности ученика. Сейчас очень легко

разнообразить занятия, сделать их интересными.

В каждой школе есть современная электронная техника, возможности компьютера, но они никогда не смогут заменить самостоятельного творчества, фантазии ученика.

Учёный-психолог Л.Выготский считал, что деятельность человека можно разделить на два вида, имеющие свои особенности: воспроизводящий, репродуктивный и творческий.

Воспроизведение – это сохранение прежнего опыта человека. Результатом же творческого поведения является не воспроизведение впечатлений или действий, а создание новых образов. И эта творческая деятельность называется воображением или фантазией. Эта тема является актуальной, потому что нет языковой среды учащихся, а значит, объем активного словаря небольшой, испытывают трудности в общении на русском языке, а также идет снижение общей культуры учащихся, грамотности, интереса к чтению и предмету.

Наша цель – помочь каждому ученику быть интересным для окружающих, чтобы каждый смог ощутить себя личностью. Для этого я должна вовлечь каждого ребенка в творческую деятельность, проводить работу для развития творческой личности, а значит, создать условия для развития воображения и фантазии каждого учащегося.

Г.К.Селевко считает, что если с раннего возраста детей включать в творческую деятельность, то у них развиваются пытливость ума, память, гибкость мышления, способность к оценке, способность предвидения и другие качества, характерные для человека с развитым интеллектом. С возрастом эти качества укрепляются и становятся неотъемлемыми чертами личности человека.

Существует фраза “Без воображения нет воображения”. А.Эйнштейн считал умение воображать выше знания, считал, что без воображения нельзя сделать открытия.

Сейчас многие люди считают, что фантазирование — это пустые занятия, которое не имеет никакой пользы. Но хорошо развитая фантазия является фундаментом для уникального, творческого мышления, которое так ценится в нашем обществе.

Чем отличается воображение от фантазии?

Воображение — это умение мысленно создавать идеи и образы разных объектов на основе реальных знаний, а фантазия — это создание тоже нереальных, сказочных, пока невозможных объектов, но тоже на основе реальных знаний.

Хочу перечислить способы развития фантазии и воображения.

1. Мы должны сформировать мотивацию.
2. Убедить, что фантазировать полезно.
3. Фантазировать должно быть интересно. Ученик должен получать удовольствие, тогда он быстрее научится фантазировать, воображать, потом и мыслить рационально.
4. Влюбить детей в себя. На этой волне они больше нам доверяют и охотнее слушаются.

На уроках русского языка и литературы нужно ставить перед собой задачу — научить мыслить, фантазировать, выражать свои мысли в устной и письменной форме.

На каждом уроке нужно проводить упражнения или задания по развитию воображения и фантазии.

1. «Картинка-фантазия».

Задание: опиши словами любую картинку, которой нет, которую ты представляешь в своем воображении.

Цель: создать эмоциональный настрой, пробудить интерес к работе

2. Например, урок в 6 классе Б.Кайырбеков «Лица друзей».

Цель: познакомиться со способами создания образов, умение анализировать полученную информацию.

Здесь можно создать «Домик фантазии». В каждое окно ребенок создает свой образ друзей автора.

3. Можно стимулировать фантазию учащихся вопросами. Например, что

произойдет, если у тебя вырастут крылья? Куда ты полетишь? Какую страну ты бы полетел? Как ты его представляешь? или

Что было бы, если бы ты превратился в насекомое?

4. Чтение, особенно художественной литературы, является лучшей тренировкой воображения, так как ученик должен представлять образы и концентрироваться на них.

5. Урок в 6 классе: Ч.Т.Айтматова «Солдатёнок».

Цель урока: развитие воображений. Облегчение последствий жестокого обращения.

В ходе чтения этого произведения нужно акцентировать внимание учащегося на различные описания, а не на действия. Останавливать и задавать вопросы. *Слушая рассказ, не возникло ли у вас желание помочь герою фильма? Если да, то почему и как? Как вы думаете, каким он стал, чем занимается?* или Как ты себе представляешь мальчика, какого цвета была рубашка на мальчике?

6. Очень хорошо помогает развивать фантазию игра с рифмами. Например, розы-козы или спортсмен – супермен.

7. Следующий метод «Карта». Сперва ученик рисует карту двора школы, и потом он фантазирует на тему, каким бы он хотел видеть двор своей школы.

8. Для развития фантазии при чтении того или иного произведения (без картинок) можно предложить нарисовать персонажей оттуда такими, какими они зарождаются у них в голове.

9. Также можно предложить написать сказку или составить рассказ от имени какого-то предмета и поиграть со свойствами — уменьшить дом или увеличить мальчика.

Таким образом, обучаясь в школе, учащиеся обретаю знания, умения и развивают своё воображение.

Мы должны помнить, что фантазия и воображение пригодятся ученику и в дальнейшей жизни. Он будет успешным, креативным и активным, сможет быстро принимать решения и предвидеть их возможные последствия. Но наша основная задача – четко показать ему, в чем разница между пустыми фантазиями и творческим мышлением.

АКТИВНЫЕ ФОРМЫ И МЕТОДЫ МОТИВАЦИИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

САЛИМОВА Роза Куангалиевна

**Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы
С.Әбдіжаппаров атындағы жалпы орта
мектеп-интернатының
орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі**

В современных условиях актуальным вопросом стало овладение обновленными знаниями, самостоятельными приемами,

при этом каждый учитель становится новатором.

С этой целью на уроках русского языка и литературы применяются

современные инновационные методы и приемы, способные повысить интерес учащихся к предмету через интеллектуальные игры, которые формируют познавательную самостоятельность и развивают их творческие способности.

Главная наша задача не только дать знания, но развить у детей интерес, желания, научить их мыслить и практически применять полученные знания на уроках и в жизни для решения поставленных задач необходимы следующие условия:

- 1) Создание благоприятного психологического климата в классе (доброжелательное отношение учителя к ученикам и учащихся друг к другу)
- 2) Формирование толерантности во время учебного процесса (принимать все ответы)
- 3) Развитие коммуникативных компетенции у обучающихся.

Создание благоприятного климата и применение элементов мотивации при обучении должны сыграть решающую роль в решении поставленных задач.

Мотивация – главная проблема учителей. Без мотивации ученика к предмету невозможен какой – либо результат. Потому что мотивация – совокупность желаний, побуждающих ученика к основной деятельности, к обучению. Учебная мотивация у многих школьников к предметам, в том числе и к русскому языку, когда он переступает порог школы высокая, он желает познать незнакомый ему язык, задавать вопросы и отвечать на них, но встречаясь с преградами в ходе уроков в школе, его стимул снижается и является актуальной до сих пор. И наша задача состоит в том, чтобы не дать угаснуть их интересу, включить самого ученика, даже наислабейшего в учебную деятельность, чтобы ученики сами добывали знания, применяли их на уроках и в жизни.

Я хочу остановиться на своих методах и приемах, которые дают продуктивные результаты. Во-первых, изучение любого языка начинается с накопления словарного запаса, без него немыслима

продуктивность работы. В целях обогащения словарным запасом в начальных классах я применяю на уроках игровые, сюжетные моменты, инсценировки, ролевые игры, выразительные и хоровые чтения. Не ошибусь, если скажу, что именно эти мотивирующие приемы принесли мне и моим ученикам результаты в последующих наших совместных работах с текстом.

В среднем звене и в старших классах одним из приемов является **продуктивное чтение**.

Во время чтения текстов учащиеся задают вопросы, переводят, проверяют себя по тексту, у них возникает читательская интерпретация и конечно же здесь нельзя обойтись без увлекательных иллюстраций, которые вызывают интерес к чтению.

На своих уроках, я чередую такие **виды чтения**, как сплошные, выборочное (с заданием) восстановление деформированного текста, чтение по ролям (сценические) чтение по предложению, абзацами, с пометками.

Очень хороший результат на моих уроках дает **использование синквейна**, оно позволяет решить такие задачи как: повышение интереса к материалу, развиваются творческие способности учащихся, совершенствуются коммуникативные и познавательные навыки, расширяется словарный запас.

Огромным мотивационным приемом в учебной программе является также использование ИКТ, на своих уроках часто использую **Google платформу**, где на каждую тему подбираю наглядные пособия, тестовые задания. Примером могу привести урок в 5 классе на тему «Сочинение по картине» Левитана «Золотая осень». На первом уроке мы провели подготовку к сочинению: разобрали передний, задний планы, ответили на вопросы, описали важные элементы картины. И когда я задала вопрос:

- Какая осень у Левитана? они стали с радостью отвечать: золотая, красная, желтая, красивая, прекрасная. На следующем уроке мои ученики смогли

написать прекрасную основную часть сочинения описав березы, небо, речку, воздух.

Мотивирующим приемом, я также могу назвать уроки, где начало можно начать с видеоролика, с послания пожеланий друг другу, афоризмами, интересными вопросами, где после написания темы вызываю у детей эмоциональный отклик, отношение к этой теме и задаю вопрос. Например, при прохождении урока в 7 классе на тему «Типы речи» опираясь на знания полученные в 5-6 классах можно задать примерно следующие вопросы:

- Что вы знаете по этой теме? Какие виды текстов можете назвать?

(- Различаем типы повествование, описание, рассуждение).

Цели урока, во многих случаях предоставляю определять самим ученикам при помощи вопросов.

- Как вы думаете, чему мы должны научиться на сегодняшнем уроке?

(-Различать типы текстов; выразительное чтение; отвечать на вопросы и т.д.) Далее даю краткую информацию по теме «Типы речи».

Этап освоения знаний в целях активизации способностей каждого ученика я обычно провожу в групповой форме, ученики делятся на группы по ряду парт, можно по цвету, форме и получают задания. **Заранее сообщаю ученикам, что тот кто составит 2- 3 предложения освобождается от выполнения домашнего задания.**

И конечно же, результаты были налицо: ребята определили типы текстов, обосновали свои ответы и составили постеры «Последовательную цепь» «Фишбоуни «Кластер» .

На этапе применения знаний мои ученики составили синквейн на тему *Город*, где также использовала иллюстрационные материалы.

При рефлексии ученики ответили на вопросы:

- 1.Что вам понравилось на сегодняшнем уроке?
2. Назовите свои две звезды (два успеха).
- 3.Что показалось трудным?

4. Иногда я применяю прием **«Закончи предложения»**. Например, «Самым интересным на занятии для меня было...».

Лесенка знаний или успеха

Очень важным моментом для учеников является этап выставления баллов

Оценка является не только средством контроля знаний, но и мотивацией для последующих уроков. Поэтому она должна быть объективной и стимулирующей. **В целях мотивации в некоторых случаях оценка ставится «в кредит»**. Надо дать понять, что учитель и класс верят ученику и в любой момент поддержат, нужно лишь немного постараться.

Активные методы и педагогические приемы обучения помогают развивать мотивацию к обучению и выявлять наилучшие стороны ученика, учить учащихся самостоятельно добывать знания, активизируют у учащихся коммуникативные навыки.

Методы и приемы лучше вводить постепенно, структурированно, воспитывая у учащихся культуру дискуссии и сотрудничества и применять данные методики не обязательно все на каждом и на одном уроке, так как высокая наполненность урока раздаточным и наглядными пособиями может снизить познавательный интерес обучающихся. Важно выбирать методы в зависимости от содержания образования возраста учащихся и от навыков каждого учителя.

УЧИТЕЛЬ НОВОГО ВЕКА ДОЛЖЕН БЫТЬ СОВРЕМЕННЫМ направляющим звеном в получении знаний учениками, ориенторами в выборе жизненных маршрутов, а наши дети должны искать и добывать новое сами, как сказал об этом великий швейцарский педагог И.Песталоцци.

Список использованной литературы

- 1.Государственная программа образования в Республике Казахстан на 2020-2025
- 2.Ахапкина Я.Э. Проблемы функциональной грамматики – СПб: Наука, 2008.-469с.
- 3.Бархударов С.Г. Правила русской орфографии и пунктуации/ С.Г.Бархударов.

– Тула: Автограф 1995.-191с СОУНБ;КХ;
Инв.номер 2197151-КХ
4.Антонова Е.С. Русский язык и культура речи: / Е.С.Антонова, Т.М.Вонтелева – М.Академия, 2007 (Среднее профессиональное образование, общеобразовательная дисциплина)
5.У.А.Жанпейс, Н.А.Озекбаева Русский язык и литература 7 класс

6.Н.Ф.Анфиренко, Живые слова. Проблемы функциональной лексикологии: монография Н.Ф.Анфиренко. – М.Флинта: Наука, 2009
7. Повышение мотивации учащихся путем использования инновационных приемов и методов на уроках русского языка и литературы Битюцкая.Л.Д. 2014 год

САВРОН ТУМАНИ ИНСОН САЛОҲИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ БЎЛИМИНИНГ

“Ал-Форобий номидаги умумий ўрта мактаби”

коммунал давлат маҳкамаси

Қисқа муддатли (дарс) режа

Ўзбек адабиёти

Бўлим	Болаликнинг бегубор осмони
Ўқитувчи исми-фамилияси:	Э.Маннапова
Куни :	
Синф : 5 “Д”	Қатнашганлар сони: Қатнашмаганлар сони:
Дарс мавзуси:	Ғ. ҒУЛОМ. “МЕНИНГ ЎҒРИГИНА БОЛАМ” ҲИКОЯСИ
Таълимий мақсадлар:	5.1.1.1.Бадиий асарни жанрига кўра фабуласи (бадиий асарда тасвирланган воқеалар занжири) ва сюжет ривожини таърифлаш. 5.2.2.1.Эпик асардаги муаллиф ғоясини аниқлаш 5.3.2.1.Қаҳрамонларни ҳаққоний ҳаёт билан солиштириб баҳолаш “Менинг ўғригина болам” ҳикояси матни устида ишлаш, мазмунини ўзлаштириш
Дарс мақсади:	Асар мазмунини ўзлаштиради. Асар ҳақида умумий тасаввурга эга бўлади, мавзуни билади. Асар қаҳрамонига танқидий муносабат билдира олади.
Баҳолаш мезонлари:	“Менинг ўғригина болам” ҳикояси матни устида ишлайди, мазмунини ўзлаштирадilar. Ўз фикрларини асос ва далиллар орқали исботлай олади. Асар қаҳрамонларини ҳаққоний ҳаёт билан солиштириб баҳолай олади.

Дарснинг бориши

Дарс босқичлари	Ўқитувчининг ҳаракати	Ўқувчининг ҳаракати	Баҳолаш	Ресурслар
Боши 3 мин	Ташкилий қисм. Саломлашиш. Дарсни ташкил этиш. Ўқувчи диққатини чорлаш, дарсга жалб этиш.	Яхши кайфият билан дарсни бошлайди. Бир-		Дарслик, расмлар

5 минут	Синфда руҳий ҳолатни яхшилаш. Ўқувчилар “Сизга тилайман” ўйини орқали бир-бирига тилак айтадилар. Мақсад ва баҳолаш мезонларини слайд орқали намойиш этиш, солиштириш, белгилаш Баҳолаш варақалари таратилади. Ўтилган мавзулар бўйича билим ва тушунчаларини аниқлаш. Лирик чекиниш «Устозни эслаб». Шоирнинг «Вақт» шеърини ўқувчиларга ёдлатиш. Ҳурматли ўқувчилар, мана биз устоз Ғ.Ғулом устозни ёдлаб, унинг машҳур шеърини тингладик. Энди устознинг ҳаёт ва ижод йўлига назар ташлайлик. “Ким тез” ўйини орқали ўтилган дарсни мустаҳкамлаш. 1. Энг аввало, биз Ғ.Ғулом ҳақида нималарни биламиз? 2. У адабиёт бўстонининг қайси соҳаларида ижод гулларини саралади? 3. Ғ.Ғуломнинг қандай асарларини биласиз? 4. «Менинг ўғригина болам» ҳикояси қандай ҳикоя ҳисобланади? 5. Унда қайси йиллар воқеалари ҳикоя қилинган? 6. Етимларнинг тунги вазиятини суратлар ёрдамида таърифланг. 7. Бола нимадан фахрланди? Унинг фахрланишини сиз қандай тушундингиз? 8. Ўғри ҳикояда замонини қандай таърифлади? 9. Кампирнинг ўғри одамга «Менинг ўғригина болам» деб мурожаат қилишини қандай изоҳлайсиз? Гуруҳларга бириктириш. 1-гуруҳ: «Замон». 2-гуруҳ: «Ҳикоя». 3-гуруҳ: «Меҳр». Янги мавзу: Ғ.Ғулом «Менинг ўғригина болам» ҳикояси	бирларига тилак айтадилар. Янги мавзунинг мақсад ва баҳолаш мезонлари билан танишадилар. Уз-узини баҳолайди Дескриптор-лар: - шеърни ёд олади; (1 балл) -саволларга жавоб беради; (1 балл) Гуруҳларга бирикади	Мақтов сўзлар	Мавзуга оид слайдлар
----------------	--	---	-----------------------------	------------------------------------

Ұртаси 33 мин	Луғат устида ишлаш. 1. Городовой – кўрикчи, миршаб 2. Сибир қилиб юборади – “Сибирга сургун қилдиради” маъносида 3. Мурту гардон – мўйлов ва бўйин. Бу ерда “паст-баланди” маъносида. 4. Рабочийга кетиш – Россияга мардикорликка жўнатиш Матн устида ишлаш. 175-177-бетларни гуруҳларга тақсимлаб бериш. “Адабий давра” усули орқали янги мавзунини ўқувчиларга гапиртириш. Саҳна кўриниши. “Кампир ва ўғри суҳбати”. “Ўй қўзғаш” усули. 1. Кампирдаги оналарга хос меҳр-мурувватга мисол келтиринг. 2. Ўғрида ижобий ҳислатлар борми? Сиз қандай фикрдасиз? 3. Нима учун бола ўғрини таниса ҳам ҳеч кимга айтмаган? “Адашган воқеалар” стратегияси. (Вазифа шарти билан таништириш) Ўқувчилар адашган воқеаларни тартиб билан жойлаштиради. 1. 2. 3 4. 1-парча. – Нима касб қилай? Ҳамма касбларнинг ҳам бозори касод. Ота касбим кавушдўзликни қилайми? Аввало шуки, кавуш тикишга на чарм бор, на сирач, на мих, на лок. 2-парча. Биз тўрт етимдан хабар олиб туришга катта онам-онамнинг оналари Роқиябиби келиб турибдилар 3-парча. Вой ўлай, кутлуғ уйдан куруқ кетасанми, болам. Бир нима олиб кет.	Уз-узини баҳолайди Дескрипторлар: - луғат билан танишади; (1 балл) - “Адабий давра” усули орқали янги мавзунини гапирди. (1 балл) -саҳна кўринишини намойиш қилади. (1 балл) Уз-узини баҳолайди Дескрипторлар: -саволларга жавоб беради; (1 балл) -ўзининг мулоҳазасини билдира олади; (1 балл) -адашган воқеаларни тартиби билан жойлаштиради (1 балл)	Мақтов сўзлар ҚБ Мақтов сўзлар	
--	---	---	--	--

	4-парча. Хой, айланай, ўғригина болам, бошимда шундай мусибат турганда кўзимга уйқу келармиди. Мана олти ой бўлди, бирор соат мижжа қоқиб ухлаганим йўқ. II. Жуфт тартибда ишлаш. “Мунозара картаси” стратегияси орқали ўқувчиларга ҳикоя қаҳрамонини салбий ва ижобий фазилятларининг рўйхатини тузишни топшириш <table><tr><td>Ижобий</td><td>Салбий</td></tr><tr><td>Далиллар</td><td>Далиллар</td></tr><tr><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td></tr></table>	Ижобий	Салбий	Далиллар	Далиллар					Уз-узини баҳолайди Дескрипторлар: - ҳикоя қаҳрамонини салбий ва ижобий фазилятларининг рўйхатини тузади; (1 балл) -далиллар келтиради. (1 балл)	ҚБ. “Бош бармоқ” усули орқали бир-бирини баҳолаш	
Ижобий	Салбий											
Далиллар	Далиллар											
Якуни 5 мин	Мунозара учун савол. Сиз асардан қандай хулоса чиқардингиз? Қайта боғланиш Ибора ёки мақолларни дарсни идрок этишингизга мувофиқ танланг. 1.Қулоғимга чалингандай бўлди. 2. Яхши от кейин чопади 3. Кўзим мошдай очилди. 4. Юрагим тубига жойлашди. 5. Илм истасанг, такрор қил.	Қайта боғланади										
Уйга вазифа	Ҳикояни ўқиб мазмунини ўзлаштиринг. «Менинг замоним» мавзусида эссе ёзинг.	Эссе езиб келишади										

**САВРОН ТУМАНИ ИНСОН САЛОҲИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
БЎЛИМИНИНГ “АЛ-ФОРОБИЙ НОМИДАГИ УМУМИЙ ЎРТА
МАКТАБИ” КОММУНАЛ ДАВЛАТ МАҲКАМАСИ**

Қисқа муддатли (дарс) режа

Ўзбек тили

(фан номи)

Бўлим	VI бўлим Миллатнинг тарихий қадриятларини сақлаш
Ўқитувчи исми-фамилияси:	Шахназа Мусаева
Куни :	17.05.2023
Синф : 11 “А”	Қатнашганлар сони: Катнашмаганлар сони:

Дарс мавзуси:		Оилавий тантана ва маъракалар Тасвирлаш типи. Муҳокама типи
Таълимий мақсадлар:	11.1.6. - тингланган материални ҳаққонийлик нуқтаи назардан унга танқидий баҳолаш; 11.2.7. – турли манбалардан ахборотни ўзаро алоқа ўрнатган ҳолда ҳамда асосланган хулосалар чиқариб, ажратиб олиш; 11.3.5. – турли хил эсселар, шу билан бирга аргументли /далилли ва баҳсли мазмунда эсселар ёзиш, илмий, публицистик адабиётда кўтарилган муаммони муҳокама қилиш ва таҳлил этиш, мазкур муаммони ҳал этишда шахсий тавсиялар тақдим этиш ва асослаш;	
Дарс мақсади:	1. Оилавий тантана ва маъракалар матнига танқидий баҳо бериш ва хулоса чиқариш. 2. Имловий меъёрларга амал қилиб, маросимларга оид эссе ёзиш.	
Баҳолаш мезони	-ўқувчи танқидий фикрлайди, хулоса чиқаради; -эссе ёзиш кўникмаси такомиллашади.	

Дарснинг бориши

Дарс босқичлари	Ўқитувчининг ҳаракати	Ўқувчининг ҳаракати	Баҳолаш	Ресурслар
Боши 3 мин	Ташкилий қисм. Саломлашиш. Дарсда ўқувчи учун психологик вазият яратиш. Ўқувчи диққатини чорлаш, дарсга жалб этиш. Мақсад ва баҳолаш			Дарслик, расмлар Мавзуга оид слайдлар
5 минут	мезонларини слайд орқали намоиш этиш, солиштириш, белгилаш 3.Уйга вазифани сўраш: «Савол биздан, жавоб сиздан» усули. 1. Миллий анъаналар деганда нимани тушунасиз? 2. Сиз ўзингиз қандай миллий урф-одатларни биласиз? 3. Ўзбек халқи урф- одатларининг қанча тури борлигини биласизми? 4. Амир Темури бобомиз урф- одатларимизга қандай муносабатда бўлган экан? 5. Матннинг қандай типлари бор? 6. Ҳикоялаш типи ҳақида нима биласиз? Гуруҳларга бириктириш. «Чанғароқ» усули. 1-гуруҳ: «Қадрият». 2-гуруҳ: «Оила». 3-гуруҳ: «Урф-одат».	Уз-узини баҳолайди	Дескрипто рлар: -урф- одатлар ҳақида билади; (1 балл) -соф адабий тилда фикрини хикоя қила олади. (1 балл)	
Ўртаси 3 мин		Уз-узини баҳолайди		

15 мин 8 мин	«Коллаж» усули орқали янги мавзуни очиш. Янги мавзу: Оилавий тантана ва маъракалар Тасвирлаш типі. Мухокама типі. ОИЛАВИЙ МАРОСИМЛАР Матнолди саволлар: 1.Сиз, маросим сўзининг маъносини биласизми? (Маросим араб тилидаги “марсум” ((مرسوم) сўзидан олинган бўлиб, 1 – чизилган; 2 – расм қилинган; 3 – одат бўлган маъноларини англатади.) 2.Қандай оилавий маросимларни биласиз? 98-машқ. Матни ўқинг ва қуйидаги мавзулар асосида эссе ёзинг. 1-гурух: «Қадрият». «Оёқ боғлаш маросими ижодкор халқ маҳсулидир». 2-гурух: «Оила». «Никоҳ тўйи – оила қуришнинг бош мезони». 3-гурух: «Урф-одат». «Суннат тўйи – анъанавий ўзбек халқ удумларидан бири». 99-машқ. Матни овоз чиқариб ифодали ўқинг ва топшириқларни бажаринг. БЕШИК ТЎЙИ МАРОСИМИ Азал-азалдан куда-анда ришталари фарзанд кўриш билан мустаҳкамланган. Янги	Вазифани бажаради Уз-узини баҳолайди бахслашишади	Дескрипторлар 1. Эссе мавзусини оча олади. (2 балл) 2. Эссе қисмларини тўғри қўллаб ёзади. (1 балл) 3. Далил ва фактни тўғри келтириб, хулосалай олади. (2 балл) Дескрипторлар 1.Матнда кўтарилган асосий масала ҳақида фикр юритади. (1 балл) 2. ”Т-жадвали” усули асосида кўтарилаётган масалани ёритади. (1 балл) 3. Ўз фикр-мулоҳазаси	
--	---	--	---	--

6 мин	меҳмон туғилиши билан янги бахт, янги орзу-умидлар қурилиб, эл-улус, қавм-қариндошлар ҳамжиҳатлигида кенг байрамона кайфиятда тантана қилиниб, тўй маросими тарзида ўтказилган. Топшириқлар: 1.Матнда қандай масала кўтарилган? Асосий фикр нимада? 2.”Т-жадвали” усули асосида кўтарилаётган масалани ёритинг <table><tr><th colspan="2">Ўрганилаётган масала(ғоя, омил)</th></tr><tr><th>Афзаллиги</th><th>Камчилиги</th></tr><tr><td>1.</td><td>1.</td></tr><tr><td>2.</td><td>2.</td></tr><tr><td>3.</td><td>3.</td></tr></table> “Келинг баҳслашайлик”. 1. Суннат тўйини дабдабали қилиб ўтказиш керакми? 2. “Қиз кўриш” маросимини ўтказиш шартми? 3. Ҳозирги кунда никоҳ тўйининг ўтказилишидан кўнглингиз тўладими?	Ўрганилаётган масала(ғоя, омил)		Афзаллиги	Камчилиги	1.	1.	2.	2.	3.	3.	ни баён эта олади. (1 балл)	
Ўрганилаётган масала(ғоя, омил)													
Афзаллиги	Камчилиги												
1.	1.												
2.	2.												
3.	3.												

Якуни 5 мин Уйга вазифа	«Оилавий маросимлар» мавзусида эссе ёзинг.	Эссе езади		
---	--	--------------------------	--	--

ЎЗБЕК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ ДАРСЛАРИДА МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАРИМИЗ РОЛИ

АХМЕДОВА Гулхаят
Сауран ауданы А.Югнаки атындағы
жалпы орта мектеби ўзбек тили
мен адабиети мўғалімі

Қозғоғистон Республикаси қонун ва кўрсатмаларига, давр талабига, миллий анъанларимизга амал қилган ҳолда ўз шоғирдларини ҳаёт талабига жавоб берадиган шахслар этиб тарбиялаш ҳар бир устознинг муқаддас бурчидир.

Бугунги кунда “она тили” ўқитишнинг асосий мақсади жуда аниқ: “Болаларда ижодийлик, мустақил фикрлаш, ана шу ижодий фикрни нутқ шароитига мувофиқ тарзда оғзаки ва ёзма шаклларда тўғри, равон, тушунарли ҳамда имкон даражасида таъсирчан ва қисқа, лўнда ифодалаш

шакллантиришдир”. Янги дастурда давр талабидаги шахсни тарбиялаш учун тўрт муҳим жиҳат асос қилиб олинган: Оддий ўқувчидан мутолаа қиладиган, мутолаа қиладиган ўқувчидан тушунадиган, тушунадиган ўқувчидан таҳлил қиладиган, таҳлил қиладиган ўқувчидан хулоса чиқара биладиган ўқувчини тарбиялаш. Бунинг учун ўқувчининг адабиётга бўлган ҳавас, қизиқишини ошириш керак. Адабиёт инсоннинг маънавий дунёсини шакллантириш ва ахлоқий қиёфасини белгилашда энг самарали таъсир кўрсатувчи санъат тури бўлиб ҳисобланади. Таниқли ёзувчиларимиз томонидан яратилган бадиий асарлар ҳар бир

Ўқувчи томонидан мустақил мутолаа қилиниши, ўзича идрок этилиши, ўзига хос тарзда қабул қилиниши, ўзига хос хулосалар чиқариб, таҳлил этилиши муҳим. Айниқса, ўзбек тили ва адабиёт дарсларида халқ педогогикаси намуналаридан унумли фойдаланиш, қўллаш ўқиш самарадорлигини янада оширади. Муаллим эса ҳар бир асарни ўрганишда уни қайта ижод қилиши, қайтадан адиб ҳолатига тушиши, асар сеҳри, жозибасини теран англаши ва ўқувчини ҳам шундай ҳолатга тушира билиши лозим. Бунда ўқитувчи – ўқувчи муносабати ўзаро тенглик, ҳамкорлик асосида ташкил этилсагина кутилган мақсадга эришиши мумкин ва бу дарс ўқувчилар учун ҳам энг қизиқарли машғулотга айланади.

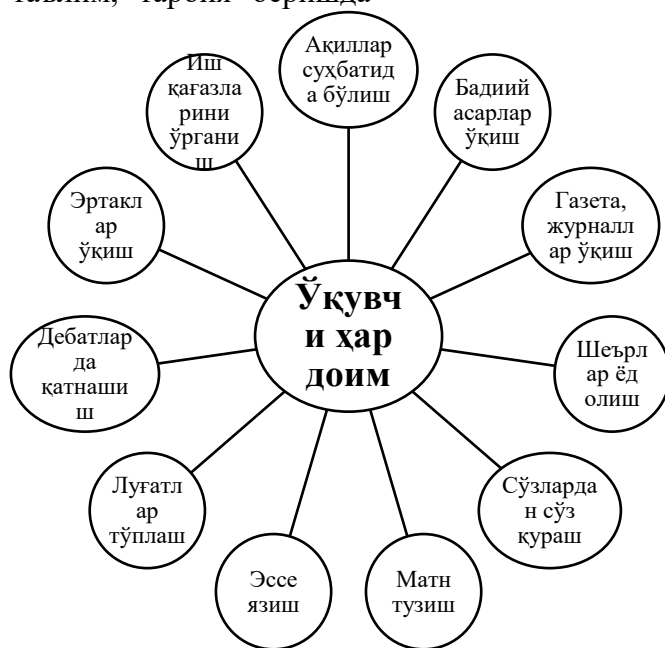
Адабий машғулотлар шу ёшдаги ўқувчиларни қизиқтирадиган тарздаги (ўйин, мусобақа, саёҳат, баҳс) ва халқ оғзаки ижоди намуналаридан (мақол-матал, насихат, ирими-сиримлар ҳақида) дебатлар уюштириш яхши самара беради. Шу билан бирга машғулотларда вақти-вақти билан шеърхонлик, рубойхонлик, баҳру-байт ва ифодали ўқиш мусобақаларни ўтказиш, айрим мавзулар бўйича кичик – кичик саҳналар тайёрлаш ҳам катта ютуққа етказди деб ўйлайман.

Ёш авлодга таълим, тарбия беришда

халқ педагогикаси (ибора, мақол-маталлар, ҳодисалар, ҳикматли нақл сўзлар ва ҳ.к.) нинг тутган ўрни ўзгача. Ўқувчиларни жамиятнинг энг илғор, бебаҳо шахси сифатида уларнинг руҳоний дунёсини шакллантириш орқали ўз устида изланиб, ўрганиб билим олишга, шу эгаллаган билимини ҳаётда тўғри қўллаш олишига замин яратмоғимиз керак. Ҳар бир дарсимизни янгича, замонавий дидактика, технология, ҳар хил усул, услублардан фойдаланган ҳолда изланиш, ижодкорлик, маҳоратли тажрибалар орқали шогирдларни тайёр билим қабулловчи эмас, ўз устида тинимсиз изланиб, ўқиб ўрганадиган шахс сифатида тарбияламоғимиз лозим.

Олимларнинг фикрича саралаш, изланиш – боланинг илғорлигига боғлиқ. Ўқувчиларни ижодкорликка, илмий изланишга, ўз устида ишлашга йўналтириш бугунги билим бериш жамоасининг асосий вазифаларидан биридир.

Ижодкорлик – давр талаби. Ўқувчиларнинг оғзаки нутқини ўсиришда, ижодкорликка йўллашда қуйидаги тажрибага асосланиб иш юритмоқ даркор. Ўқувчи ҳар доим ўз устида қуйидаги йўналиш бўйича ишлашини ўқитувчи назоратга олиши керак.

шакллантиришда кўпроқ халқ мақоллари, ибора ва ҳикматли сўзларнинг маъноларини шарҳлаб бориш зарур. Ўқувчилар буларни

Она тили машғулотларида ўқувчиларнинг нутқ раванлигини

шахсий ён дафтарчаларига ёзиб борсалар, анча самарали натижаларга эришади.

Ирим-сиримлар ва насихатлар

Дунёдаги бирор халқ бошқа халқлардан ажралган ҳолда яшай олмайди. Халқлар бир – бирига тил, маданият ва сиёсат нуқтаи назаридан таъсир қилиб туради. Муомалада, юриш – туришда, уй – жойни тутишда бир халқ иккинчисидан ажралиб туради. Муомала ва юриш-туриш ҳамда уй – жой масаласида ўзига хосликлар ўша халқнинг тарихий ўтмиши, дини, мифологияси (рухий дунёқараши) билан чамбарчас боғлиқдир.

Бундан минг йил аввал яратилган ёзма обидаларни ўқиганимизда улисининг узоқ кузатиб бир айтган сўзи, аждодлар донолиги, дунёқараши, ҳайратомуз мақоллари, ирим-сиримларига, башоратларига дуч келамиз. “Қари билганни, пари билмас”, – деб бежиз айтмаган бўлса керак. Туркий халқлар ичида ҳали-ҳануз сақланиб келаётган турли иш-ҳаракатнинг бажарилиш – бажарилмаслигига оид ирим – сиримлар пиру бадавлат бобо – момоларимиздан сўраб билган нега-негалар, ёмон бўладилар озгина бўлсада ҳақиқатга яқин эканлигини англаб етамиз.

Туркий аждодларимиз маданиятига кўра саломлашиш, дастурхон олдида ўзини тутиш қонун – қоидаларига катта эътибор берган. Меҳмон билан чап қўл бериб саломлашмайди, чап қўлда чой узатмайди. Момоларимиз бунини одобсизликка, ёмонга йўришган. Таҳорат ушлайдиган қўл. Кўнгли қора ёмон ниятда кўришди дейишган.

Қўл ювишнинг ҳам ўз меъёри бўлган : камида уч марта сув олиниб, қўл бир-бирига ишқаланиб ювилган. Ҳозирги кунда сувни исроф қилмаслик, беҳуда тўкиб – сочмаслик ҳам ўқтирилиб келинади.

Буюк бобомиз Алишер Навоий ўз ижодида фантастик усуллар ва унсурлардан унумли фойдаланган. Ўша давр мумтоз адабиётида бу маълум даражада анъана бўлган. Буюк соҳибқирон Амир Темур ҳам жангга йўл олганида ирим-сиримларга жуда каттик эътибор берган. Узоқда кетаётган лашкарининг қиличи ерга тушиб кетганини кўриб, жангнинг икки-уч кун орқага суришни айтган. Сабабини сўрашганда: “Биз эртага

ғалаба қазона олмаслигимиздан дарак келди,” – деган.

Муҳаммад Расул алайҳиссаломнинг ҳазират Али ва ибн Абу Толибга қилган насихатлари баёнида “Эй мусулмонлар, ҳар куни бу васиятномамни ўқинглар ва анга амал қилинглар, дунё ва охиратда балолардан омон бўлурсизлар ва доно бўлғайсизлар”.

“Овқатни харомдан ема, дининг барбод бўлади, яқининг зоиф бўлиб ўзинг бадбахт бўласан. Омонатга хиёнат қилма, мунофиқлик ғорига йиқиласан. Кўп ема, кўп ухлама, кўп кулма, чап қўл билан овқатланма бу – дилни ўлдиради, қалбни сўлдиради. Бино курмоқчи бўлсанг якшанба куни бошла, чунки Худойи таоло осмону заминларни якшанба куни курган.

Баҳиллик қилма, баҳил деган ном олма, ёмон, чунки баҳил дўзахдаги бир дарахтнинг отидур. Жоҳил, золим, ғофил кишилар ёнида ўтирма (улар жонсиз, ўлиқлар тоифасидандир) ”.

Туркий халқлар орасида оғиздан – оғизга, авлоддан – авлодга ўтиб келаётган халқ оғзаки ижоди ва ҳар куни ҳаётимизда учраб турадиган мақол – маталлар, ибора, нақл сўзлар, “ёмон бўлади” ирим – сиримлари кенг тарқалган. Шулардан айрим ўзим билган, бува ва бувиларимдан эшитган айрим “ёмон бўлади” нинг сир-асрорларини сизлар билан ўртоқлашмоқчиман.

Ота-онага тик боқма, имонинг қуядур. “Ота рози – худо рози”, – деб бежиз айтилмаган.

Тоза, озода, таҳоратда юр, ҳамма ғам – андуҳларинг кетиб, енгил юрасан, дуоларинг мустажоб бўлади.

Молни тепма, шохига урма, молга зор бўласан, пешонангга мол битмайди, кишилар олдида қадринг йўқолади. Мол-ҳайвонни лаънатлама, чунки у ўрнини топмаса, ўзингга қайтади.

Уйга қараб югурма, бўсағада ўтирма, қўлингни ёқинга қўйма, ёмон хабар чақирган бўласан.

Ёмонлик қилганга, барча кишига яхшилик қил, гуноҳинг тўкилади.

Намозшом намозгарда (опоқ-чапоқ, кунботар пайт) ухлама, иш қилма, кўча кезма. “Юрсанг саёқ – ейсан таёқ”. Сувнинг олдида борма, сабаби фаришталар осмонга чиқиб,

жин-шайтонлар ер юзини қоплайди, ёмон оқибат юзага келиши мумкин, қилинган дуолар тескари бўлади.

Ишларим ўнгидан келсин, омадли бўлай десанг, ҳар доим кийимни ўнг томонидан кий, ечишдан эса чап томонидан еч. Лозимни туриб кийма. Эгнингдаги кийимнингни тикма, елкангга кийим ташлаб юрма. Шайтон бу кишига кафан кийдирдим дер экан.

Девона сендан садақа сўраса бер, юзини қайтарма, Оллоҳим сенга икки баробар ҳаққингни юборади.

Бундай ирим – сиримлар турли миллат аҳлида ҳам бор. Қозоқ халқида қўйнинг калласи тозаланиб, тишлари қоқилиб, пиширилиб, эъзозли меҳмон ва қудалар олдига, олди томони қаратилган ҳолда (йўлингиз ҳар доим очик бўлсин деган маънода) пешонаси + тўрт томонга кесилган ҳолда (тўрт томонингиз, йўлингиз ҳар доим очик бўлсин), бир қулоғи кесиб олинган (уйнинг кут баракаси кетмасин, шу уйнинг келажак авлоди бор деб, шу оиланинг кичик боласига берилган) ҳолда дастурхонга тортилади. Агар калланинг тиши қоқилмаса, ёмонга йўришади: “Мен қачон бўлса ҳам сени чайнаб ташлайман, йўқ қиламан”, - деган маънони англатади. Каллани отаси бор ўғил-қиз ушламайди, сабаби отаси туриб оилада мен бошчиман дегани, падарини кўзга илмаслик, ўлим тилаганлик маъноси берилган.

Айтишларича (XV – XIX асрлар) Ўттор харобаларини археологлар қазиганда ҳаммомнинг ўрни топилган. Бунда кишиларнинг сақол, тирноқларини олиш учун алоҳида хона, маҳсус идишлар борлиги аниқланган.

Ҳозирги кунда одамлар тирноқларини ҳар жойда, тиши билан олиб, дуч келган жойга ташлаб кетишади. Буни катталар “ёмон бўлади”га йўришади. Тирноқни ерга ташламай “Бисмиллоҳ” деб ерга кўмиш керак. Нега десангиз “жин-фалокатнинг севимли оши тирноқдир, - деган с.а.в.: Жума куни олинса - бараканг ошади, душанба куни олинса – ақл ўсади, сешанба куни олинса киши дарддан вакиф бўлади. Тирноқ ерга ташланса, ақлинг пароканда бўлади”. Ҳар доим қўлни совунлаб ювиб, тирноқни ўстирмай, тез – тез олиб туриш

керак. Шайтондан ўз болаларини қаерда сақлашини сўраганда “инсоннинг тирноғи остида, чунки у ерда озиқ бор, яна иссиқ”, - дер экан.

Ёлғон гапирма. Қарияларимиз: “Бошингга қилич келса ҳам, ёлғон гапирма”, “Ёлғон айтган кишининг – хатари бор ишининг”, “Ёлғон ё фарзандга уради, ё давлатга”, - дейишади.

Овқатдан сўнг тишни ҳар хил нарсалар билан ковламаслик, чўқимаслик лозим, сабаби инсон камбағаллашади.

Уйда синиқ идиш, пиёла, коса ушлама, унда чой, овқат ичма. Чунки синиқ идиш шайтоннинг севимли буюми бўлиб, шу синиқ жойидан овқатланаркан. Аслида дарз кетган жойларда микроблар кўп тўпланади.

Оёқни чалиштириб ўтирма, тебратма, сабаби шайтон болаларини хурсанд қилиб тебратаган.

Ҳовли уйни супургач хос, ахлат қолдирма, чунки жин-ажиналар шу ерга макон қуриб, ўйнар экан.

Уй деворларида ўргимчак уя солишига йўл қўймай, тозалаб турингизлар. Ўргимчакни ўлдирган кишига, қўй сўйиб, қурбонлик қилганчалик савоб ёзиларкан. Ўргимчакнинг тилаги: “Шу хонадонда касалманд киши кўп бўлса, тўшақда ётиб, мен қурган уяларни тамоша қилиб ётса” дер экан. Идиш юзларини (сут, сув, овқат) ёпиб юринглар, мобода ўргимчак ипи тушса, уни ичган кишининг “осма” касалига мубтолаа бўлишини бурунги аجدодларимиз айтишган. Хожатхонада туфурма, оғиз бурнингдан келган сувни ташлама. Охиратда чангқасанг, шу сув ўзингга тутқазилар экан. Ҳаммомга, хожатхонага кирганда оғизда сув, овқат қолмасин, макрух бўлади. Оғизга ёмон яралар чиқади.

Бош кийимни, сочни ерга ташлама, босма – бошинг оғрийдиган бўлади. Ўзгалар олдида кадрсизланиб қоласан. Ердаги соч жинлар учун арғамчи экан. Сафарга чиққанда кимнингдир қўнгли беҳузур бўлиб, боши оғриб “йўл азоби – гўр азоби” деганларидек мазаси қочиб қолади. Бу ҳолга бувиларимиз: “Кўликка ўтирарда шу ерда ётган кичик бир тошни олиб, чўнтагинга солгин. Сафардан қайтувнингча яхши кайфиятда бўласан”. Тош:” Лаббай хеш мен

сенга йўлдош, олис йўл яқин, мен сир сухбатдош”,-дер экан.

Янги туғилган чақалоқларга исм қўйишда ҳам бобо-момоларимиз: “исми жисмига монанд бўлиши керак,боланинг келажаги, тақдири ҳам шу номга боғлиқ бўлади деб, мартабали, обрўли, улуғ инсон бўлсин,- дея ўғил болаларга Мухаммад, Али, Толибжон, Султон, Улуғбек, Давлатбек, Элбек каби исм қўйишади. Жяхонгир, Хумоюн исмли болалар бетоб бўлиб қолса, бувиларимиз дарров исми оғир, жисми уннга бардош беролмаяпти, - дейишади.

Аксирганда, эснаганда қўл бормоғинг билан оғзингни ёп, акс ҳолда жинлар оғзинга туфуради. Стол устини тақиллатма, тунда пул санама, бировга пул, туз берма, тўкма, уй супурма, бараканг қочади, пароканда бўласан. Пичокни тик қўйма, душманинг сендан ўткир, голиб келади.

Яна бир сақланиб келаётган одат, оқидамиз оилада бирор киши қаттиқ касал бўлиб қолса, ўлиб қолиш хавфи қўрқитса “жон учун жонлиқ” мол сўйишади. Касали, ажали шу мол билан бирга кетсин деган маънода.

Кўз тегмасин “кўз - тош ёради, тош ёрмаса бош ёради” , - деб эшик олдида тиконли ўсимликлар, исирик, дўлана шохларини илишади. Булар турли балолардан сақлашига ишонади.

Сочни ёйиб юриш, қора кийим кийиш ёмон саналган, ўлимдан нишон.

Пичоқ билан овқат ема. Сабаби у киши умрини кесади, ҳаётда ўз йўлидан адашади.

Шамбани оёқ остига тўкма, босма кўз касаллигига учрайсан.

Шамни уфириб учирма, китобни йиртма, ерга ташлама, хотиранг пасаяди.

Супургини тик, турғазиб қўйма, ёмон хабар келади.

Қайчини очик қолдирма, бахтсизлик юз беради.

Танглайингни тақиллатма, тунда сув¹. аҳлат олдида борма, толнинг тагида ухлама². ерни тепма, депсинма, уйда хуштак чалма (шойтон чақирилади) хаммасининг тагид³. “ёмон бўлади” ибораси ётади.

Ҳар бир киши беҳудага қасам ичмаслик⁴. оғзига келганни гапирмаслик керак. Масалан⁵. ишонтириш учун “Худо урсин”, “ўлиб кетай

агар”, “нон урсин” каби иборалар инсон умрини қисқартиради ва у камбағаллашади. Доно халқимиз: Яхши сўзга ҳам, ёмон сўзга ҳам фаришталар “Омин” дейди,- деб бежиз айтишмаган.

Эй дўст, билгин-ки, кўп дўстларинг ўқимишли ва билимдон бўлса, албатта учинчиси сен бўласан. Агар бадавлат ва молтопар дўстлар билан ошна бўлсанг, уларнинг ичида бешинчиси сен бўласан. Ёмон дўстлар билан отамлашиб, ошна бўлсанг, ишонки, улардан биринчиси сен бўласан.

Насихат қилмоқ осон, аммо уни қабул этиш, бажариш қийин экан. Қўнгил талабига эргашиб иш қўрувчи киши табиатига (насихат) малол келади. Сабаби шариятда ман қилинган нарсаларга у кишининг нафси йўл бермай, ўз комида ушлаб турар экан. Шунинг учун нафсингни тий, синдир, танинг парваришига эрк берсанг у семириб кетади. Назар солиб кўрсангиз ирим – сирим, удумлар бир даврнинг маҳсули сифатида туғилади, яшайди. Даврлар ўтиши билан булар силлиқланади, сайқал топади, маълум бир қолипга тушади. Ҳар қандай ҳикматли ибора, мақол, удумлар оммалашиб кетавермайди, фақат кўпчилик халқнинг орзу – умидини, истагини, ҳаёти ва фикрини акс эттириб авлоддан – авлодга ўтади, асрлар оша яшайди-насихатларга айланади. Ҳозирги кунда ахлоқ нормаларига тўғри келмайдиган, эскириб қолган, тарбиявий аҳамиятини қисман йўқотган ибора, гаплар бўлсада, ҳаётимизда кўп учраб туради. Боболаримиз айтишларича: “Ирим – сиримнинг туб маъносида тозалик, орасталик, эҳтиёткорлик талаби жуда ҳам кучли. Бепарволик, ялқовлик, ўғрилиқ, ёлғон инсоннинг ашаддий душмани”, эканлигининг гувоҳи бўламиз. “Сақлансанг – сақлайман”,- деган экан Яратган эгам. Умрингиз баракаси, соғлигингиз ўз қўлингизда.

Фойдаланилган адабиётлар:

Ўзбек адабиёти М.Маллаев 1959й.

“Жанубий Қозоғистон” газетаси. 2009й апрель.

“Насихатнома” китоби. М.Мирхайдаров 1999й.

“Фан ва турмуш” журнали 2008й март.

Ўзбек тили китоби 11-синф Б.Исабеков 2007й.

6. “Мухтасар” китоби. 1994й “Чўлпон” Ўзбек тилининг паремиологик луғати. Тошкент. “Ўқитувчи” 1984й

ЯНГИ ЎЗБЕК АДАБИЁТИ

Аюпова Мухтасар

Мактаб:	Алия Молдагулова номидаги умумий ўрта мактаби			
Фан	Ўзбек адабиёти			
Узоқ муддатли режа бўлими:	ЯНГИ ЎЗБЕК АДАБИЁТИ			
Ўқитувчи исми-шарифи:	Аюпова Мухтасар			
Куни:				
Синф:	Қатнашганлар : Қатнашмаганлар:			
Дарс мавзуси:	ЗУЛФИЯ. “БОҒЛАР ҚИЙҒОС ГУЛДА”, “ОЙДИНДА” ШЕЪРЛАРИ			
Таълимий мақсадлар:	7.1.1.1. Адабий асар сюжетининг таркибий қисмини таҳлил қилиш. 7.2.1.1. Асардаги эпизодлар билан тасвирларни солиштириш.			
Дарс мақсадлари:	- шеърларнинг таркибий қисмини таҳлил қилиш; - лирик асардаги эпизодлар билан тасвирларни солиштириш;			
Дарс мезонлари:	-адабий асар мазмунини буйича бахслаша олади; -шеър мазмунини тушунади ва унинг моҳиятини англайди; -асардаги эпизодлар билан тасвирларни солиштиради;			
Дарснинг бориши				
Дарс босқичлари	Ўқитувчининг иш - фаолияти	Ўқувчининг иш-фаолияти	Баҳолаш	Ресурслар
Дарснинг кириш қисми 5-7 дақиқа	Синф хонаси гуллар, шарлар ва рангли баҳор тасвирлари билан безатилган. Саломлашиш. Давоматини аниқлаш. “Шодлик” доираси “Қувонч гуллари” усули Ҳамма ўзи ёқтирган гулни танлаб олади ва гуруҳга бирикади. 1.Атиргул 2.Лола 3.Бойчечак	Ўқувчилар саломлашади ва навбатчи ўқувчи давомат ахборотини айтади. “Шодлик давраси” усулида ўқувчилар ўртага чиқиб , бир-бирига қараб яхши тилак айтадилар. “Қувонч гуллари” орқали гуруҳларга бирикади ва гуллар ҳақида чиройли фикрлар айтиб	Қолиплаштирувчи баҳолаш Ўзаро бир-бирини баҳолаш Дескрипторлар 1.“Сен қайдасан, юрагим” шеъри мисраларини ёдлайди. (1б) 2.Шеър мазмунини тушуниб, саволларга жавоб беради; (2б) 3.Ўз фикрини мустақил айта олади (2б)	Компьютер Проектор Слайд “Сехрли ручкалар” Зулфия шеърий тўпламлари Тест тарқатмалари “WordWall” программаси

	Ҳосил бўлган мисраларни ифодали ёдлаш орқали ўқувчи диққатини дарсга жалб этиш. Уйга вазифани ва ўтилган мавзуни “Word Wall” программаси, тест саволлари орқали мустаҳкамлаш. Янги мавзу ва дарс таълимий мақсадлари билан таништириш.	психологик жиҳатдан дарсга тайёрланади. Ҳосил бўлган мисраларни ифодали ёдлайди. Гуруҳ сардорларини тайинлашади. Гуруҳ сардори ўзини таништиради ва “Баҳолаш варақлари” даги критерийларни ўқиб таништиради. Уйга вазифани ва ўтилган мавзуни “Word Wall” программаси, тест саволлари орқали мустаҳкамлайди. Янги мавзу ва дарс таълимий мақсадлари билан танишади		
Дарсинг асосий қисми 30-35 дақиқа	Янги мавзу: ЗУЛФИЯ. “БОҒЛАР ҚИЙҒОС ГУЛДА”, “ОЙДИНДА” ШЕЪРЛАРИ Янги дарс режаси билан ўқувчиларни таништириш 1.” Ким билимдон ва чаққон?” 2. “Адашган бўғинлар” 3. “Шеърят сеҳри”. Дарслик билан ишлаш	Ўқувчилар иш дафтарларига сана ва янги мавзуни ёзадилар. Бугунги дарсинг режаси, мақсади ва мезонлари билан танишади Уйга вазифани мустаҳкамлайди. .” Ким билимдон ва чаққон?” усулида “Асарини топ!” (wordwall) топшириқларини интерактив	Дескрипторлар 1. Дарахтлар гуллаган пайтидаги табиатнинг ажойиб манзарасини тасвирлай олади-2; 2. Мисралардаги нафосат ва гўзалликни англайди-1; 3.Шеърдаги эпизодлар билан тасвирларни қиёслайди.-2	Дарс режаси кўрсатилган слайд Семантикалик карта тарқатилади Смайликлар “Атиргул”

	4. “Хотира” машқи 5. “Оз- оз ўрганиб доно бўлур” . 6. Рефлексия 7. Уйга вазифа 8. Баҳолаш 1. “Ким билимдон ва чаққон?” 2. “Адашган бўғинлар” Қий-лар-боғ-ғос- да- гул-дин- ой-да Ўқувчилар адашган бўғинларни жойига қўйса, янги мавзу номи келиб чиқади. 3. “Шеърят сеҳри чорлаганда” Икки гуруҳ аъзолари шеърларни ифодали ўқиб беришади, қолган икки гуруҳ шеър мазмунини гапириб беришади 4.” Хотира” машқи Ҳамма дарсликни ёпиб, шеърдан эслаб қолган сўзларини иш дафтарига ёзадилар. 5.“Оз-оз ўрганиб доно бўлур” Дарсликда берилган савол ва топшириқлар устида ишлаш	доскада бажаради. “Муаллифлар вағони” га асарларини туширади (2балл) “Сени куйлайман, Ҳаёт!” деб номланган видеолавҳани томоша қиладилар. Топшириқларни гуруҳларда бажаради Дескрипторлар 1.Видеолавҳадан олган таассуротларини айтади. 2.Шоира шеърларида қаламга олинган мавзуларни шарҳлайди 3.Зулфиянинг шеърини китобларини изоҳлайди 4.Шоира шеърларидан намуна ёддан айтади. Шоиранинг китобларидан кутубхона намуналарини шарҳлаб кўрсатади ва янги дарсга боғлайди. Матнолди топшириқларни бажаради 1.Табиатнинг ажойиб баҳор манзарасини тасвирлайди (16)		“Лола” “Бинафша” Дарслик Иш дафтарлари
--	---	--	--	---

	IV. Табақалаштириш топшириқлари 1.Шеърларни ўқинг ва асар ғоясини аниқланг. 2.Фикрингизни расм билан тасвирланг. 3. “Ойдинда” шеърини ифодали ўқинг.Шоиранинг бошқа шеърлари билан қиёсланг.Бунда “Венн диаграммаси” стратегиясидан фойдаланинг. 4.Шеърда акс эттирилган манзара расмини чизинг. 5. Асарда қандай шеър воситалари иштирок этган? 6. Зулфия номидаги мукофот кимларга ва нима учун берилади? 7.»Қўш диаграмма» усули орқали Зулфиянинг «Боғлар қийғос гулда» ва «Ойдинда» шеърларини қиёсланг “Оз-оз ўрганиб доно бўлур” усули орқали янги мавзу юзасидан олга билимлларингизга таяниб,	“Боғлар қийғос гулда” шеърини ифодали ўқийди ва мисралар мазмунини шарҳайди Шеърдан тасвирий воситаларни топади (1 б) “Хотира” машқи Ҳамма дарсликни ёпиб, шеърдан эслаб қолган сўзларини иш дафтарига ёзадилар. “Шоиранинг “Ойдинда” шеърини муаллифнинг ўзи ўқиган аудиолавҳани тинглайдилар ва ўқувчилар шеърни давом эттириб ўқийдилар Табақалаштириш топшириқлари устида ишлайдилар Таҳлил қиладилар -шеърда ифодаланган вақт ва манзарани тасвирлайди - ойни тасвирлаган мисраларни қайта ўқийди - ой “анҳорда қулун той“ га ўхшайди, гилосда эса “шиғил-шиғил“		
--	--	---	--	--

	саволларга жавоб беринг: 1.Шеърда қандай тасвирий воситалар қўлланган? 2.Жадвални тўлдилинг.	тасвирина шарҳлайди. (16)		
Дарс якуни 5-7 дақиқа	Рефлексия 1.Дарс менга 2. Дарсда мен иштирок этдим. 3.Менинг кайфиятим 4.Кейинги дарсларда кутиб қоламан 5.Уйга вазифа: “Боғлар қийғос гулда”, “Ойдинда” шеърларини ёдлаш Тушунчаларини тасвирлар билан ифодалаш			Рефлексия қозғалари
Дарс бўйича ўқитувчи рефлексияси Дарсда вақтдан самарали фойдалана олдимми? Мақсадга ета олдимми? Дарсда менга нималар халақит берди? Қандай муаммага дуч келдим? Дарсда бўлган муаммоларни йўқотиш учун нималар қилишим керак				

ҚИЯЛ МЕН ШЫНДЫҚ

ОТЕУЛИЕВА КЕНЖЕГУЛЬ

Бөлім:	4-бөлім: Қиял мен шындық
Педагогтің аты-жөні:	Отеулиева Кенжегуль
Пәні:	Қазақ әдебиеті
Күні:	
Сыныбы: 8	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Т.Ахтановтың «Күй аңызы» әңгімесіндегі жасырын ойлар
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	8.2.2.1 автор бейнесі мен кейіпкерлер қарым-қатынасының тілдік көрінісін талдау;
Сабақтың мақсаты:	Автор бейнесі мен кейіпкерлер қарым-қатынасының тілдік көрінісін талдайды
Құндылықтарға баулу:	«Мәңгілік ел» жалпыұлттық идеясы бойынша «Жалпыға бірдей еңбек қоғамы» құндылығына баулу. Бұл арқылы оқушыларда шығармашылық және сын тұрғысынан ойлауы, функционалдық сауаттылығы, қарым-қатынас жасау қабілеті мен жауапкершілігі артады. Сонымен қатар өмір бойы оқуға, еңбеу етуге, Қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілікке деген дағдысы қалыптасады.

Сабақтың барысы:

Сабақ кезеңі/Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Қызығушылықты ояту. 7 мин.	(Ұ). Ұйымдастыру кезеңі: 1. Оқушылармен амандасу, түгендеу. 2. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда 3. Оқушыларды топтарға біріктіру. 1-топ «Домбыра» 2-топ: Қобыз 3-топ: Жетіген Ұй тапсырмасын сұрау Ойтүрткі сұрақтары арқылы өткен білімді еске түсіру 1.Т.Ахтанов қай жылы, қай жерде дүниеге келген? 2.Өзі басынан өткізген Ұлы Отан соғысындағы жағдайларды қай романында жазды? 3.Жазушы 1966 жылы «Боран» романы үшін қандай сыйлыққа ие болды?	"Мозайка"әдісі сурет қиындыларын құрастырып, топтарын біліп,анықтама береді Ойтүрткі сұрақтары арқылы өткен білімді еске түсіреді 4.Қаламгердің қандай драмалары мен комедиялары сахнада қойылды? 5.Өнер тақырыбына арналған әңгімесін атаңыз?	Бағалау критерийлері Автор бейнесі мен кейіпкерлер қарым-қатынасын талдайды Шығармадағы тілдік көріністі табады	Оқулық, жұмыс дәптерлері Кітап, дәптер, қалам суреттері бейнеленген қима қағаздар топтамасы слайд
Жаңа сабаққа кіріспе 	Халық күйі «Нар идірген» күйі ойналады. Слайдта суреттер берілген. Сабағымызға слайдтағы суреттер мен күйдің қандай қатысы бар ? Бүгін сабағымыз не жайлы болмақ? Оқу мақсаттары және бағалау критерийлерімен таныстыру. №1-тапсырма «Интервью» әдісі	Күйді тыңдау арқылы бүгінгі сабақты болжайды Оқу мақсаттары және бағалау критерийлерімен танысады		Бейнебаян Оқулық, жұмыс дәптерлері Кітап, дәптер, қалам суреттері бейнеленген қима қағаздар топтамасы

	Әр топтан 3 оқушы шығады, интервью береді 1.Неліктен әңгіме" Күй аңызы"деп аталған? 2.Үйге келген күйшілерді үй иелері қалай қарсы алды? 3."Екі күйші өнерлерінді бірге салындар"деген қыз сөзінің астарында не бар еді?	4.Естемес неге көзіне жас алды? 5.Әңгімеде ұнамсыз кейіпкерлердің болмауы не себепті деп ойлайсындар? 6.Аңызға айналған тағы қандай күйлерді білесіндер?	Дескриптор: Жалпы - 3 балл <i>Шығармаға негізделген сұрақтарға нақты жауап береді</i>	Слайд микрофон
--	--	---	---	--

Сабақтың ортасы Мағынаны ашу. 26 мин. 	№2-тапсырма: "Жұмыс үстелі"әдісі Көркем шығармадағы кейіпкерлерді атап, кейіпкер портретін жасаңдар	Тапсырманы дәптерге орындайды. 1.Естемес 2.Оразымбет 3.Жаңыл	Дескриптор: Жалпы - 3 балл Кейіпкер портретін жазады	Оқулық, жұмыс дәптерлері,
	№3-тапсырма: «Домбыра» тобы "GROW" әдісі бойынша Естемес бейнесіне талдау жасаңыз. «Қобыз» тобы "FILA" әдісі Оразымбет бейнесіне талдау жасаңыз. «Жетіген» тобы SWOT әдісі бойынша Жаңыл	«Домбыра» тобы "GROW" әдісі бойынша Естемес бейнесіне талдау жасайды G-мақсат: Естеместің алдына қойған мақсаты қандай? R-қазіргі жағдай: Ситуациядан	Дескриптор: Жалпы - 4 балл. Автор бейнесі мен кейіпкерлер қарым-қатынасына талдау жасайды Тілдік көрінісін біледі	Оқулық, жұмыс дәптерлері, слайд

	бейнесіне талдау жасаңыз «Жетіген» тобы SWOT әдісі бойынша Жаңыл бейнесіне талдау жасайды S –күшті жақтары: Жаңылдың күшті жағын сипаттаңыз. W- әлсіз жақтары: Жаңылдың әлсіз жақтарын сипаттаңыз O- мүмкіндіктер: Жаңылдың қолда бар мүмкіндігін көрсетіңіз T-қауіптер: Жаңылға төнген қауіп-қатер	шығу үшін қандай амал жасады? O-қолдағы мүмкіндіктер: Қолдағы қандай мүмкіндікті пайдаланды? W-іс-әрекет: Адамгершілік тұрғыда қандай іс-әрекет жасады? «Қобыз» тобы "FILA" әдісі Оразымбет бейнесіне талдау жасайды F-Дерек: Оразымбет туралы мәтіннен дерек келтіріңіз I-Пікір: Оразымбеттің әрекетіндегі идеяны анықтаңыз L-Сұрақ: Күйдің шығуына Оразымбеттің қандай қатысы бар? A-шешім: Оразымбеттің шешімі қандай болды?		
Сабақтың соңы Ой толғаныс. Рефлексия	Сабақты бекіту "Адай" күйі 2 оқушы	"Адай" күйі Оқушылар орындайды Оқушылар бүгінгі	Мұғалім оқушылардың сабаққа қатысқан белсенділігіне	

7 мин. 	"Қызық, қиын, құнды" әдісі "Тик-ток" әдісі Үйге тапсырма: 13-тап, 159-бет	сабақтың мақсаты, тақырыбы бойынша өз ойын айту арқылы сабаққа қорытынды жасайды.	қарай 1-10 баллдық жүйе бойынша әр оқушының өзіне тиісті баллын қойып бағалайды.	
---	---	--	--	--

ТЕАТР ӨНЕРІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТІ

ОТЕУЛИЕВА КЕНЖЕГУЛ

Мектеп:	
Бөлім:	8-бөлім. Театр өнері және мәдениеті
Педагогтің аты-жөні:	Отеулиева Кенжегул
Күні:	
Сыныбы: 8 «Ә»	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Қазақтың кәсіби театр өнері
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты:	8.3.1.1 тақырып бойынша материал жинақтап, тезистік жоспар құру 8.4.4.4 жай сөйлемдерді айтылу мақсаты мен құрылымдық ерекшелігіне сай қолдану.
Сабақтың мақсаты:	Қазақтың кәсіби театр өнері тақырыбы бойынша материал жинақтап, тезистік жоспар құрады. Жай сөйлемдерді айтылу мақсаты мен құрылымдық ерекшелігіне сай қолданады.
Құндылықтарға баулу:	«Мәңгілік ел» жалпыұлттық идеясы бойынша «Жалпыға бірдей еңбек қоғамы» құндылығына баулу. Бұл арқылы оқушыларда шығармашылық және сын тұрғысынан ойлауы, функционалдық сауаттылығы, қарым-қатынас жасау қабілеті мен жауапкершілігі артады. Сонымен қатар өмір бойы оқуға, еңбеу етуге, Қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілікке деген дағдысы қалыптасады

Сабақтың барысы:

Сабақ кезеңі/Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Қызығушылықты ояту 7 мин.	І.Ұйымдастыру кезеңі: а) Оқушылармен сәлемдесу, түгендеу. Психологиялық жағымды ахуал туғызу	Сап түзеп тұру арқылы 1, 2,3 санын реттілікпен саналу арқылы үш топқа бірігеді. I-топ: II-топ III-топ Топтың ережесі: ✓ ТҚЕ сақтау.	Бағалау критерийлері Тақырып бойынша материал жинақтап, тезистік	Оқулық, жазу дәптер

	үшін ақын өлеңі оқылады. ә). Топта жұмыс жасау ережені еске түсіру. б). Топтастыру. Үй тапсырмасын «5 сұрақ» әдісі	✓ Топ басшысына бағыну. ✓ Белсенді болу. ✓ Бір-бірін тыңдау, өз пікірімен ашық бөлісу, басқалардың пікіріне құрметпен қарау. ✓ Уақыт шегінде жұмыс жасау. <i>Оқушылар сұрақтарға жауап беріп, өзара ұжымдық талқылау жасайды</i> «5 сұрақ» әдісі Төмендегі сұрақтарға жауап береді 1.Ең алғаш ашылған театр? 2. Театр дегеніміз не? 3.Театр мәдениеті дегенде қалай түсінесіңдер? 4.Қазіргі жастар телеарналар мен театрларда қандай жаңа қойылымдар болып жатқандығына қызығы ма? 5.Тезис сөзінің мағынасы қандай?	жоспар құрады. Жай сөйлемдерді айтылу мақсаты мен құрылымдық ерекшелігіне сай қолданады.	
Жаңа сабаққа кіріспе 	«Суреттерді сөйлетейік...» әдісі «Слайд» арқылы жазушылардың суреттері көрсетіледі М.Әуезовтің драмалық шығармалары Ғ.Мүсіріповтің драмалық шығармалары Ш.Мұртазаның драмалық шығармалары Д.Исабековтің драмалық шығармалары	Білім алушылар Жазушылардың шығармаларын естеріне түсіріп, қазақтың кәсіби театрын әлемге танытқан туындыларды атайды М.Әуезовтің драмалық шығармалары Ғ.Мүсіріповтің драмалық шығармалары Ш.Мұртазаның драмалық шығармалары Д.Исабековтің драмалық шығармалары Т.Ахтановтың драмалық шығармалары ЕББҚ бар оқушылар не түсінгенін айтады Білім алушы	Дескриптор Сұрақтарға жауап береді Жалпы-1балл	Слайд

	Т.Ахтановтың драмалық шығармалары Сабақтың тақырыбы мен мақсаттары түсіндіріледі Тақырып бойынша материал жинақтап, тезистік жоспар құру. "Жұмыс үстелі" әдісі	Қазақтың кәсіби театр өнері тақырыбы бойынша жинақталған материалдарды пайдаланып, «Қазақ театры» тақырыбында эссе дайындау үшін тезистік жоспар құр. Жоспар Кіріспе: Тезис Тезис Негізгі бөлім: Тезис А сөйлем Б сөйлем 2. Тезис А сөйлем Б сөйлем В сөйлем 3. Тезис А сөйлем Б сөйлем В сөйлем Қорытынды бөлім: Тезис	Дескриптор: -тақырып бойынша материал жинақтайды; -тезистік жоспар құрады Жалпы - 3 балл	Слайд Дәптер, қалам
Сабақтың ортасы Мағынаны ашу. 26 мин. 	Блум таксономиясы бойынша саралау тапсырмасы	Білім алушылар Блум таксономиясы бойынша саралау тапсырмасы 1-топ Талдау Театр өнері мен кино өнерін «Қос диаграммаға» салып салыстырыңыз 2-топ Жинақтау Қазақ драма театры және қазақты әлемге танытқан театр қайраткерлері 3-топ Қолдану Д.Исабековтің «Әпке драмасынан үзінді келтір	Дескриптор: -театр өнері мен кино өнерінмен салыстырады; -қазақты әлемге танытқан театр қайраткерлері біледі; - Д.Исабековтің «Әпке драмасынан үзінді келтіреді Жалпы - 3балл.	слайд Дәптер, қалам.
	Жай сөйлемдерді айтылу	1-топ Оқушылардың театрға барғысы келді.	Дескриптор: -жай сөйлемдерді	

	мақсаты мен құрылымдық ерекшелігіне қарай талдаңыз	1.Хабарлы сөйлем. 2.Жай сөйлем. Жақсыз сөйлем. Театр көрермендердің ішкі жан сезіміне әсер етеді. 1.Жай сөйлем.Жақты сөйлем. 3.Досаның қайтадан театрға барғысы келді. 4.Актерлердің ойындары ұнады ма?	құрылымдық ерекшелігіне қарай талдайды Жалпы - 3 балл.	
		2-топ Жай сөйлемдерді құрылымдық ерекшелігіне қарай талдаңыз. 1.Театр өнері адамды өзгертеді. 2.Театрлар заманға байланысты заманауи түрге көшіп келеді. 3.Тыныштық. 3-топ Театр туралы көп нүктенің орына тиісті сөздерді қойыңыз 1.Өз іс-әрекеттерімді...көремін. 2.Өзім жасай алмаған істерімнің жауабын...табам. 3.Театр өз кезегінде...ұлы жұмбағын шешумен айналысады. 4. Театр-адам жүрегіндегі сілкіністі реттеп отыратын қоғамдық-әлеуметтік... 1.театрдан,2.сахнадан,3.өмірдің,4.институт ЕББҚ бар оқушымен мәтіндегі көп нүктенің орнына қойылған сөзді оқиды.	Дескриптор: -жай сөйлемдерді құрылымдық ерекшелігіне қарай талдайды Жалпы-3балл Дескриптор: Театр туралы көп нүктенің орына тиісті сөздерді қойыңыз Жалпы-3балл	
Сабақтың соңы Ой толғаныс. Рефлексия 7 мин. 	Қазақтың кәсіби театр өнері Жай сөйлемнің құрылымдық ерекшелігінен алған	Білім алушылар бүгінгі сабақтың мақсаты, тақырыбы бойынша өз ойын айту арқылы сабаққа қорытынды жасайды. «2+1» әдісі	Мұғалім оқушылардың сабаққа қатысқан белсенділігіне қарай 1-10 баллдық	

	білімдеріне кері байланыс	Сабақтан алған 2маңызды ақпарат 1ұсыныс	жүйе бойынша әр оқушының өзіне тиісті баллын қойып бағалайды	
	Үйге тапсырма	«Театр-тәрбие бесігі», «Қазақты театры» тақырыбында эссе жазу		

ҚОРҚЫТТЫҢ НАҚЫЛ СӨЗДЕРІНІҢ ТАҚЫРЫБЫ МЕН ИДЕЯСЫ

БАТЫР ЭЛМИРА ЕРГЕШБАЙҚЫЗЫ

Созақ ауданының адами әлеуетті дамыту бөлімінің «Т.Әлімқұлов атындағы №14 мектеп интернат-лицейі» КММ (білім беру ұйымының атауы)				
Қысқа мерзімді (сабақ) жоспары				
Пәні:	қазақ әдебиеті			
Педагогтің Т.А.Ә. (болған жағдайда):	Батыр Элмира Ергешбайқызы			
Күні:	28.09.2022 жыл.			
Сынып: 8 ^{к/т} /1-топ/	Қатысушылар саны: 13			
Сабақтың тақырыбы:	Қорқыттың нақыл сөздерінің тақырыбы мен идеясы			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	8.1.4.1 Көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын дәлелдеу үшін орынды қолдану. 8.3.2.1 Шығармадағы материалдық және рухани құндылықтарды заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдыққа баға беру;			
Сабақтың мақсаты	Барлық оқушылар: Көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын дәлелдеу үшін орынды қолданады. Көптеген оқушылар: Қорқыттың нақыл сөздеріндегі құндылықтарды түсіндіреді. Кейбір оқушылар: Көркем шығармалардан алынған үзінділердің өзіндік ерекшеліктерін дәлелдейді			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі//уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру	Оқушылармен амандасу; Сабақтың тақырыбы мен мақсаттарымен таныстыру; Сыныпты топқа бөлу; «Қорқыт», «Қобыз», «Желмая» топтарына бөлінеді.	1.Мұғаліммен амандасады. 2.Сабақтың тақырыбын дәптерге жазады. 3. Сабақтың мақсаттарыме	Қалыптастыру шы бағалау: Жарайсың! Керемет! Жақсы орындадың!	Топ аттары, суреттер

	Суреттерінде не бейнеленгенін сипаттайды 	н танысады. 4. «Қорқыт», «Қобыз», «Желмая» топтарына бөлінеді.		
Өзін-өзі тексеру Өткен білімді еске алу 	«Топтастыру» стратегиясы бойынша тапсырма «Қорқыт» тобына – «Қорқыт ата кім?» деген сауал төңірегіндегі сауалға жауап тауып, топтастырып шығындар. «Қобыз» тобына – «Қорқыт ата кітабындағы» жырларын атап, тауып топтастырып шығындар. «Желмая» тобына – Қорқыт атаның артына қалдырған мұрасының бірі күйлерін атап, топтастырып шығындар	«Қорқыт» тобына – «Қорқыт ата кім?» деген сауал төңірегіндегі сауалға жауап тауып, топтастырып шығады. «Қобыз» тобына – «Қорқыт ата кітабындағы» жырларын атап, тауып топтастырып шығады. Желмая» тобына – Қорқыт атаның артына қалдырған мұрасының бірі күйлерін атап, топтастырып шығындар	ҚБ. «жарайсың», «жақсы», «өте тамаша», «керемет», "бұл - жақсы жауап", "сен жетістіктерге жетудесің!"	

	 «Серпілген сауал» әдісі			
Жаңа білім	«Тез айт, бірақ қателеспе» тақырыптық топтастыру «Қас-қағым» сәт әдісі			
Сабақты бекіту	«Тізбектелген түсінік» ойыны «Қорқыт дегенде есіңе не түседі?»	«Тізбектелген түсінік» ойынын 3-топ болып ойнайды. «Қорқыт дегенде есіңе не түседі?» деген сауал		
Кері байланыс	 1. Мен сабақ қызықты / қызықсыз болды деп ойлаймын. 2. Мен сабақта көп нәрсені үйрендім / үйренгенім аз болды. 3. Мен басқаларды мұқият / зейінсіз тыңдадым. 4. Мен пікірсайыстарға жиі / сирек қатыстым. 5. Мен сабақтағы өз жетістіктеріме ризамын / риза емеспін.	«Таразы» кері байланыстыра отырып, өз ойларын еркін білдіреді.		

«ҰШҚАН ҰЯ» ПОВЕСІНДЕГІ КЕЙІПкерлер әлемі
МҰСАЕВА ЖҰЛДЫЗ ДАЙРБЕКҚЫЗЫ

Бөлім: Махаббат пен абырой		Мектеп: Т.Әлімқұлов атындағы №14 МИЛ				
Күні: 10.02.2023 жыл		Мұғалімнің аты-жөні: Мұсаева Жұлдыз Дайрбекқызы				
Сынып: 8						
Қатысқандар саны: 14		Қатыспағандар: 0				
Сабақтың тақырыбы		«Ұшқан ұя» повесіндегі кейіпкерлер әлемі				
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары		8.1.3.1. Көркем шығармадағы кейіпкерлерді сомдауда тура және жанама мінездеулерді жіктеу.				
Сабақ мақсаты		Көркем шығармадағы кейіпкерлерді сомдауда тура және жанама мінездеулерді жіктейді.				
Бағалау критерийі		көркем шығарма кейіпкерлеріне мінездеме бере алады; тура және жанама мінездеуді ажырата алады; шығармадағы кейіпкерлерді сомдайды.				
Сабақ барысы						
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар		
Сабақтың басы	1.Ұйымдастыру кезеңі. Жағымды психологиялық ахуал. Қызығушылығын ояту. «Сандықтағы сауал» әдісі Оқушылар үш топқа бөлінеді. Бірінші топ «Әке», екінші топ «Ана», үшінші топ «Бала» болады. Үш топ кезек-кезек сандықтағы сұрақтарға жауап береді. Смайликтер арқылы бағаланады. Үй тапсырмасы: «Ыстық орындық» әдісі	Әр топ шығарманың мазмұны бойынша сұрақтарға ретімен жауап береді.	ҚБ «Одағайлар» әдісі 	8-сынып «Қазақ әдебиеті» оқулығы, хрестоматия		
Сабақтың ортасы	Тура және жанама мінездеу Тура мінездеу кейіпкердің мінез-құлқын айнытпай, сол қалпында баяндаса, жанама мінездеу оған қатысты құбылыстар мен заттарды суреттеу арқылы қаһарман бейнесін ашып көрсетеді. Бір оқушы тақтаға шығып,осы сыныптағы бір оқушыға мінездеме беру арқылы, тура және жанама мінездеме анықталады. 1-тапсырма Кейіпкерлерге тура және жанама мінездеме беріңіз <table><tr><td>Тура мінездеу</td><td>Кейіпкерлер</td></tr></table>	Тура мінездеу	Кейіпкерлер	Төменде ұсынылған тақырыптардың бірін тандап, шағын зерттеу жұмысының тезисін жазыңыздар. Автордың көркемдегіш құралдарды қолдану ерекшелігін талдайды.	Өзін өзі бағалау сабақ барысы бойында әр оқушыға тапсырмалар критерийлері жазылған кесте арқылы бағаланып отырды.	Б. Момышұлы «Ұшқан ұя» шығармасы Кесте
Тура мінездеу	Кейіпкерлер					

	Қызтумас				
	Момыш				
	Бауыржан			ҚБ	
Дескриптор: Көркем шығарманы біледі; Шығармадағы кейіпкерлерді сомдай алады; Кейіпкерлердің тура және жанама мінездеулерін жіктейді; Кейіпкер портреті ТЖ. Мінездеудің қай түріне жатады? №1 Қалыңдықкіргенде, күйеу жағы ізет көрсетіп, орнынан тұрып қызды аялап қарсы алатын салтымыз ғой. Аюбайлар абыржып оны да ұмытқан көрінеді. Әпкемдер кіріп келгенде, орнынан тұрып қарсыала алмапты. Оң босағада отырған қызға бұдан артық қорлық болсын ба, онсыз да ызаға булығып келген әпкем лезде тәкаппарланып кеткен екен. Жігітке қол ұсынбақ түгілі мінін бетке басады.- Жатыстарыңызға береке берсін. Жау қайтарғандай қалжырап қалған екенсіз, мазаларыңды алмайық. Қызға сөз салардан бұрын, сөз мәнісін түсінер болар еді. Сөз қадірінұқпаған, өз қадіріне қалай жетпек. Кешіріңіздер, -деп бұрылып жүре береді. №2 Аққұл жақындағанда, жиналғандар жапырылып жол берді. Бәрі қолдарын кеудесіне қойып, құрмет көрсетіп тұр. Аққұл ерде маңғаз отыр екен. Жиналғандардың көбін көзіне де ілген жоқ. Маңдайын ақ орамалмен шарт түйіп алыпты. Бешпетінің жеңі түрілген. Түкті білегінің тамырлары адырайып тұр. Селдірлеу ұзын сақалы кеудесіне түседі. Белін жалпақ кемер белдікпен мықтап буынған. Денесін алға ентелете тастап ер үстінде		«Төрт сөйлем» тәсілімен қорытындылайды.		“Басбарма!” стратегиясы Тамаша! Орташа Ұнамады	
				ҚБ “Басбарма!” стратегиясы Тамаша! Орташа Ұнамады	
				ҚБ “Басбарма!” стратегиясы Тамаша! Орташа Ұнамады	

еркін отыр. Жайдақ табан қырым етік киген екен. Үзеңгіге бос тастапты. Ол бірден ауыл ортасында бір топ кісімен тұрған әкеме тура тартты. Саусақтарының ұшымен ғана тізгінді іркіп еді, астындағы атының қос құлағы қайшыланып, кең танауы желбіреп барып кідірді. Маған ер-әбзелі ақ күміспен көмкерілген боз айғыр мен иесі ақ сақалды Аққұл екеуісін сәтте бір тұтас құйылған сом мүсіндей сезілген еді.

2-тапсырма Үзінділерде қолданылған көркемдегіш құралдарды тауып, атауымен, дәлелдермен сәйкестендіріңіз.

Менің бабам Имаш мың да тоғыз жүз он бірінші жылы тоқсан жасында дүниеге салған. <u>Орта бойлы, орақ мұрын, от жанарлы</u> сол <u>шымыр шалдың</u> төртінші перзенті менің әкем Момыналы екен.	Тенеу	Мұндағы сын есімнен болған орта бойлы, орақ мұрын, от жанарлы, шымыр шал эпитеттері кейіпкердің бейнесіне айрықша өң беріп тұр.
Ұл біткеннің бәрі қазанның <u>түп күйесіндей</u> әкесіне тартып қара болды, қыз жағы өзіме тартып аққұбаша ажарлы шықты.	Эпитет	-дей жұрнағы арқылы бір затты екінші затқа тенеу, ұлдардың қаншалықты қара екенін суреттеп тұр.
Үрейден үрпіскен жұрт енді <u>мәз-мейрам болып</u> , қуаныштары <u>қойындарына сыймай</u> , Байтоққа сүйіншісін беріп аттандырыпты.	Метонимия	Жаксы жаңалыққа қуанған кейіпкерлердің мәз-мейрам болып, қуаныштары қойындарына сыймай, Байтоққа сүйіншісін беріп аттандырыпты деп әсерлі етіп суреттеп тұр.
Атасының <u>қолын ұзартып</u> , қолғабыс беруге келді, депті шешем ізетпен іліп.	Гротекс	Көмектесуге келді деген сөзді қолын ұзартып қолғабыс беруге келді деп ауыстырып беріп тұр.
Біздің үйдің іші қартайған <u>Имаш бабамнан бастап, есін енді-енді біліп келе жатқан баласына</u> дейін жеген наным табанақы, маңдай терімен тапқан.	Сарказм	Қартайған Имаш бабасы мен есін енді-енді біліп келе жатқан баланы қатар қойып, егіздеп суреттеп тұр.
«Масалай болған бейшара, мазамды алмай көзінді жоғалтшы. Сенің бойың шөптен де аласа, шөнгемен тен емессің бе? Кеуденде жаның бар демесен, кесек құрлы мыжып кетуге жарамайтын сорлы, сен жылдан дәметпей-ақ, жайына жүрсен қайтпеді...» – деп көзін жұмып, ыңыраныпты түйе.	Психологиялық параллелизм	Түйе тышқанды бейшара, бойын шөптен де аласа, шөнгемен тен емессің бе, кесек құрлы мыжып кетуге жарамайтын сорлы деп зілді кекесімен мазак етуде.

Дескрипторы: үзінділерді түсініп оқиды; үзінділерден көркемдегіш құралдарды табады; көркемдегіш құралдарды атауымен, дәлелдермен сәйкестендіреді.

3-тапсырма «Ұшқан ұя» туындысындағы нақыл сөздердің мағынасын ашып жазыңыздар.

«Сын ерді шындайды, қорқақты қинайды»

«Өлу емес, өмір сүру керек»

	«Терлеп еңбек етпегенің тілегіне жеткенін көргенім жоқ» «Ұрлық, опасыздық – бұл ұлттық дәстүрлер емес, ұлттың ішінде көркеуделік» « Ақылдылар үшін атақ-даңқ – бұл зіл батпан жүк» 4 -тапсырма. Үзіндідегі бата беру дәстүрі туралы не білесіз? Имаш атаның берген батасының мәніне үңіліп, өз ойыңызды түйіндеп жазыңыз? Сөйтіп, шілдехана тойға ұласыпты. Той соңында Имаш атам алақан жайып, ел қарияларынан бата сұраған екен. – Төл немерең – бел немерең ғой. Бата жөні де өзіндікі, – десіпті ақсақалдар. Сонда Имаш бабам былай деген екен: Алатаудың қыраны мол еді – Қырағы болсын, құлыным. Қойнауы суға мол еді – Бұлағы болсын, құлыным. Елінің тілегі зор еді – Шырағы болсын, құлыным. Ата тілегі оң еді – Құмары болсын, құлыным. Бұл жер батырлар төрі еді – Сыңары болсын, құлыным. Дескрипторы: үзіндіні түсініп оқиды; бата беру дәстүрі туралы білгенін жазады; батаның мәніне үңіліп, өз ойын түйіндеп жазады. ҚБ «Одағайлар» әдісі 5-тапсырма Шығармадағы кейіпкерлердің есімдерін образдарымен сәйкестендіріңіз.		«Мен саған, Сен маған» әдісі арқылы топ оқушылары бір-біріне өзара бағалау жүргізеді.	
--	---	--	--	--

Кейіпкерлердің есімі		Шығармадағы кейіпкерлер образы		
Имаш		Бауыржанның әжесі, жұрт Момыш деп кеткен. Жасынан өлеңге жақын, еті тірі, орысша хат таныған ағаш ұста, зергер, етікші, аймаққа әйгілі сыйлы адам.		
Қызтумас		Бауыржан Момышұлының анасы, Байтана руынан Әбдірахманның қызы, Бауыржанның үш жасында қайтыс болыпты.		
Момыналы		Әжесінің кенже інісі, ұзын бойлы, дөңгелек қара көзді, кертпе мұрындау, астыңғы ерні дүрліктеу, аққұба жігіт. Қыңыр мінезді, епті, алаңғасар, қарақұш, "Таубұзар", әжесінің айтуынша Серкебай нағашысына тартқан.		
Момынкүл		Бауыржан Момышұлының атасы, орта бойлы, орақ мұрын, от жанарлы, шымыр шал Имаш 1911 жылы 92 жасында дүниеден өткен.		
Разия		Әжесі, ертегіші, салт жоралғыны көп білетін, ел анасы.		
	Дескрипторы: кейіпкерлер образын түсініп оқиды; Кейіпкерлердің есімі мен образдарын сәйкестендіреді. Қабілеті жоғары оқушылар «топ спикері» болып, өздерінің көшбасшылық, зерттеушілік қабілеттерін арттырады.			
Сабақтың соңы	<i>Кері байланыс:</i> СМС жолдайды. Оқушылар «Пайдалы үш нәрсе» тәсілі арқылы өзін-өзі бағалап, тексереді. Бүгінгі сабақта сен қандай пайдалы үш нәрсе жасадың? Сен келесі сабақты қалай өзгертер едің? Оны қалай өзгертесің? Үйге тапсырма: Рөлдік ойын. Әжесі Қызтумас, әпкесі Әлиман, т.б			стикерлер

КӨКСЕРЕКПЕН БІЗГЕ ЖЕТТІ КӨП ДЕРЕК

АСЕМБАЕВА ЗУЛЬФИЯ

Күні: 14.02.23 ж Сынып: 7 а	Мектеп: Әйтеке би атындағы №26 ЖОМ	Қатысқан оқушылар саны:
	Мұғалімнің аты – жөні: Асембаева Зульфия	Қатыспағандар:
Сабақ тақырыбы:	М.Әуезов. Көксерекпен бізге жетті көп дерек	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	7.3.2.1 әдеби жанр түрлерінің даму барысына, жаңашылдығына заманауи тұрғыдан баға беру.	
Сабақтың мақсаты	Барлық оқушылар: шығарма мазмұнын талдау, сұрақтарға дәлелді жауап бере алады; Көпшілігі: шығармадағы оқиға желісін жаңашылдық тұрғысынан дамытып айта алады;	

Кейбір оқушылар: шығармадағы оқиға желісін өзіндік көзқарас тұрғысынан дамытып жазу, шығарманың жаңашылдығына заманауи тұрғыдан баға бере алады.				
Жоспар				
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 3 мин	Ұйымдастыру кезеңі. Оқушыларды түгендеп, назарын сабаққа аудару. Жағымды психологиялық ахуал. М.Шахановтың «Рух пен тіл» өлеңін орындау (Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру, сабаққа дайындығын пысықтау) Сыныпты 3 топқа бөлу: «Бөлтірік», «Көксерек», «Абадан» топтарына бөлу. І. Қызығушылықты ояту: Ой қозғау (фильмнен эпизод көрсетіледі) 1 минут https://www.youtube.com/watch?v=EeU8sXNK7A8 Осы фильм мен шығарма арасында қандай байланыс бар? Міне, осындай өнер туындыларының бізге айтар ойы, көтерген мәселесі қандай? Біз не ұқтық? Осы сауалдарға жауап іздеу, ой қозғау – яғни шығармадағы түйінді ой, негізгі проблеманы анықтап, кейіпкерлер әлемін бүгінгі күнмен байланыстыра болжау, топ болып бірлесіп талдау жасау – бүгінгі сабағымыздың мақсаты деп білеміз.	Оқушылар сабағымыздың әнұранын айтады. Оқушылар эпизод бойынша сұрақ қоя отырып, ой қозғау, яғни шығармадағы түйінді ой, негізгі проблеманы анықтайды, кейіпкерлер әлемін болжайды.	Қалыптастырушы бағалау - төмен жауап; - жақсы жауап; - тамаша жауап! Қалыптастырушы бағалау - төмен жауап; - жақсы жауап;	7-сынып «Қазақ әдебиеті» оқулығы https://www.youtube.com/watch?v=EeU8sXNK7A8 Әдебиет хрестоматиясы
Сабақтың ортасы 10 мин	«Сократтық сұрақтар» арқылы өткен сабақты еске түсіру. М.Әуезовтің өзге жазушылардан ерекшелігі қандай? Биік шыңнан көрінген ақылымен Мұхтар - тұлға, Мұхтар - дара, Мұхтар – дана Мың ғасырда бір-ақ рет туылатын Алып шың, алып тұлға, Мұхтар ғана.	Оқушылар қасқыр туралы білетін		

5 мин	Әуезовтен бізге жетті көп дерек, Тұтқын бопты Құрмашжанға Көксерек. Шуылдасып ауылдың бар иттері Жабылыпты Көксерекке көп төбет. Қасқыр туралы білдік? Аңшылар не дейді? Мамандары не дейді? Аңыз не дейді? Қасқыр туралы қандай мақал-мәтел білеміз? Қасқыр туралы қандай өлеңдер жазылған?	түрлі деректерім ен бір- бірімен бөліседі.	 -тамаша жауап	
15 минут	 II. Мағынаны тану. 1-тапсырма. «Неге? Неге? Неге?» әдісімен SWOT-талдауды постерде қорғау. * «Бөлтірік» тобы: Неге Құрмаш қасқырды асырап алды? * «Көксерек» тобы: Неге Құрмаш итті асырап алмады? * «Абадан» тобы: Неге қасқыр адамды асырап алмады? SWOT-талдау S-мықты жағы W – әлсіз жағы O - мүмкіндіктер T – қауіп-қатер Дескриптор: • Берілген тақырып шеңберінде жеке	Оқушылар шығарма туралы ойларын постерде қорғайды.	Қалыптастыру шы бағалау - төмен жауап; - жақсы жауап; -тамаша жауап	
5 минут	Дескриптор: • Берілген тақырып шеңберінде жеке	Оқушылар шығарман ың жаңашылд ығы неде? деген сұраққа жауап береді.		

	көзқарастарын білдіре алады; • Сұрақтарды жүйелі құрастыра алады; талқылауға белсенді қатысады. Бекіту. Шығарманың жаңашылдығы неде? деген сұраққа жауап беріңіздер. Дескриптор: • Оқушылар шығарманың жаңашылдығы неде? деген сұраққа жауап береді. Психологизм деген автор әлемі мен идеясынан хабар беретін тәсілдің түрі. Мұнда адамның жандүниесіне үңілу мен оны дамыту басты орында тұрады. «Көксеректе» адамның жандүниесі суреттелген. Оны алдауға немесе тұтқындауға болмайды. Оны қинаған жағдайда ол өледі, не болмаса, Көксерекке ұқсап орманға қарай ұлумен болады. Адам өміріндегі жанқалауын, өмірге келудегі мақсатын дөп тани алса, ұлтқа қызмет ететін тұлға болып қалыптасады. Мұндай орысшада призвание деп аталса, ағылшын тілінде vocation, қазақшасы мақсұт деп аталады.			
Соңы 5 мин	Кері байланыс. «Оймоншақ» әдісі арқылы сабақтағы өз ойын білдіру. Үйге тапсырма: Қасқырдың да қасқыры бар, абаданы бір бөлек Жігіттің де жігіті бар, азаматы бір бөлек. Берілген пікірді FILE әдісімен талдаңыз. F – негізгі фактіні анықтаңыз I – негізгі идеясын анықтаңыз L –көтерілген негізгі мәселені көрсетіңіз E –көтерілген мәселелерді өзіндік көзқарасыңызбен талдаңыз.	Сабақтан алған әсері мен білімін стикерге жазып қалдырады.	Жинаған асық санына байланысты жеңімпаз топ анықталып, бағалы сыйлықтармен марапатталады	

ПРИМЕНЕНИЕ РАБОЧИХ ЛИСТОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

**Мустапаева Рисалат
Мамыровна**

МУСТАПАЕВА Рисалат Мамыровна
учитель русского языка и литературы
ОСШ №39 имени Л.Жолдасова
Келесского района, Туркестанской области
Победитель конкурса «Поэзия әлемі»

На уроке русского языка и литературы в классах с казахским языком обучения, чтобы достичь цели обучения по данному материалу приемлемо использовать рабочие листы. Как нам известно, рабочие листы – это попытка решения множества проблем. Например, он действует как ресурс вместо учебника или же как опорная схема, направление к развитию критического мышления и т.д.

Важно организовать активную учебную деятельность учеников на уроке. Как использовать рабочие листы на уроке? Вариантов организации деятельности учеников на уроке множество.

Можно использовать во время объяснения нового материала, закрепления материала. Организовать работу можно по различным стратегиям, например, в группах, в паре, индивидуально. Также по различным методам, где есть возможность учащимся критически мыслить, вступать в диалог, вместе обсуждать по определенной теме.

При организации индивидуальных самостоятельных работ по заданиям рабочих листов с различными способами само и взаимопроверки. Можно предложить задания рабочего листа для формативного оценивания: например, при знакомстве с синонимами рекомендуется задание, в котором требуется

среди синоним определить лишнее слово. Конечно, формативное оценивание можно проводить только после предварительной подготовки: после проверки соответствующего пересказа по домашнему заданию, чтению соответствующего эпизода в тексте, беседы по акцентированию на ключевых моментах эпизода.

Выбор приемов организации деятельности учеников на уроке зависит от целей урока, уровня подготовленности и работоспособности класса, творческого потенциала учителя и его учеников.

Задания для рабочих листов мы тщательно продумываем, выстраиваем логично, отбираем содержание кропотливо, учитывая возрастную категорию. Используем много иллюстраций, схемы, таблицы, рисунки, дополнительной

информации на доступном для учащихся языке.

Приобретая наши рабочие листы, вы освобождаете себя от поиска, придумывания заданий. Всё уже придумано.

Подобных заданий нет ни в одном нашем учебнике, тем более в интернете с готовыми ответами. На основе заданий рабочих листов просто конструировать свой урок.

ПОИСК НОВЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИДЕЙ НА ОСНОВЕ «АЗБУКИ» Л.Н.ТОЛСТОГО

*ГАЙДУКОВА Надежда Андреевна
учитель русского языка и литературы ШГ «Женис» №11
Туркестанская область, Жетысайский район
Победитель конкурса «Поэзия алемі»*

В мире постоянно развивающегося образования педагоги и исследователи ищут инновационные методы обучения, которые бы стимулировали интерес и развивали творческое мышление у детей. В этой статье я хотела бы обратить внимание педагогов и воспитателей детских садов на уникальное произведение "-Азбуку" (или «Азбуку для детей»)

Л.Н. Толстого и рассмотреть, какие педагогические идеи можно извлечь из этого классического произведения для применения в современном образовании.

«Азбука» Л.Н.Толстого-кладезь мудрости и знаний. Значение ее бесценно.

Нет на свете ни одного человека, который бы не читал книги Л.Толстого, но не все знают, что он также был замечательным учителем и воспитателем детей, прекрасным педагогом. В своей научно-исследовательской работе под названием «Поиск новых педагогических идей на основе «Азбуки» я попыталась найти полезные педагогические идеи и методы для своей работы. В творческом поиске я поняла, что Л.Н.Толстой не только

писатель мирового значения, но и прекрасный педагог-практик. Изучая творческое наследие писателя, его взгляды на воспитание и обучение детей пришла к выводу, что его педагогические поиски актуальны до сих пор. При исследовании творчества Л.Толстого я определила следующие задачи:

- 1.выявить особенности педагогических идей Л. Толстого;
2. изучить историю создания «Азбуки»;
- 3.исследовать учебные книги, их концепцию;
- 4.найти способы применения некоторых идей в своей профессиональной деятельности;
- 5.создать презентацию, провести анкетирование.

- **Методы исследования:** в зависимости от цели и специфики темы исследования использовались методы наблюдения, синтеза, сравнительного анализа и обобщения, систематизации и интерпретации.

- **Гипотеза:** как в настоящее время на уроках словесности можно применять на

практике педагогические идеи Л. Н. Толстого

- **Основным предметом работы** является «Азбука» и педагогические идеи, заключенные в ней.
- **Научная и практическая значимость исследования** результатов исследования заключается в том, что полученные и обоснованные в ходе исследования выводы и предложения могут использоваться на уроках словесности.
- **Новизна научной работы:** проникнуть в мир души ребенка посредством адаптированного текста для развития индивидуальных творческих способностей и обогащения духовного мира.

"Азбука" Л.Н. Толстого является прекрасным примером слияния литературных и образовательных целей. При чтении этого произведения дети не только знакомятся с буквами, но и погружаются в мир слов и образов. Это позволяет им развивать языковые навыки, воображение и творческое мышление. Интеграция литературы и образования может быть вдохновением для педагогов создавать уроки и программы, где учебный материал объединен с литературными произведениями для более глубокого и понятного обучения.

Одной из главных педагогических идей, которую можно найти в «Азбуке» - это идея о том, что сами дети должны быть активными участниками своего обучения. Лев Толстой говорит о том, чтобы дети не просто запоминали информацию, а самостоятельно открывали для себя мир и познавали его на практике.

«Азбука для детей» Л.Н.Толстого помогает детям запомнить буквы и связанные с ними слова. Это демонстрирует важность использования ритма, рифмы и поэтических форм для усвоения знаний. Педагоги могут внедрять поэтические элементы в свои уроки, чтобы помочь детям запомнить информацию и активизировать

их воображение. Кроме этого она сопровождается картинками автора.

Азбука Л.Н. Толстого включает в себя не только обычные слова, но и редкие или поэтические термины. Это помогает детям расширять свой словарный запас и понимание разнообразных слов и понятий. Педагоги могут внедрять подобные методы в свои уроки, предлагая детям изучать не только базовые понятия, но и более сложные и интересные термины, чтобы расширить их знания и лексический запас, а также глубже вникать в суть русского языка.

Этот труд Л.Н. Толстого создает эмоциональную связь с детьми через красочные описания и образы. Это помогает развивать их эмоциональный интеллект и способность сопереживания. Педагоги могут использовать подобные методы, чтобы помочь детям развить эмпатию и понимание других людей, интегрируя литературные произведения, которые вызывают эмоциональные отклики. Писатель очень тактично, ненавязчиво проникает в душу маленьких детей через короткие рассказы воспитательного характера, интегрируя литературные произведения, вызывающие эмоциональные отклики. Этот подход может быть особенно полезен в развитии эмоционального интеллекта и социальных навыков у детей.

Книги для детского чтения писателя вызывают эмоциональные отклики, позволяют детям взглянуть на мир через глаза разных персонажей, почувствовать их радости, горести, страхи и радости. Это

помогает развивать их способность понимать и уважать чувства и эмоции других людей, а также развивает навыки эмпатии и коммуникации. Эти моменты очень актуальны в настоящее время в нашем образовании.

Использование литературных произведений в образовательной среде способствует развитию целого ряда важных навыков и качеств у детей (милосердие, любовь к природе, заботу о животных).

Развитие критического мышления: анализ и интерпретация литературных произведений помогает развивать критическое мышление у детей. Они учатся осмысливать сложные ситуации, анализировать персонажей и их действия, размышлять о причинах и последствиях. Такой аналитический подход способствует развитию критического мышления и способности принимать обоснованные решения (на основе пословиц, сказок, притч).

Расширение кругозора: литература, которая вызывает эмоциональные отклики, предлагает разнообразные сюжеты, персонажей и тематики. Это позволяет детям расширять свой кругозор, знакомиться с различными культурами, обычаями и жизненными ситуациями. Они учатся сопоставлять свой жизненный опыт с опытом других и строить собственное понимание мира (детские народные сказочки).

Развитие творческого мышления: короткие рассказы Л.Толстого вдохновляют детей на творческое самовыражение. Они могут создавать свои собственные истории, стихи или даже иллюстрации, основываясь на впечатлениях и эмоциях, полученных от прочитанных произведений. Такой творческий процесс способствует развитию фантазии, самовыражения и креативности (синквейны, кластеры, ментальные карты).

Интерес к чтению через чтение коротких рассказов с жизненными примерами, хорошо понятными детьми способствует комплексному развитию детей. Они становятся не только

интеллектуально более подготовленными, но и эмоционально осознанными и социально адаптированными личностями. Такая образовательная практика создает благоприятную среду для роста и развития детей, помогая им стать грамотными, эмпатичными и творческими индивидами, готовыми к успешной адаптации в современном обществе.

Лев Николаевич Толстой, помимо своего великого вклада в мировую литературу, также предложил ряд новаторских педагогических идей, которые остаются актуальными и вдохновляют педагогов до сих пор. Например:

Самостоятельное обучение: Толстой придавал большое значение самостоятельному обучению. Он считал, что ученик должен иметь возможность инициировать свое собственное образование и развивать свои интересы. Вместо традиционного преподавания, Толстой предлагал создать образовательную среду, где ученик может свободно исследовать и учиться в соответствии с собственными потребностями и внутренними мотивами (вместо наглядности на доске он предлагал экскурсии на природе).

Практическое обучение: Толстой подчеркивал важность практического обучения и опытного изучения. Он считал, что каждое детское произведение должно соответствовать возрасту читателя, быть занимательным, понятным и доступным.

Учебные заведения и педагоги всегда стремятся к тому, чтобы ученики становились не только активными и творческими, но и нравственно ответственными членами общества. В этом контексте идеи Л.Н. Толстого могут служить великолепным руководством. Давайте рассмотрим несколько дополнительных аспектов, связанных с творчеством и нравственностью. Потребность в духовном развитии, а также в самопознании и самосовершенствовании является главной для человека 21 века.

Развитие этического мышления: Одной из ключевых идей Толстого было развитие этического сознания и мышления у учеников. Он призывал учителей помогать детям разбираться в моральных дилеммах и делать этически правильные выборы. Пропитывая учебный процесс моральными принципами и позволяя детям осознавать последствия своих действий, педагоги могут содействовать формированию нравственной ответственности у учеников.

Выводы

Таким образом, в завершении данной работы, следует подчеркнуть, что педагогические идеи и труды Л.Н.Толстого актуальны, современны и очень интересны. Он говорил: «Школа должна быть творческой. Если ученик в школе не научился сам ничего творить, то и в жизни он всегда будет только подражать, копировать, так как мало таких, которые бы научившись копировать, умели сделать самостоятельно приложение этих сведений». Трудно преувеличить значение литературы в формировании личности ученика. Особенно, когда речь идет о младшем школьном возрасте, которому свойственна наивная вера в истинность художественного слова. Сохранить эту веру,

эту непосредственность детского восприятия во власти искусного учителя, который сам тонко чувствует природу литературы и может открыть ее своим ученикам. Можно с уверенностью отметить, что применение текстов и материалов «Азбуки» на уроках словесности будет очень полезно.

Заключение

"Азбука" Л.Н. Толстого является источником множества педагогических идей для современного образования. В ней есть интеграция литературы и образования, поэтичность и запоминаемость, расширение словарного запаса и развитие эмоционального интеллекта. Это все может стать вдохновением для педагогов - исследовать новые методы обучения и создавать уроки, которые будут вовлекать и вдохновлять детей в процессе обучения.

Литература

1. Арискин И.Т. Педагогическое наследие Л.Н.Толстого в оценке русских и зарубежных ученых и общественных деятелей // Толстой как педагог-Тула, 1999
2. Александрова Е.А., Крылова Н.Б. Очерки понимающей педагогики.- М. Наодное образование, 2003

ТІЛГЕ ҚҰРМЕТ – ЕЛГЕ ҚҰРМЕТ

ДАЛИМЖАН Сайфуллаев,

Кентау қаласы, М. Қашғари атындағы

мектеп-лицейдің өзбек тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

«Поэзия әлемі» байқауының жеңімпазы (Эссе)

Әрбір елдің Мемлекеттік тілі бар. Қазақстанда қазақ тілі Мемлекеттік тіл саналады. Бұл елді тұрақтаған барлық ұлт және ұлыстар Мемлекеттік тілді қастерлеп, оған құрмет көрсетуге тиіс. Мен де тәуелсіз Қазақстанның азаматы ретінде Мемлекеттік тілді құрметтеймін. Бұл тек қана жалпылай сөз емес. Оны іс жүзінде де көрсетуге

тырысып бағудамын. Мен Мемлекеттік тілді не үшін қастерлеймін? Бұл салада қандай жұмыс атқардым? Мемлекеттік тілді өзбек ұлты өкілдері арасында насихаттау мақсатында өнеге бола алдым ба?

«Қазақша – өзбекше сөздік», «Өзбекше – қазақша сөздік» кітаптарын

құрастырудағы мақсатым мемлекеттік тілге болған құрметім арқасы емес пе?

Мен отыз жылдан бері мектепте өзбек тілі мен әдебиеті пәнінен сабақ беріп келемін. Сабақтарымда өзбек ақыны Ғафур Ғұлам айтқанындай «бір кітаптың екі беті» болған өзбек және қазақ ұлттарының туысқандығы, қазақ және өзбек тілдерінің жақындығы туралы мысалдар келтіріп отырамын. Өйткені қазақ пен өзбек тілінің туыстығы басқа көптеген түрік тілдес халықтарға қарағанда жақын болуының дәлелі толық. Бұл екі халық бір замандарда «қазақ-өзбек» немесе «өзбек-қазақ» деген ортақ атпен дүниеге мәлім болғанын тарихтың өзі куәландырады. Сонау XV ғасырдың орта тұсында көптеген тайпалар мен рулар бірлестігі «қазақ» деген атпен бөлек хандық құрғанда «өзбек» есімі Мауереннахрға қоныстанған қандастарында қалғаны белгілі. Осы күні өзбек ұлтының құрамында өздерінің рулас, тайпалас, бір тілде – қыпшақ тілінде сөйлеген бауырластары бар екенін қазақ халқы білген және ешқашан ұмытпаған. Қазақ ұлтының «өзбек - өз ағам» дейтіні осындай тарихи сананың жаңғырығы. Бұл – бірінші.

Екінші, Отан тілі – Мемлекеттік тіл – қазақ тілін қастерлеп, оған құрмет білдіруді өзімнің азаматтық парызым деп білдім. Тілді терең меңгеріп, қазақ әдебиетінен, көркем поэзиясынан нәр алдым. Өзімнің білгендерімді басқаларға да үйретуге бел будым. Сөйтіп «қазақша - өзбекше сөздік» кітабын құрастыруды бастадым. Сөздіктерді құрастыруда төмендегілерді өз алдыма мақсат еткен болатынымын:

Қазақстанда тұратын өзбектердің мемлекеттік тілді білуі, қазақ тілінде дұрыс жазу және сөйлеуді меңгеруі үшін құрал жарату. Өйткені Ата заңымызда жазылғандай, «әрбір азаматтің мемлекеттік тілді білуі шарт». Адам қайсы елде өмір сүрсе, сол елдің тілін құрметтеуі және жас ұрпаққа үйретуі қажет. Қазақстандағы мектептерде сексен бір мыңнан астам өзбек ұлты перзенттері білім алуда. Олардың болашақта жоғары және орта арнайы оқу

орындарында оқып, бәсекеге қабілетті білікті маман болып шығуы үшін мемлекеттік тілді меңгеру дәрежесі жоғары болуға тиіс. XXI ғасырдағы толыққанды мамандардың алдына қойылатын талаптарды орындауға өз үлесімді қосып отырғанымнан ризамын.

Академик, филология ғылымдарының докторы Рахманқұл Бердібай ағамыз алғысөз жазып, «Тұңғыш рет жасалып отырған қазақ-өзбек сөздігін биік мұрат жолындағы ұнамды құбылыстың бірі деп қараймыз. Мұндай сөздік, ең алдымен, туысқан халықтардың бір-бірімен қарым-қатынасын жандандыру үшін керек. Бұл сөздік бүгінгі өзбек қауымына тілдеріміздің негізгі қоры ортақ екенін таныстыруға да, өзбек тілінің «өзбекілік» рухының түбірін аңғаруға да жәрдемдесер деп сенеміз. Кең мағынасында алғанда қазақ-өзбек сөздігі түрік халықтарының түріктік бастауларға бет бұруының да бір көрінісі секілденеді», - деп жазған болатын.

Сонымен, 2001 жылы Алматыдағы «Сөздік-словарь» баспасынан «Қазақша – өзбекше сөздік», 2008 жылы Астанадағы «Зерде» баспасынан «Өзбекше – қазақша сөздік» кітаптарым жарық көрді.

Үстіміздегі жылда Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 30 жылдығы тойланғалы тұр. Бұл мерекеге орай «Қазақша-өзбекше сөздік» кітабын толықтырып, 30 мыңнан астам қазақ тіліндегі сөздердің өзбекше аудармасынан тұратын (алғашқы басылымнан үш есе үлкен, көлемі 500 бет) еңбекті баспаға дайындап отырмын.

Үшінші, «Әдебиеттер достығы – халықтар достығы» саналады. Мен заманауи қазақ әдебиетінің майталмандарының шығармаларын өзбек тіліне аударып, оқырмандарға ұсынудамын. Атап айтар болсам: Шерхан Мұртазаның «Бір кем дүние», Әбіш Кекілбаевтың «Аңыздың ақыры» романын, Мархабат Байғұттың әңгімелер жинағын, түркістандық Нурмахан Назаровтың «Жүз бір хадис» кітабын, ақындар Мұхтар Шаханов, Ұлықбек Есдәулет, Исраил

Сапарбай, Ғалым Жайлыбай, Мақпал Мыса, Танакөз Толқынқызы, Ақберен Елгезек, Санжар Ғұлама өлеңдерін өзбек ұлты өкілдерінің өз ана тілінде оқуына мұрындық болағанымнан бақыттымын. Аталған ақын-жазушылардың творчествосынан үлгі оқығандар, олардың шығармаларын іздеп, түпнұсқадан оқуына сенімдімін. Бұл да мемлекеттік тілдің мерейін асқақтатып, оның кеңінен насихатталуына жол ашады, деп ойлаймын.

Алаш арысы, ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлы: «Ұлттың сақталуына да,

жоғалуына да себеп болатын нәрсенің қуаттысы – тіл», – деген ұлағатты сөзді бізге аманат еткен. Кемеңгер жазушы Мұхтар Әуезов: «Тіл білмейтін кісі мәдениетті адам қатарына жатпайды», – деп айтқан. Өзбек ақыны Әуез Өтер: «Көп тілді білу адамға рух бағыштайды, өйткені ол барлық әлеммен байланысқа жол ашады», – деп тілдерді үйренуге шақырған. Бұл талап әлі күнге дейін өз қадірін жоғалтпаған. Сондықтан барлығымыз бір кісідей болып, мемлекеттік тілдің мәртебесін арттыруға ат салысайық, достар!

ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫНДАҒЫ БИ-ШЕШЕНДЕР МҰРАСЫ

Тўле бий ва Қозибек бий ҳаёти ва ижодидаги муштарак хусусиятлар

АЗИМОВА Тажихан

**Сауран тумани, “Шобанақ” мактаби
Ўзбек тили ва адабиёт фани ўқитувчиси
10-синф ўқувчиси МАРИК Мафтуна**

Аннотация

Мен бұл тақырыпқа 2022 жылдан бері қызығушылық танытып келемін. Осы себепті мен қазақ билерінің нақыл сөздерін оқып, жаттауға қызығушылық таныта бастадым. Осы мақсатта мен қалам алып, ғылыми жұмыс жаза бастадым. Қазақ билерінің өмірін зерттегеннен кейін мен олардың сөздерін оқи отырып, олардың туындыларында ортақ белгілерді іздей бастадым. Мен тарих және қазақ тілі мұғалімдерімен сөйлестім. Мен әңгіме барысында көптеген жаңалыққа тап болдым. Әсіресе, Төле би мен Қазыбек бидің сөздерін оқығанда, қазіргі таңда оның тәрбиелік мәні зор екеніне көз жеткіздім. Тарихтан белгілі болғандай, біздің ата-бабаларымыз ел бірлігін қастерлеген. Төле би, Қазыбек би сияқты дана және сөзге шешен ел ағалары елді, жерді басқаруға қатысып, осы мәселені шешу үшін нақыл сөздерімен үйлесімділікке, бірлікке шақырып отырған. Менің ойымша, бұл

адамдардың сөздеріне сүйене отырып, қазіргі таңда өз жолымызды табудың бір мүмкіндігі. Бүгінгі бақытты өмірімізге осындай билер себепші. Оларды ұмытпауымыз керек.

Аннотация

Я интересуюсь этой темой с 2022 года. По этой причине я начала интересоваться чтением и заучиванием слов на языке казахских биев. С этой целью я взяла в руки ручку и начала писать научную работу. Изучив жизнь казахских биев, я начала искать общие черты в их творениях, читая слова их песен. Я беседовала с учителями истории и казахского языка. Я наткнулась на новость, которую приумножила во время разговора. Особенно, когда я прочитала слова каждого из Туле бия и Казибек бия, я убедилась, что именно в это время это имеет большое воспитательное значение.

Из истории известно, что наши мудрые предки, освятили единство народа Толе бий, Казибек бий как словоблудный эль Ага,

принимал участие в управлении земель и призывал их к гармонии своими словами о пересадках, чтобы решить эту проблему. Я считаю, что это возможность для нас найти свой собственный путь, следуя словам этих людей в настоящем. Я думаю, что за такими биями стоит сегодняшняя счастливая жизнь. Мазмуни:

Кириш

Тўле бий ва Қозибек бийнинг ҳаёт йўли

Асосий қисм:

1. Қозоқ бийларининг халқ бирлиги йўлидаги қарашлари.
2. Тўле бий ва Қозибек бийнинг дўстликни улуғлаши.
3. Тўле бий ва Қозибек бийларнинг нотиклик маҳорати.

Хулоса.

Илмий ишнинг мақсади:

- ўсиб келаётган ёш авлодга Тўле бий ва Қозибек бийларнинг ҳаёти билан таништириш, ҳамда уларнинг нақл сўзларини етказиш;
- уларнинг нақл сўзларини таҳлил қилиб, ҳар томонлама изоҳлаш ва далиллаш;
- Тўле бий ва Қозибек бийларнинг ижодидаги муштарак хусусиятларини тушунтириш.

Илмий ишнинг вазифалари:

- Тўле бий ва Қозибек бийнинг ҳаёт йўлини ўрганиш;
- қозоқ бийларининг халқ бирлиги йўлидаги қарашларини аниқлаш;
- Тўле бий ва Қозибек бийларнинг нотикликларини далиллаш;
- улар ижодидаги муштарак хусусиятларини изоҳлаш.

Юртимизнинг келажаги порлоқ бўлиши учун жон куйдирган қозоқ халқининг тарихида муносиб ўрин эгаллаган Тўле бий ва Қозибек бий каби сўз усталарининг ўрни алоҳида аҳамиятга эга. Уларнинг ёзиб қолдирган адабий мероси бугунги кунда ҳам ўз кадр-қимматини йўқотмаган деб ўйлайман. Чунки мен бу илмий ишни ёзиш давомида 9-10-синф ўқувчиларидан саволнома олдим. Шу саволнома натижасини ўқиб чиқиб, ўқувчиларимиз бийларнинг ҳаёти ва

уларнинг нақл сўзлари ҳақида маълумотларга эга эканлигининг гувоҳи бўлдим.

Тўле бий ва Қозибек бий аҳил ва иттифок халқ бўлишимиз учун мустаҳкам пойдевор яратган ажойиб нотиклардир.

Азалдан халқимиз бирлик ва аҳилликни қадрлаб келган. Ота-боболаримиз: “Бирликда барака бор”, -деб қариндош-уруғ, дўстлар билан аҳил-иноқ яшашга чакиради. Шундай дўстлик, бирлик ҳақида жон куйдирган буюк инсонлар бу қозоқ бийларидан Тўле бий ва Қозибек бийлардир. Бу икки бийнинг ҳам мақсадлари халқ бирлигини сақлаш, умуман олганда ҳар қандай масала бўлса, уларни ўзларининг донолик фикрлари асосида ечган.

Фикримни асослаш учун уларнинг ҳаёти ва маънавий мероси билан танишамиз.

Тўле бий ҳаёти

Тўле бий (1657-1756) ҳозирги Жамбил областидаги Шу дарёсининг бўйида дунёга келган. Қозоқ халқининг сўзга чечан Улуғ юзнинг бош бийи, Тўле бийгача ҳеч ким бий бўлмаган. 15-20 ёшдан бийларнинг бош қўшган йиғилишларида қатнашиб чечанлик хунари билан таниша бошлаган. У вақтда қозоқ ва жўнғор хонликлари бир-бири билан қарорга келолмай юрган эди. Қозоқларни бириктириб, уларни жўнғор зулмидан қутқаришда Тўле бий асосий ролни бажарди. Шу билан бирга Тўле бий Улуғ юз билан Россия орасида дўстлик ўрнатиб ровожланишига кўп ҳисса қўшди. Қозоқ хонлигининг бўлиниши ва жўнғорларнинг босқинчилиги пайтида Тўле бий ўзига лойиқ ҳаракат қилди. У 12 йил бий бўлди. Тошкентда Юнус хоннинг ёнига дафн этилди.

Қозибек бий ҳаёти

Қозибек бий Келдибек ўғли (1659-1764) қозоқ халқининг таниқли бийи. Қозибек бий Келдибек ўғли Тауке хоннинг қонунларини қайта тўплашга қатнашган. Тауке, Самеке ва Абилай хонлар вақтида мамлакат бошқариш ишига яхши қатнашиб юрган. Қозибек бий ички ва ташқи сиёсат масалаларига аралаша олар эди. XVII-асрнинг 40-йиллари Абилай хон жўнғорларнинг қўлига тушкан пайтда

уни озод қилишга кўп меҳнат қилди. XVII асрнинг 60-йиллари Цин империяси Қозибек бийни ўзининг тарафига чиқариш мақсадида бўлди. Бироқ у Хитой тарафга бутунлай қарши бўлди. У 1764 йил 94 ёшида оламдан ўтди. Уни ўғли Бекбўлат Туркистондаги Аҳмад Яссавий мақбараси ёнига дафн этди.

Дунёда инсондек улуғ зот йўқ. Бутун олам ҳам у билан гўзал. Албатта, улуғ донишмандларнинг фикрича, инсон одоби, донолиги, ўткир фикрлари билан гўзал. Мен бугун ана шундай донишмандларнинг ҳар бир қилган иши, панд-насиҳатлари, нақл сўзлари инсоният ҳаётида бизга намуна бўла олиши ҳақида тўхталмоқчиман. Улар ўз машғаллари билан бизни ёруғ йўлга бошлайди. Биз яшаб турган замин дунёнинг инсон бино бўлган энг қадимий бешикларидандир. Уларнинг доно фикрлари, инсонни комил инсон бўлиб яшашга ундайди. Шундай улуғ инсонлардан бири нақл сўз эгалари Тўле бий ва Қозибек бийдир. Улар қозоқ халқи тарихида ўзига хос ўрин эгаллаган бийлардир. Менимча, уларнинг ҳар фикри биз учун йўғрилган асардир. Уларнинг бизга қолдирган доно фикрлари шунчаки бир чиройли эътироф эмас, балки тарихий теран фикрлардандир.

Ҳар бир ижодкорнинг фақат ўзигагина хос бўлган ижодий тамойиллари, ўзигагина хос бўлган ижодий хусусиятлари бўлиши билан бирга дунёқараши, илм ва ижод савияси жиҳатидан яқин бўлган ижодкорлар ҳаёти ва ижодида муштарак, умумий хусусиятлар ҳам мавжуд бўлади.

Тўле бий ва Қозибек бийнинг бир замонда яшаши, жўнғорларга қарши курашиши, нақл сўзларининг кучлилиги, халқ бирлиги ҳақидаги ўткир фикрлари каби омиллар сабабли уларнинг ҳаёти ва ижоди йўлида ўхшаш, муштарак томонлар кўплаб учрайди. 2.1. Қозоқ бийларининг халқ бирлиги йўлидаги қарашлари

Тўле бий ва Қозибек бий барча масалаларда ибрат намуна бўлгани каби нақл сўз айтишда ҳам ибратлидир. Муҳими

шундаки, уларнинг нақл сўзлари амалда ўз исботини топган.

Энди Тўле бий билан Қозибек бий ижодида чуқурроқ назар ташласак, бу икки буюк нотик ижодида ҳамоҳанг нуқталар кўплаб учрайди, бундай ҳамоҳанглик уларнинг нақл сўзларида кўзга ташланади. Тўле бий ҳам, Қозибек бий ҳам аҳил ва иттифок бўлишимиз учун мустаҳкам пойдевор яратди.

Дарҳақиқат, бу икки даҳонинг тарих олдида хизматлари бекиёсдир. Шунинг учун уларнинг ҳар бири ҳақида қисқача бўлса ҳам ўз фикримни айтиб ўтмоқчиман.

Тўле бий юксак орзулар учун курашди. Мустақиллик йўлида оддий халққа ғамхўр бўла олди. Ҳатто ўз ўғлини гаровга жўнатиб, сулҳ тузишга эришди. Хукмдорлар ўртасида ноаҳилликка қарши чиқди, бирликка, мардликка чақирди. Бий бобомизнинг:

“Ҳаромнинг йўли қийшиқ

Инсофнинг йўли тўғри.

Аразлашмай тотув юрсанг не бўлар

Иттифоқи бор бўлса, бу дунёнинг бойлиги барингга тугал етади”-деган сўзлари ҳаммангизга сабоқдир. Қозибек бий ҳам халқ бирлигини мустаҳкамлашга, жўнғорларга қарши мардона курашишга, эл манфаатини, миллат шаънини ҳимоя қилишга чақирди. У жўнғор хони Қалден Сереннинг саволларига оқилона жавоб бериб, Абилай хонни қалмоқлардан озод этган. У ўз халқига юксак баҳо берди:

Ҳеч кимга зиёнсиз тинчликсевар халқмиз

Элимиздан қут-барака кетмасин деб,

Еримизга ёвлар етмасин деб,

Найзага укки таққан халқмиз

Ош-нонимизни оқлай билган,

Дўстимизни сақлай билган халқмиз.

Тўле бий ва Қозибек бийнинг бир мавзудаги нақллари кузатганимизда улар ижодидаги ўзига хослик янада равшан кўринади. Шу ўринда бир ҳикоят эсимга тушди.

—Кунлардан бир куни Тўле бий бобомиз отасидан бирликка қандай эришиш мумкинлигини сўрабди. Шунда отаси жавоб беришдан олдин бир даста ёғоч боғлаб

ўғлига ёғочни синдиришни буюрибди. Ўғли эса буни синдира олмабди, энди битталаб синдириб кўришни айтибди. Фарзанди ёғочларни битталаб осонгина синдирибди. Бирлик нималигини тушуниб етдингми, ўғлим, -сўрабди отаси. -Ха тушундим отажон. Бирлик бу-енгилмас куч экан. Ҳамжиҳат, мустаҳкам юртни душман енга олмайди, -дебди ўғли. Қозибек бий: "Бирлиги йўқ халқ ёмон, шошилиб келган ёв ёмон" -деган нақли билан биргаликда аҳиллик билан қилинган ҳар қандай меҳнатнинг меваси ширин бўлишини, бирлик йўқ жойда ривожланиш ҳам, барака ҳам бўлмаслигини таъкидлайди.

2.2. Тўле бий ва Қозибек бийларнинг дўстликни улуғлаши

Тўле бий ва Қозибек бийнинг дўстга бўлган муносабатида ҳам ўзида хослик кўзга ташланади. Бу икки нотик ҳам ўз ижодида бу мавзуга тўхталади. Чунки дўстликнинг қудратли куч эканлиги улар ижодида алоҳида ўрин эгаллайди.

Тўле бий:

Ҳалқингга адолатли бўл,
Душманингга қаттиққўл бўл,
Дўстингга вафодор бўл!

Қозибек бий:

Вафодор бўлса-дўстинг яқин,
Эркалайдиган неваранг яқин...

Тўле бий:

Дўстингга ёлғон гапирма-ишончинг
йўқолар,
Душманингга сиригнни айтма-тубингга
етар.

Қозибек бий:

Тотув бўлса-оғайин яқин
Вафодор бўлса-дўст яқин.
Кўринадики, Тўле бий ҳам, Қозибек бий ҳам
дўст ҳақида гўзал мисралар яратган. Яъни бу
нақлларни ўқиб-ўрганиш орқали уларнинг
санъаткорлиги китобхонлар қалбида юксак
туйғу уйғотади.

2.3. Тўле бий ва Қозибек бийларнинг нотиклик маҳорати

Мен бийларнинг сўз усталиги ҳақида
изланганимда жумбоқдан ҳам ўринли
фойдаланганлигининг гувоҳи бўлдим.

Тўле бий ва Қозибек бийларнинг нотиклиги,
айниқса Қозибек бийнинг топқирлиги
уларнинг қуйидаги суҳбатида яққол
кўринади.

Тўле бий тўқсон ёшга келганда Қозибек бий
салом бериб киради. Элнинг яхшилари, сўз
усталари йиғилиб, суҳбатлашиб ўтирганда:

-Менинг Қозибегим келди, ҳамманг
йиғилинглар, сенларга айтадиган ўн хил
жумбоғим бор, шуни топинглар, -дейди Тўле
бий.

-Айтинг, айтинг, -дейди халойиқ.

-

Бир, икки, уч, тўрт, беш, олти, етти, саккиз, тўққиз,
из, ўн-деб, Тўле бий рақамларни келтиради.
Ўтирганлар шундай ҳам жумбоқ бўладими? -
деб хайрон қолади.

Шунда Қозибек бий жумбоқнинг жавобини
айтади:

Бир дегани-бирлиги йўқолган эл ёмон.

Икки дегани-иккиланиб ўтган эр ёмон.

Уч дегани-уч шохли дарахтдан қўрққан от
ёмон.

Тўрт дегани-тўшақдан безган ёш ёмон.

Беш дегани-бирлашиб чиққан ёв ёмон.

Олти дегани-ошқиниб кетган дард ёмон.

Етти дегани-ёш келинчақ бева қолгани
ёмон.

Саккиз дегани-йўйилмаган қайғу ёмон.

Тўққиз дегани-тўкин-сочин тўй
зиёфати, тупроқли ўлимда бўй кўрсатмаса
шу ёмон.

Ўн дегани-ўнғалмайдиган қариликка даво
бўлмаса шу ёмон.

-Раҳмат, жумбоқнинг жавобини тўғри
топинг. Ўйи ҳам, тили ҳам ўткир Қозибек,
-деб Тўле бий унга ўз миннатдорчилигини
билдиради.

Бу орқали мен икки бийнинг ҳам сўзга
чечан, топқир, ўйи учқур эканлигининг
гувоҳи бўлдим.

Хулоса қилиб айтганда, эл тинчлиги, унинг
бахтли келажаги, мустақиллиги учун хавф-
хатарни менсимай бошини пойгача тиккан
бу бийларнинг чинаккам ватанпарварлик
туйғуси, иттифоқ-бирлигини бошқаларга
ҳам ўтказиб, қозоқ халқини ягона мақсад
сари етаклади. Уларнинг сермаъно ва юксак
меросини пухта ўрганиш биз учун муҳим

омил.

Ҳа, Қозоғистонда истиқомат қилаётган барча миллат ва элатлар аҳил-иноқ яшаб келмоқда. Бу халқимизнинг кенглиги, бирлиги, ҳамжиҳатлиги демакдир. Бугунги бахтли ҳаётимизга мана шундай азиз инсонлар сабабчи эканини тушуниб, уларнинг маънавий меросини ҳеч қачон унутмаслигимиз керак, деб биламан. Шундай буюк бийларнинг доно сўзларига амал қилган ҳолда тинч-тотув ва фаровон ҳаётда яшаймиз. Уларнинг ҳаёти, босган йўлларини биз ибрат тутамиз.

Замонлар алмашиб, дунё ўзгарса ҳам улуғ инсонларга бўлган муносабат ўзгармайди, аксинча, вақт ўтган сари уларнинг буюклиги, янги қирралари, тўлиқ мулоҳазалари ҳеч қачон ўз аҳамиятини йўқотмайди.

Илмий ишнинг натижаси:

Қозоқ бийларининг ёшларга қолдирган маънавий мероси улкан тарбиявий аҳамиятга эга. Уларнинг билими, сўзга

чечанлиги ва доноликлари орқасида ҳозирги кунда юртимиз тинч-тотув ва бирликда ҳаёт кечирмоқда. Шу сабабли уларнинг меросини ўрганиш ва ҳаётда қўллаш бизнинг бурчимиз бўлиши керак.

Таклифим:

-ўзбек адабиёти фанига қозоқ бийларининг ҳаёти ва ижоди ҳақида маълумот

киритилсин;

-қозоқ бийларининг нақл сўзлари ўзбекчага таржима қилиниб, ёшларга тарқатилсин.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Б. Тоғисбаев, А. Сужиков. "Тарихи тўлғалар". Алматы "Алматыкітап" баспасы

2. Жеңіс Баһадур, журналист "Төле би туралы шежіре" Шымкент. 2011 жыл

3. Серік Негимов "Төле бидің даналық дәрістері" А. Н. Гумилев атындағы университетінің профессоры. Астана 2021 жыл.

4. "Шешендік сөз шешендікке үйретеді" 30 март 2021 ж. "Martebe.kz" білім сайты.

ЖАҢА МЕКТЕПКЕ – ЖАҢАШЫЛ ҰСТАЗ

ӘБСЕЙТ Алтынбек Серикбайұлы

Кентау қаласы №19 Ә. Молдағұлова атындағы ақпараттық технологиялар мектеп-лицейінің химия пәні мұғалімі

«ЖАҢА МЕКТЕПКЕ – ЖАҢАШЫЛ ҰСТАЗ» атты жас педагогтердің

VI Республикалық байқауының жеңімпазы

(эссе)

Ұстаздар - ұлтты құтқаратын ең ұлы тұлғалар!

[Мұстафа Кемал Ататүрік](#)

Ұстаз – мақтан тұтар, ұлы мамандық. Барлық мамандықтың ішіндегі жан-жақты білімділікті, икемділік пен мейірімділікті, ізденімпаздық пен шеберлікті қажет ететін мамандық – ұстаз мамандығы. Ол – осы бір қайнап жатқан өмірде бала өмірінің болашағына үлес қосар, нар көтерер жүкті көтеріп келе жатқан ерекше тұлға дер едім. Қазіргі білім саласындағы сансыз жаңаруда жас ұрпақты біліммен сусындатып, оларға

айқын жол сілтеп отырған да – осы ұстаздар қауымы.

Ұстаз алдынан тәрбие алмаған жан жоқ шығар деп ойлаймын. Оның берген тәрбиесі, үлгі – өнегесі әрбір адамзат баласының өміріне жол сілтеген шамшырағы демекпін. Осы бір қиындығы мен қызығы бірге жүрер мамандықты меңгергеніме ерекше қуанамын. Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаев айтқандай: «Ұстазы жақсының ұстамы

жақсы» деген халықпыз. Ұстазсыз адам болмайды. Бәріміз де кезінде мұғалімнің тәлімін алып, білімін үйрендік» деп, қазіргі таңда ұстаздар қауымына ерекше ілтипат көрсетілуде.

«Алты алаштың басы қосылса, төр – мұғалімдікі» - деп Мағжан атамыз айтқандай, барлық істің төресі, негізі болатын мұғалімнің орны расында да биікте. Осыған орай жаңашыл ұстаз бейнесін өз бойымнан көріп, қазіргі таңда жаңа ғасырға сай өзгеше қабілет пен қасиетке ие ұрпақты қалыптастыру басты міндетім деп білемін.

Меніңше, жаңашыл ұстаз қандай болу керек? - деген сұраққа көп ойлана келіп, өмірдің көшінен қалмай, білімі мен біліктілігін әрдайым жетілдіріп, жаңа инновациялық технологияларды меңгеріп отыратын, үздіксіз ізденуші, кез келген тығырықтан шыға алатын, әрқашан теориялық біліммен қаруланып, келешек ұрпақтың сапалы білім алуын жадынан шығармайтын, мәдениеті жоғары, білікті маман деп айтар едім. Ж.Аймауытовтың «Сабақ беру үйреншікті жай шеберлік емес, ол үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер» деген сөзін ескере отырып, жаңалықтың жаршысы болатын жаңашыл ұстаз болғым келетінін тілге тиек еткім келеді.

Мен жұмысқа араласқан аз ғана уақыттың ішінде біраз нәрсеге көзім жетті. Шәкірттерді шаршамай білім нәрімен сусындату, ой-өрістерін дамыту, шәкірт жүрегіне жол табу керектігін түсіндім. Бала әлемі ерекше бір әлем. Олармен бірге дүниенің тылсым күштерімен, сырларымен бөлісу, бала жанының бағбаны атану мен

үшін үлкен бақыт. Шәкірттерім түрлі сайыстар, пәндік олимпиадалар мен ғылыми жоба бойынша республикалық кезеңге өтіп қуанышқа кенелтіп жүр. Шәкірттерімнің жетістіктерін көрген сайын өз еңбегіме деген ризашылық сезімім оянып, жұмысқа деген құлшынысым арта түседі. Бұның өзі тағы да жетістікке жетсем деген үміт отын кеудемде жалындатады. Осындай жетістіктерге жетуіме өзімнің талмай еңбектеніп, ізденіп жүруімнің де нәтижесі деп ойлаймын. Атап айтар болсақ, Ресей, Түркия елдерінде ғылыми тағылымдамадан өтіп, білімімді жетілдірудемін. Өзге елдің ең озық тәжірибелерін көріп келіп, соны елімнің жас ұрпағына жеткізсем деген арман. Әлемдік рейтингтегі Scopus базасы бойынша бір мақаламыз жарық көрді. Түркияның Гази университетінде өсімдіктің химиялық құрамын зерттеу мақсатында зертханалық жұмыспен екі жарым ай айналысып, өз білімімді жетілдіріп келдім. Бұның өзі – мен үшін мәртебе деп білемін.

Қорыта келе, шәкірт жүрегіне жол таба білетін, білім нәрін себетін, үнемі шығармашылық ізденісте, жаңашылдықты бойына сіңіретін, бала жанын терең түсіне білетін - жаңашыл ұстаздың келешек ұрпаққа үйретері көп болсын демекпін. Қазақтың дана, дара тұлғасы Абай атамыз айтқандай, шәкірт бойына толық, адам бойындағы қасиеттерді дамытқым келеді. Ендеше «Ел келешегі – ұстаз қолында» деген тұжырымды айта отырып, өркениет шыңына жетер жаңашыл ұстаздарымыз көбейе берсін демекпін.

ЖАҢА МЕКТЕПКЕ – ЖАҢАШЫЛ ҰСТАЗ

ЖАҢБЫР Ақниет Алімжанұлы

*Төлеби ауданы Майбұлақ жалпы орта білім беретін мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі*

«Жаңа мектепке – Жаңашыл ұстаз» атты жас педагогтердің

VI Республикалық байқауына қатысушы, облыстық кезеңінің жеңімпазы

Адамзат баласы дүниеге шыр етіп келген сәтінен бастап белгілі бір адамдар тобырының, яғни, қоғамның бір бөлшегі болып саналады. Ал, қоғам дегеніміз – белгілі бір адамдар тобырының араласып, ұжымдастықта өмір сүруі. Жәй ғана адамдар тобыры емес, адам баласының Жер бетінде өсіп-өркендеуі нәтижесінде әр түрлі қажеттіліктерді өтеуі үшін әр түрлі сұраныстардың әсерінен пайда болған әр түрлі мамандық иелері.

Ұсаз болу екінің бірінің қолынан келе бермейді. Алыптың да, дананың да ұстазы болған. Қандай да бір мамандық иесі болмасын, барлығы да мектеп қабығасында жүріп, тәрбиенің тай қазанында біте қайнасып, білімнің алтын нәрімен сусындағаны баршамызға аян. Осы тұста мамандық атаулының ұлысы саналатын – ұстаздық жайында сөз қозғамағанымыз біздер үшін үлкен сын болар. Алдында отырған шәкірттеріне тек білім мен тәрбие беріп қана қоймай, оның өмірде өз орнын табуына, өз қызығушылықтары арқылы бойындағы түрлі талантын ашуда ұстаздар қауымының еңбегі орасан зор деп білеміз. ХХІ ғасырды – сандық технология мен ғаламдық дамудың үздіксіз процесінің нәтижесінде талапшыл әрі асқан сауаттылықты қажет ететін зияткерлер ғасыры деп атасақ қателеспеген болар едік.

Осынау секундтармен жарысып дамып жатқан ғаламда бала тәрбиесінде мұғалімнің ықпалы қаншалықты болмақ, және оған қалай жету керек деген мәселер туындайды. Заман талабына сай жаңа үлгіде жабдықталып, білім берудің ең үздік жүйесімен жабдықталған мектеп баланың дамуына аздық етеді. Себебі Ы. Алтынсарин айтқандай, «Мұғалім – кез-келген білім беру мекемесінің тынысы, һәм жүрегі» Қоғамның қандай да бір тұсынан резонанс басталса, оның әсер ету амплитудасы шектеулі болуы мүмкін, алайда ол резонанс мұғалімнен басталса, ол қоғамдағы әрбір адамның санасында, мінезінде, ұстанымында, болмысында, оның бойындағы құндылықтар жүйесінде, ойлауында оң ықпалын қалдырмай қоймайды. Сондықтан болар, текті Алаш зиялылары мемлекет құрарда білім саласын, оның ішінде мұғалімдердің мәселесін ерекше ескерген.

Мектептің жаны – мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектеп сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы. Солай боған соң, ең әуелі мектепке керегі – білімді, педагогика, методикадан хабардар, жақсы оқыта білетін мұғалім.

(Ахмет Байтұрсынов)

ЖАҢА МЕКТЕПКЕ – ЖАҢАШЫЛ ҰСТАЗ

An innovative teacher for a modern school

ZHARKYNBEKULY Kydyrali

Teacher of English at Askar Suleimenov secondary school

Sozak district, Turkestan region

(Essay)

«Жаңа мектепке – Жаңашыл ұстаз» атты жас педагогтердің

VI Республикалық байқауына қатысушы, облыстық кезеңінің жеңімпазы

Innovation is the name of the game in today's world, and any teacher who hopes to

make a difference in modern schools must be willing to embrace this concept. An innovative

teacher brings a fresh perspective, new ideas, best practices, and improves the learning outcomes of their students in modern schools. In this essay, we will discuss what an innovative teacher looks like and how they apply their skills and abilities to help their students learn and grow.

To begin with, an innovative teacher is not content with the status quo. They are always looking for ways to improve their teaching methods, whether it be through the use of technology or by incorporating new teaching strategies. These teachers are constantly learning and growing, attending professional development conferences or workshops, and networking with other educators in order to stay up-to-date with the latest trends and research in education.

An innovative teacher is also not afraid to take risks. They are willing to experiment with new teaching methods, even if it means stepping outside of their comfort zone. For example, an innovative teacher might encourage their students to learn through self-directed projects, which allow students to take ownership of their own learning while still meeting specific learning objectives. This approach can involve much more creative freedom on the part of both the teacher and the student, but it also requires more responsibility from the student, which can be transformative.

Additionally, an innovative teacher embraces technology as a tool for learning. They recognize that technology is an integral part of modern society and that students will

need to be familiar with it in order to succeed in their future careers. So, an innovative teacher incorporates technology into their lessons in meaningful ways, creating opportunities for students to use technology to collaborate, communicate, and problem-solve.

Another characteristic of an innovative teacher is their ability to engage and motivate their students. They understand that students learn best when they are actively engaged in the learning process, so they create activities that are interactive, hands-on, and relevant to their students' lives. An innovative teacher also fosters a positive classroom environment, one where students feel safe, respected, and valued.

Finally, an innovative teacher is creative in their approach to teaching. They are imaginative and resourceful, finding ways to make learning fun and exciting for their students. Whether it be through the use of storytelling, games, or simulations, an innovative teacher helps their students develop a love for learning that will last a lifetime.

In conclusion, an innovative teacher is a valuable asset to any modern school. They bring a fresh perspective, new ideas, best practices, and the ability to help their students learn and grow in ways that will prepare them for success in life. They are not content with the status quo and are always looking for ways to improve their teaching methods. So, whether it be through the use of technology or creative teaching strategies, an innovative teacher will make a significant impact on the lives of their students.

ДОЛИМЖОН Сайфуллаев

Кентау шахри

*М.Қошғарий номли мактаб-лицейнинг ўзбек тили ва адабиёти фанлари ўқитувчиси
Қозоғистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси*

*ҚР ўзбеклари “Дўстлик” ҳамжамияти қошидаги “Ижодкор” адабий бирлашмасининг
таржима кенгаши раиси*

ЎНДАН ОРТИҚ КИТОБЛАР МУАЛЛИФИ

Шеърятнинг тожин кийган шуҳрати шон
Навоий,
Нафосатнинг чаманида шоҳу султон Навоий.

Беш юз саксон йилдан нари бизга боқиб
туради,
Буюгидир барча давр, барча замон Навоий.

Тамаддунлар саҳифасин бежаб турар
шубҳасиз,
Бу кун шуни таърифлашга келди имкон,
Навоий.

Уммонлардан дурлар териб, тузган эди бир
шода,
Ўз даврининг сараси бўб сурди даврон
Навоий.

Низомийнинг “панжасига панжа урган”
кезида
Туркий тилга жон битириб бўлди сарбон
Навоий.

Турфа-турфа тимсолларни ифодалаб рамз-ла
Инсонийлик мавзусига киритди жон Навоий.

Муҳаббатни куйлаш учун яралгандир аслида
Бисёр эди ашъорлари – мисли карвон, Навоий.

“Чор девон”и чор-атрофга таралмоқда
муттасил,
Чанқоқ кўнгил баҳра олар ундан ҳамон,
Навоий.

Минглаб йиллар ўтса ҳамки, сўнмагай ул назм
боғи,
Яна минг йил таратажак илму урфон Навоий.

Хуш таваллуд айёмида бисёр турур изҳорлар,
Долимжоннинг бу шеъри ҳам бир армуғон,
Навоий!

ҲАР БИР ОНИНГ ТАШБЕҲ ТўЛА ШЕЪР

Табарруксан, сен, она замин,
Ҳар бир онинг ташбех тўла шеър.
Байтлар айтай фусункор, рангин,
Фурсат келди, менга имкон бер.

Сепи ҳадсиз нозик силсила,
Баҳоринг бор - нафис бир хилқат.
Мадҳ айлайман шеърларим ила,
Севажакман мен уни фақат.

Ғаройибот маконидир у,
Янги олам бешиги, албат.
Унда йўқдир қаҳр ва қайғу,
Далилларга бераман навбат:

Деразамни чертиб оҳиста,
Уйғотади найсон, мен – мубҳам.
Уйғон энди, тургин сен аста,
Дилгинангда яшнасин кўклам.

Кўзин очди дарахт куртаги,
Кун нурига кулиб қарайди.
Табиатнинг илиқ кафтлари
Мажнунтолнинг сочин тарайди.

Сой бўйида гужгон бойчечак
Шоду хуррам куради базм.
Кенг қирларда минг алвон чечак,
Тўкиб турар тенгсиз бир назм.

Қара, ана, арғамчи солиб
Учиб юрар турна карвони.
Дилда ажиб суратлар қолиб,
Хушҳол ўтар куннинг ҳар они...

Табарругим, туғилган тупрок,
Эҳтиромим, шоним сен учун.
Келажагинг орзудек оппоқ,
Яшна доим тургунча очун.

УСТОЗИМГА

Мажнунтол тагига ўтқазинг мени...
(Миртемир)

Мажнунтол тагидан тулинг-да, Устоз,
Сиз – танти миллатнинг номуси, ори.
Фусункор назмингиз этганда парвоз,
Ёришгай элимнинг қишу баҳори.

Қирда кутар сизни ўйноқи сабо,
Ҳам найсон уйғотган нафис чечаклар.
"Мен туғилган тупрок" бизни доимо
Олис хотиралар сари етаклар.

Аждодлар ёдидан сўзловчи садо
Шуурумда тиниқ рангдан қулар ин.
"Онагинам" дея берганда нидо
Ғуссали бир дилни кўраман сокин.

Имон-эътиқодда, виждонда собит,
Покликка даъватда эдингиз сарбон.

Афсус, карвон йўли тўла лайча, ит,
Улар орасидан ўтдингиз омон.

Сиз - софдил ўзбекнинг куйчан нафаси,
Сиз - ёшлар шавқини кўзгаган олов.
Сиз - "Сурат" илмининг моҳир устаси,
Тақдири - чигаллик, йўли - беаёв.

Сиз севган "бўта"лар бугун катта нор,
Айтишди баралла халқнинг сўзини.
Элнинг ишончига бўлиб сазовор,
Назм йўлида фидо этмиш ўзини.

Улуғларнинг руҳи бугун эрур шод,
Туркистон йўлида кезмас саросар.
Намунадир бизга сиздаги ижод,
Ҳаётингиз йўли ибратли асар.

Истиқлол чамани очилмиш, мана,
Мажнунтол тагидан тулинг, Сиз, Устоз!
Таваллуд кунида муборак яна,
Хотира - покиза, хотира - эъзоз!

**Білім алушылардың білім жетістіктерінің мониторингіне арналған
«Оқу сауаттылығы» бағыты бойынша 9-сыныпта кездесетін мәтін тақырыптары
ҚР 03.08.2022 жыл БҒМ «Ұлттық тестілеу орталығы» РМҚК бекітілген**

Тест мақсаты: білім алушылардың білім сапасын негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарт талаптарына сәйкес бағалау.

Тест міндеті: оқушылардың білім берудің келесі деңгей материалдарын игеру дайындығы мен функционалдық сауаттылықтарының қалыптасу деңгейлерін бағалау.

Тест мазмұны:

Қазақ тілі пәні

Мәдениет: тіл және қарым-қатынас. Тарихи тұлғалар. Қазақ хандығының әдет-ғұрыптары мен салт-дәстүрлері. Музыка өнері және қазақтың киелі домбырасы. Биоалуантүрлілік. Қызыл кітапқа енген жануарлар мен өсімдіктер. Мәңгілік Ел – мұратым. Жаһандану мәселелері. Тәуелсіздік жылдарындағы Қазақстан. Адам құқығы мен бостандығы. Отбасы және демографиялық өзгеріс. Биология және гендік инженерия.

Орыс тілі пәні

Климат и природа. Семья. Ценности: дружба и любовь. Кем я хочу стать? Жизнь и творчество. Культура одежды. Мир фантазии. Мы выбираем спорт. Каникулы и отдых. В человеке все должно быть прекрасно. Живой мир вокруг нас. Чудеса света. Древние и современные цивилизации. Язык и общение. Планеты и спутники. Человек и мир техники. Путишествия и достопримечательности. Жара и холода: страна и образ жизни. Культура: характер и личность. Здоровый образ жизни. Национальные традиции и праздники. Хобби и свободное время. Музыка в нашей жизни. День Победы: никто не забыт, ничто не забыто.

Ағылшын тілі пәні

Hobbies and Leisure. Communication and technology. Entertainment and Media. Natural disasters. Healthy habits. The world of work. Travel and transport. Exercise and Sport. Earth and our place in it. Charities and Conflict. Reading for pleasure. Traditions and Language. Music and Film. Clothes and Fashion. Science and Technology. Food and drink. Hobbies and Qualities. Daily Life and Shopping.

Тапсырма мазмұнының сипаттамасы

Тест қазақ, орыс, ағылшын тілдері бойынша үш мәтіннен тұрады. Әр мәтінге тест тапсырмаларын орындау бойынша нұсқаулық беріледі.

«Оқу сауаттылығы» бағыты бойынша бір нұсқада берілетін тест тапсырмаларының жалпы саны – 30: қазақ тілінде – 10 тест тапсырмасы, орыс тілінде – 10 тест тапсырмасы, ағылшын тілінде – 10 тест тапсырмасы. Әр мәтіндегі сөз саны 300-ге дейін.

«Оқу сауаттылығы» бағыты бойынша тест тапсырмаларының мазмұны ақпаратты түсіну, мәтіннің құрылымы мен негізгі ойын түсіну, мәтіннің стильдік ерекшелігін тану, түрлі дереккөздерден ақпарат ала білу, мәтіндерге салыстырмалы анализ жасау, түсіну және жауап беру, анализ және интерпретацияға құрылған.

Тест тапсырмаларының формасы: бір дұрыс жауапты жабық формадағы тест тапсырмалары.

Тест тапсырмаларын орындау уақыты: бір тест тапсырмасын орындау уақыты 1,5-2 минут, жалпы тестті орындау уақыты 60 минутты құрайды. Жалпы тестті орындау уақыты мәтінді оқуға жұмсалатын уақытты ескере есептелген.

Жалпы жұмысты бағалау: дұрыс орындалған әр тапсырма үшін 1 балл, тест тапсырмасын толық орындаса 30 балл жинайды.

«Оқу сауаттылығы» бағыты бойынша материалдар, білім алушыларды жас ерекшеліктеріне қарай публицистикалық, ғылыми, көркем әдеби стильдегі мәтіндерден таңдалады.

**«ТІЛДЕРДІ ДАМУ» КАФЕДРАСЫНЫҢ ТАМЫЗ-ЖЕЛТОҚСАН
АЙЛАРЫНДА ӨТКІЗІЛЕТІН НЕГІЗГІ ІС-ШАРАЛАР**

25 тамыз бен 7 қыркүйек

Онкүндік «МӘҢГІЛІК ЕЛ – МӘРТЕБЕЛІ ТІЛ»

5 қыркүйек

Республикалық ғылыми-практикалық конференция

«ТІЛ ЖӘНЕ КОММУНИКАЦИЯ: ТҰЛҒА, ҚОҒАМ, ИНТЕРНЕТ»

9 қараша

Жазба жұмыстары байқауы «ЫБЫРАЙ ЖАЗУЛАРЫ ІІІ»

11 желтоқсан

Көркем шығарма, жазба жұмыстары байқауы **«ПОЭЗИЯ ӘЛЕМІ»**

Түркістан облысы адами әлеуетті дамыту басқармасы

«Білім беруді дамыту орталығы» КММ

**Сараптамалық комиссияның 6.10.2023 жылғы №2 санды хаттамасымен бекітіліп,
баспаға ұсынылды**

Ұйымдастыру комитетінің және редакциялық кеңес құрамы

Төрайым:

Апетова Сауле Канлибаевна

«Тілдерді дамыту» кафедрасының меңгерушісі

tilder@adisnama.edu.kz

Мүшелері:

Директордың оқу-әдістемелік жұмыстары жөніндегі орынбасары
Айкозова Динара

Аблаева Акмарал Еламановна
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні әдіскері

Бопиева Гулнар Турганбаевна
Орыс тілі мен әдебиеті пәні әдіскері

Алиакбарова Шахноза Бабажановна
Өзбек тілі мен әдебиеті пәні әдіскері